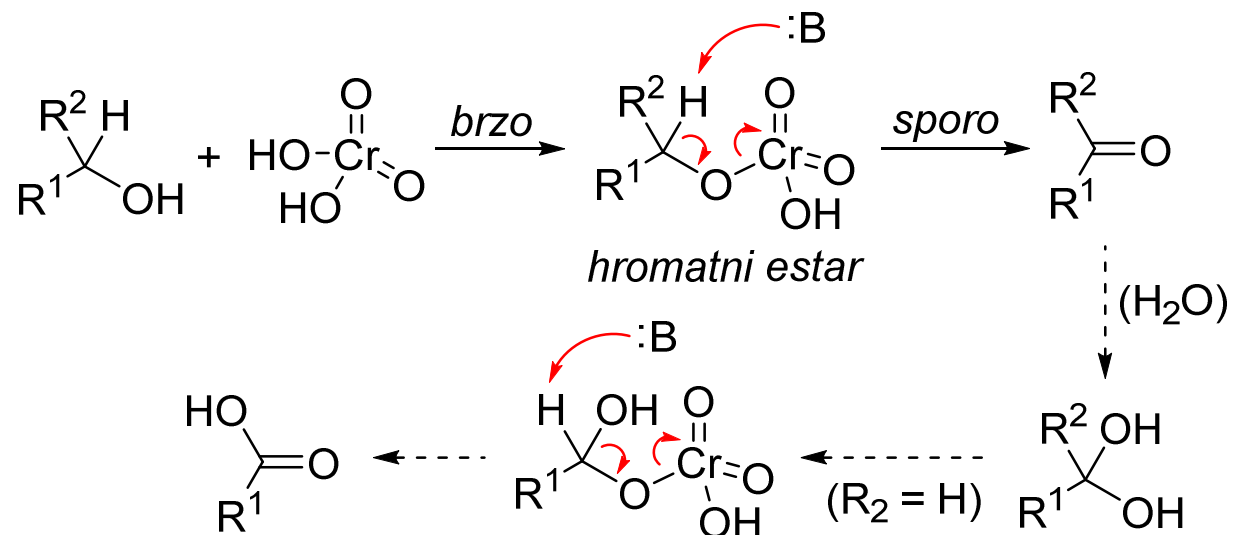

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

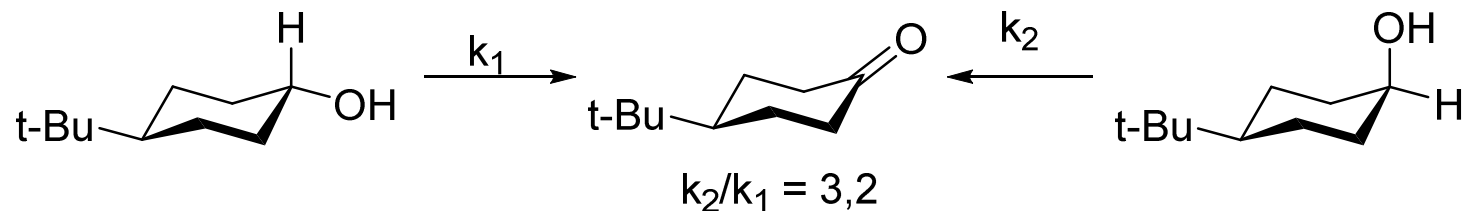
1.1. Oksidacije hromnim reagensima

- Opšti mehanizam

- Nastajanje hromatnog estra je obično brzo.

- Fragmentacija hromatnog estra je faza koja određuje brzinu reakcije $\Rightarrow$ stereo zaklonjeni alkoholi (npr. aksijalni vs ekvatorijalni) se oksiduju brže.

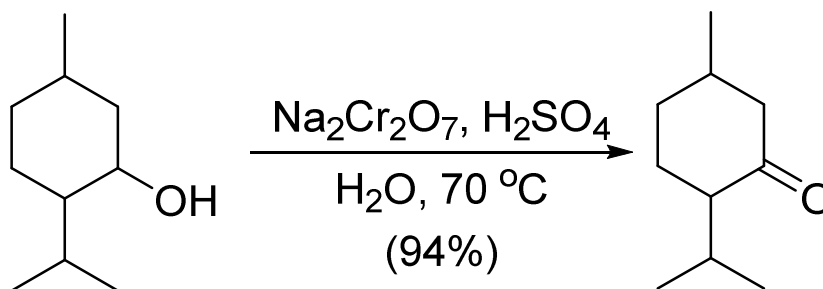

Oksidacije

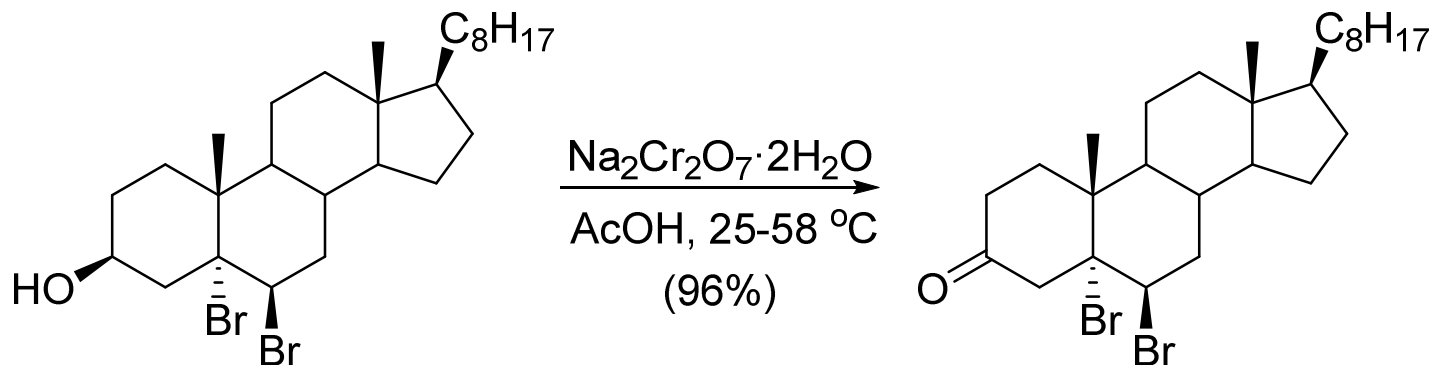
1. Oksidacije alkohola

1.1.1. Oksidacije hromnim reagensima: hromna kiselina ($K_2Cr_2O_7 + H_2SO_4$)

- Oksidacijom sekundarnih alkohola nastaju ketoni:

Problem slabe rastvorljivosti organskih jedinjenja u vodi može se delimično prevazići upotrebom AcOH kao rastvarača:

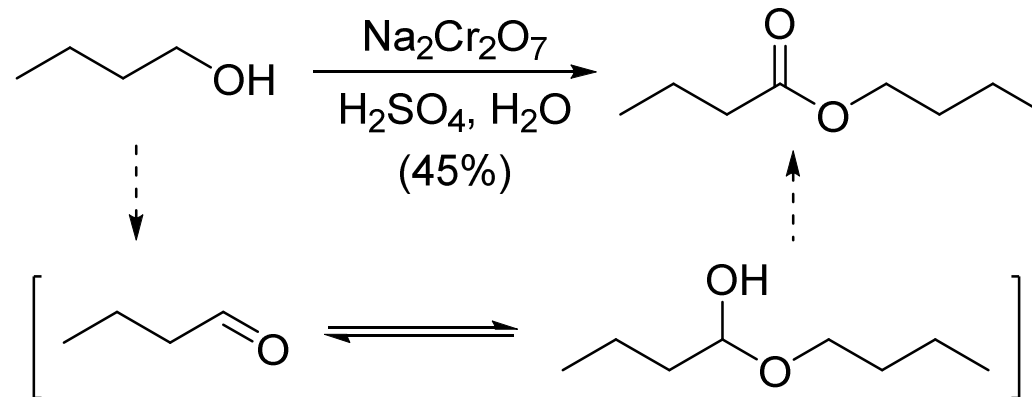

Oksidacije

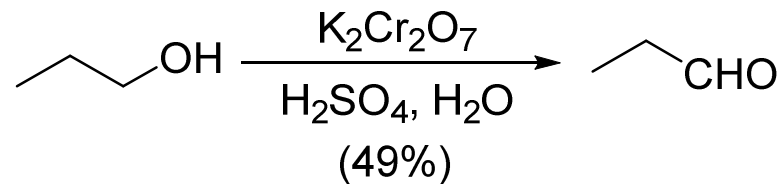
1. Oksidacije alkohola

1.1.1. Oksidacije hromnim reagensima: hromna kiselina ($K_2Cr_2O_7 + H_2SO_4$)

- Oksidacija primarnih alkohola problematična:

ALI: Ukapavanjem primarnih alkohola male Mr u vreo rastvor oksidansa, inicijalno nastali aldehid, kao proizvod sa najnižom t.k., može se odestilovati iz reakcione smese pre njegovih daljih transformacija.

⇒ Reakcija nema naročiti sintetički značaj: generalno ograničena na jednostavne (male), uglavnom sekundarne alkohole, bez prisutnih funkcionalnih grupa osetljivih na kiseline.

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

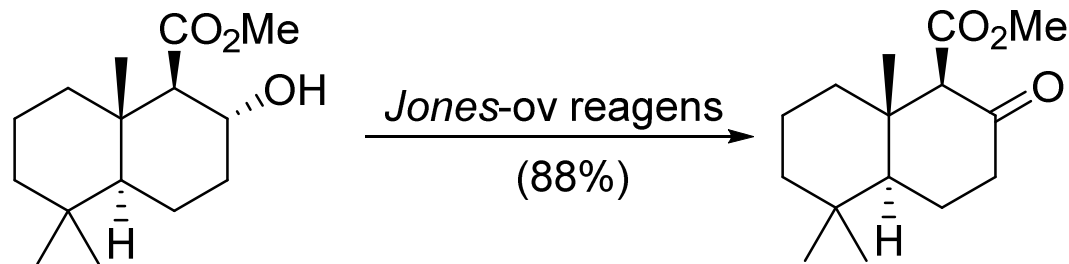
1.1.2. Oksidacije hromnim reagensima: *Jones-ov reagens* ($\text{CrO}_3 + \text{H}_2\text{SO}_4(\text{aq}) + \text{aceton}$)

Hrom(VI)-oksid je veoma jako oksidaciono sredstvo, ali ima dve loše osobine:

- Slabo se rastvara u većini standardnih organskih rastvarača.
- U čvrstom stanju može da reaguje eksplozivno u kontaktu sa organskim materijama.

Jones-ova oksidacija: ukapavanje rastvora CrO_3 u razbl. H_2SO_4 u acetonski rastvor alkohola; reakcija se obično izvodi kao titracija, do pojave stabilne narandžaste boje u reakcionom sudu (višak reagensa).

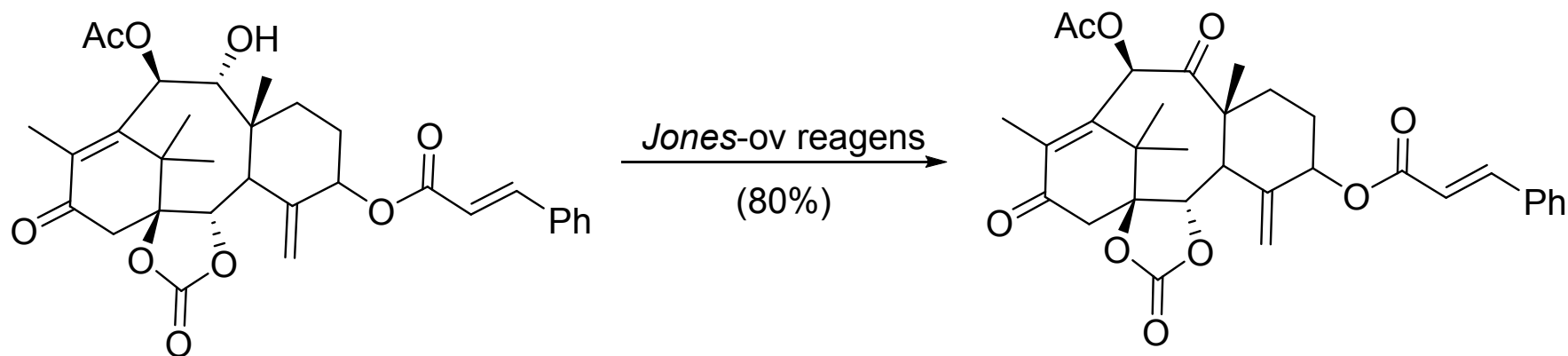
Reakcija uglavnom ograničena na sekundarne alkohole bez prisutnih kiselo-osetljivih grupa, ali ne postoji problem rastvorljivosti supstrata.

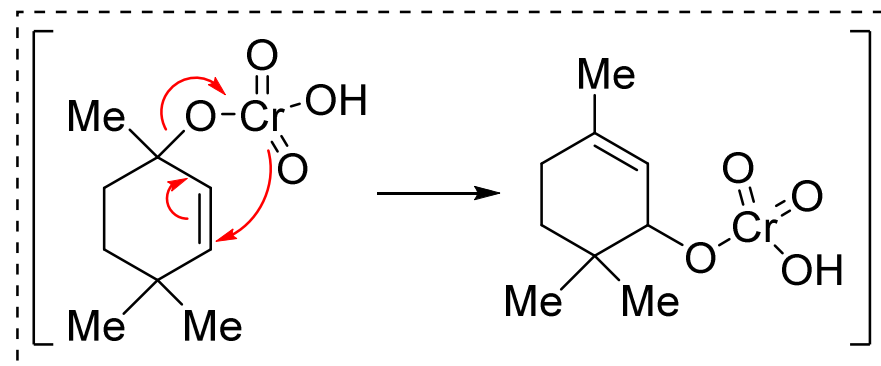
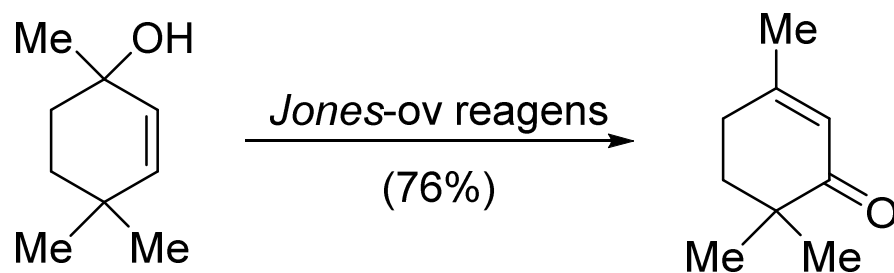
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.1.2. Oksidacije hromnim reagensima: *Jones-ov reagens* ($\text{CrO}_3 + \text{H}_2\text{SO}_4(\text{aq}) + \text{aceton}$)

Tercijarni alilni alkoholi podležu oksidaciji uz alilnu transpoziciju:

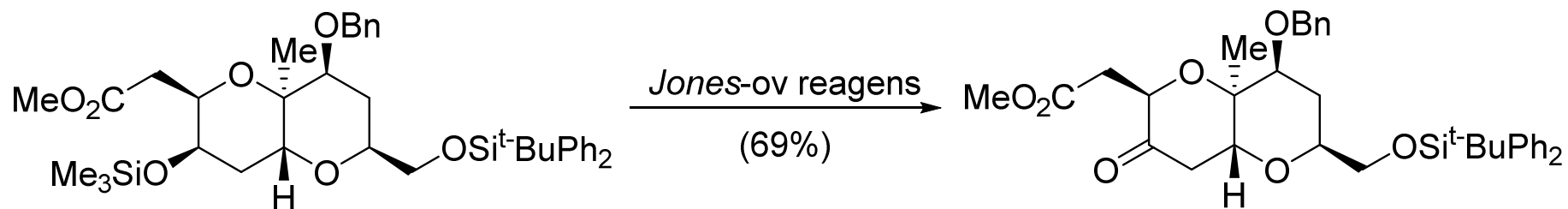
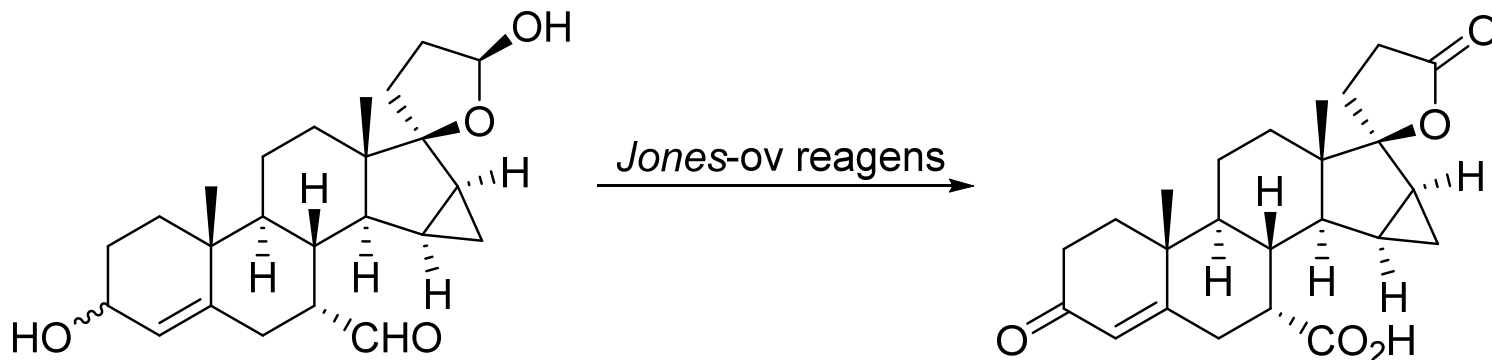

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.1.2. Oksidacije hromnim reagensima: *Jones-ov* reagens ($\text{CrO}_3 + \text{H}_2\text{SO}_4_{(\text{aq})} + \text{aceton}$)

Odsustvo selektivnosti i kiseli uslovi u *Jones-ovoj* oksidaciji su uglavnom nedostaci, ali to u određenim slučajevima može biti i prednost:

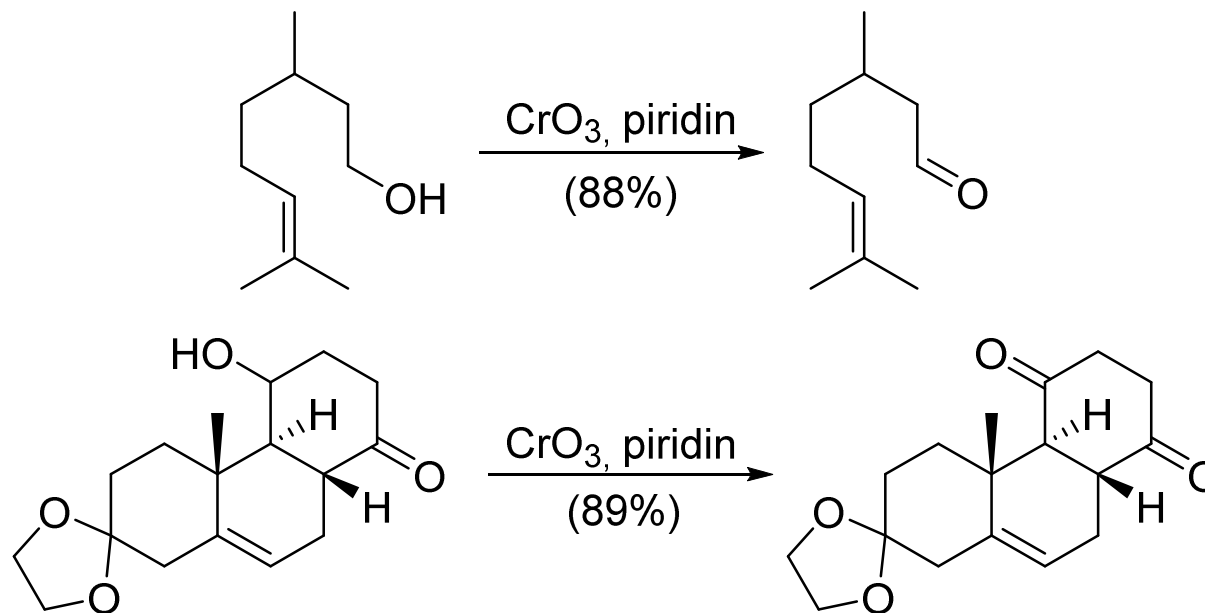
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.1.3. Oksidacije hromnim reagensima: *Sarett*-ov reagens ($\text{CrO}_3 \cdot 2\text{Pyr}$ u piridinu)

Dodatkom čvrstog CrO_3 u ohlađeni piridin nastaje talog kompleksa $\text{CrO}_3 \cdot 2\text{Pyr}$, koji se u višku piridina rastvara. Ovo dodavanje mora biti veoma pažljivo i postepeno (redosled se nikako ne sme izmeniti), kako ne bi došlo do požara i eksplozije.

Reakcija se izvodi u piridinu kao rastvaraču i usled odsustva vode primarni alkoholi se mogu oksidovati do aldehida, bez dalje oksidacije do kiselina.

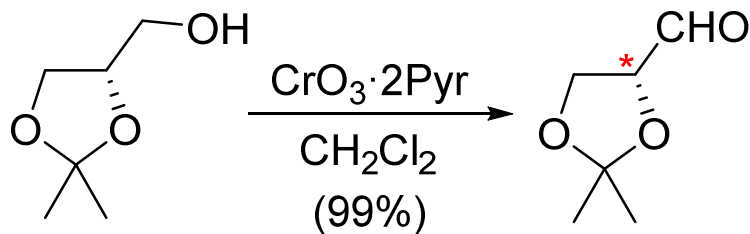
Nedostatak: izvođenje reakcije u toksičnom piridinu; nekompatibilnost sa bazno-osetljivim supstratima; otežano prečišćavanje i izolovanje proizvoda.

Oksidacije

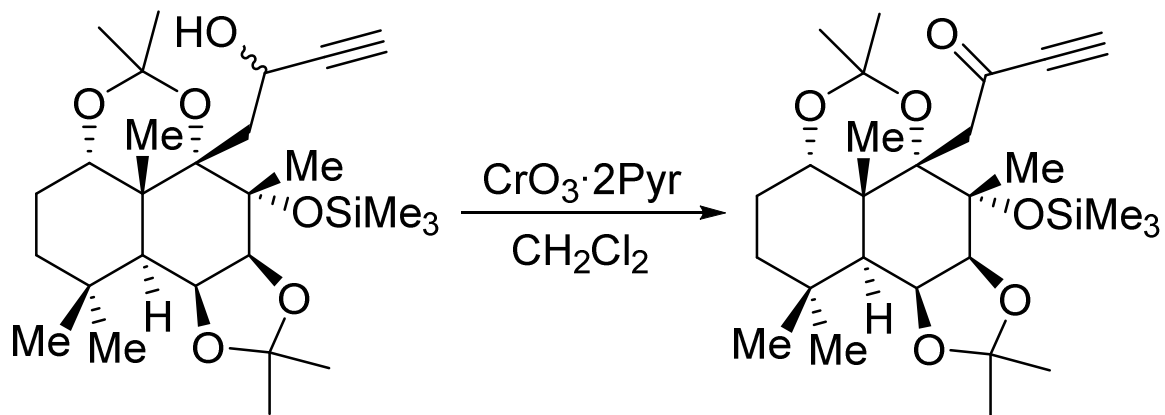
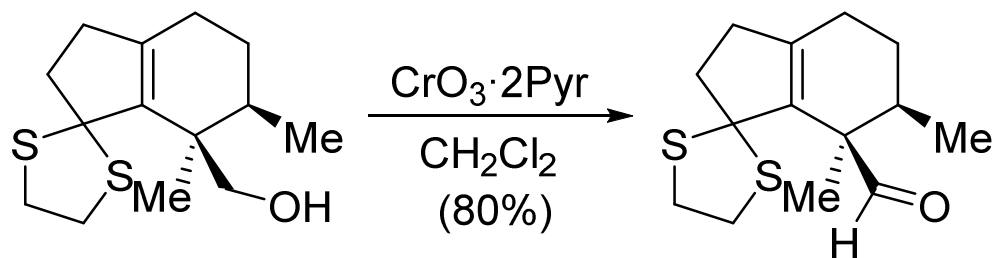
1. Oksidacije alkohola

1.1.4. Oksidacije hromnim reagensima: *Collins*-ov reagens ($\text{CrO}_3 \cdot 2\text{Pyr}$ u CH_2Cl_2)

Najbezbedniji način pripreme reagensa: dodatak 1 eq CrO_3 u rastvor 2 eq piridina u CH_2Cl_2 .

Nema epimerizacije veoma epimerizabilnog α -položaja.

Kiselo-osetljive grupe (acetal i Me_3SiO) nisu ugrožene.

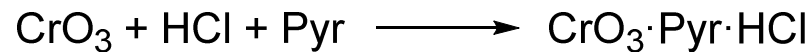

Oksidacije

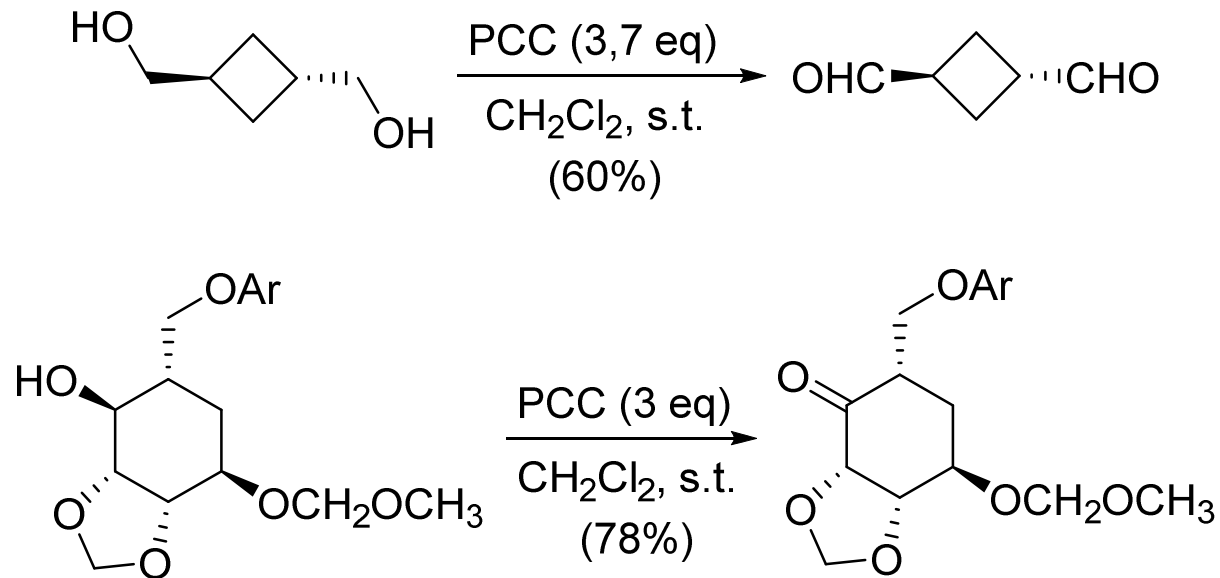
1. Oksidacije alkohola

1.1.5. Oksidacije hromnim reagensima: *Correy*-jev reagens (piridinium-hlorhromat)

Piridinium-hlorhromat (PCC): Narandžasta, kristalna, nehigroskopna i komercijalno dostupna supstanca, koja se u laboratoriji može dobiti dodatkom piridina u rastvor CrO_3 u HCl, iz koga hlađenjem kristališe.

Reakcija se izvodi dodatkom PCC-a u rastvor supstrata u suvom CH_2Cl_2 :

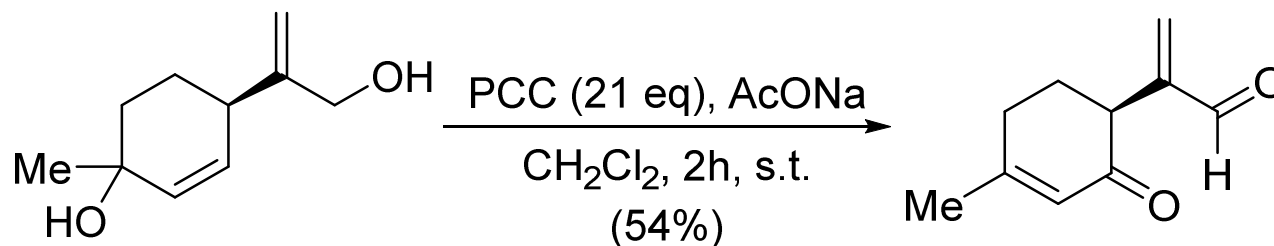

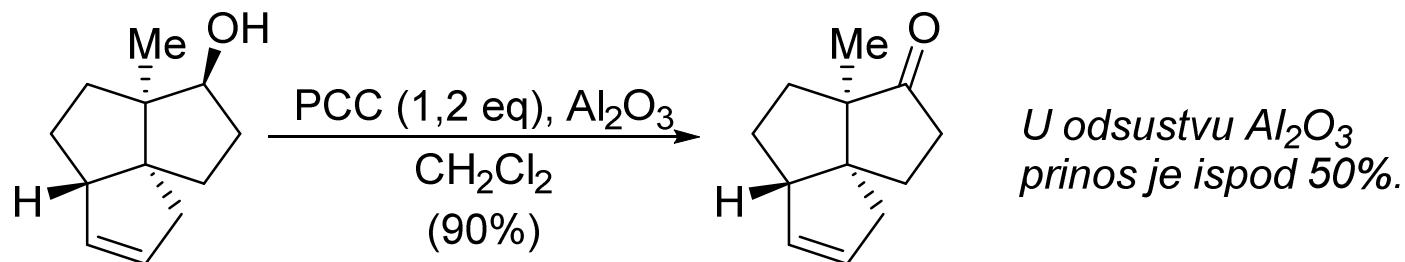
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.1.5. Oksidacije hromnim reagensima: *Correy*-jev reagens (piridinium-hlorhromat)

Nakon završetka reakcije, u reakcionom sudu ostaje gusta, lepljiva masa, koja se uglavnom sastoji od redukovanih hromnih vrsta i polimerizovanog piridina, što otežava ceđenje i izolovanje proizvoda. Zato se na početku reakcije u reakcionu smesu dodaju aditivi (celit, Al₂O₃, molekulska sita) koji olakšavaju ceđenje i sprečavaju formiranje lepljivog ostatka, a istovremeno i ubrzavaju reakciju i povišavaju prinos:

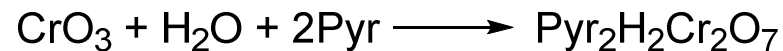

Oksidacije

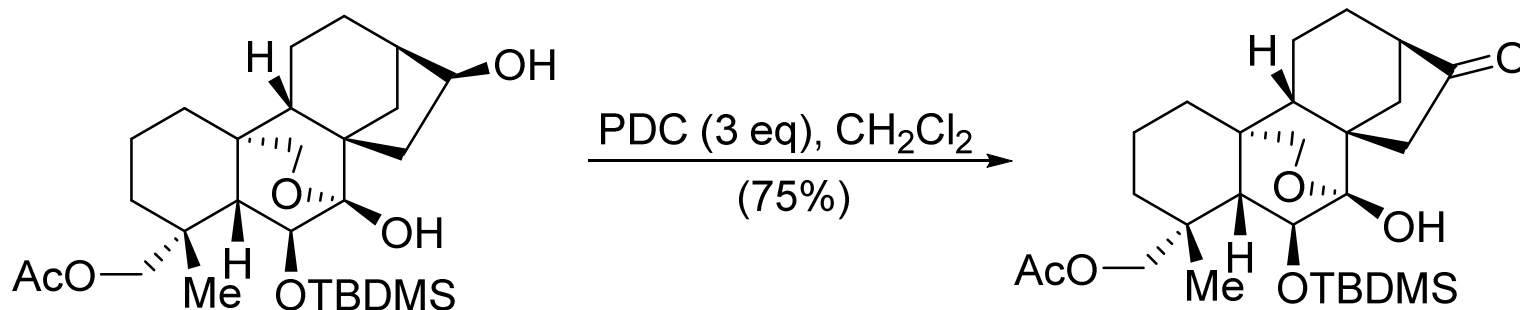
1. Oksidacije alkohola

1.1.6. Oksidacije hromnim reagensima: piridinium-dihromat (PDC)

Piridinium-dihromat (PDC): Narandžasta, kristalna, nehigroskopna i komercijalno dostupna supstanca, koja se u laboratoriji može dobiti dodatkom piridina u vodeni rastvor CrO_3 , i taloženjem dodatkom acetona.

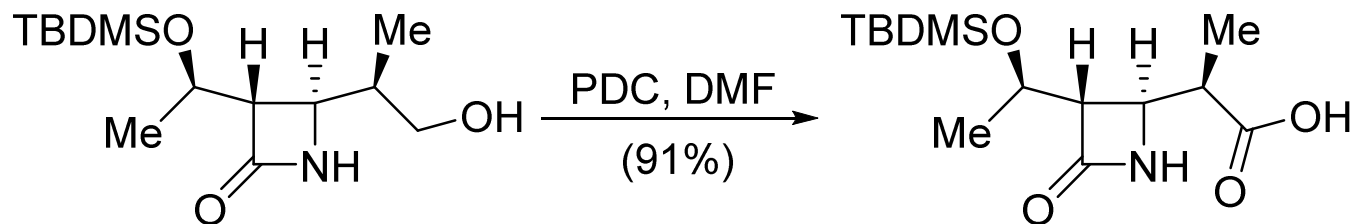
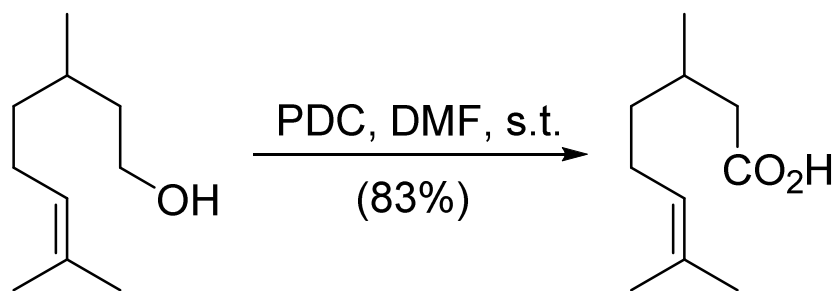
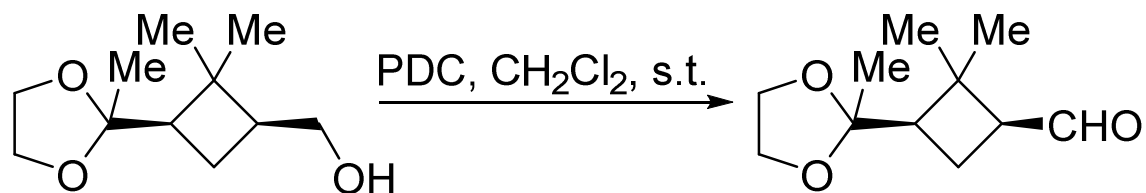
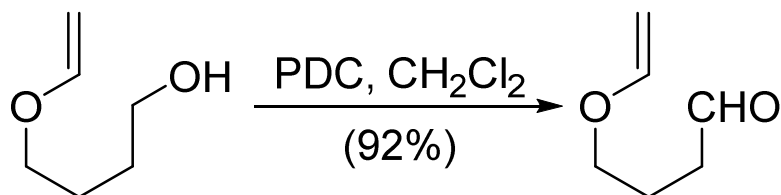
PDC je gotovo neutralan (tj. veoma slabo kiseo) reagens kojim se sekundarni alkoholi oksiduju do ketona, a primarni alkoholi mogu dati aldehide (u CH_2Cl_2) ili karboksilne kiseline (u DMF-u).

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.1.6. Oksidacije hromnim reagensima: piridinium-dihromat (PDC)

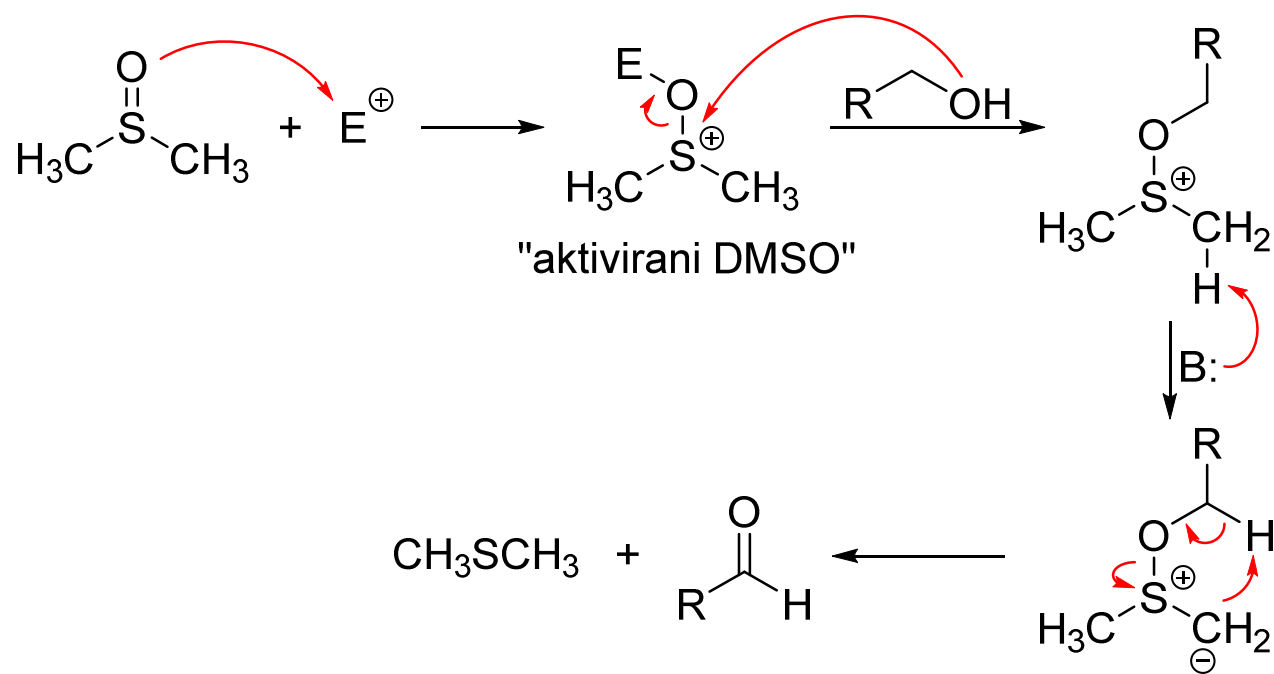

Oksidacije

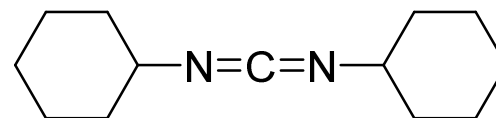
1. Oksidacije alkohola

1.2. Oksidacije pomoću aktiviranog dimetil-sulfoksida

- Opšti mehanizam

$\text{E} = \text{DCC}, \text{Ac}_2\text{O}, \text{P}_4\text{O}_{10}, \text{SO}_3 \cdot \text{Pyr}, (\text{COCl})_2$

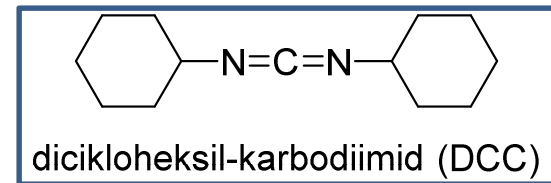
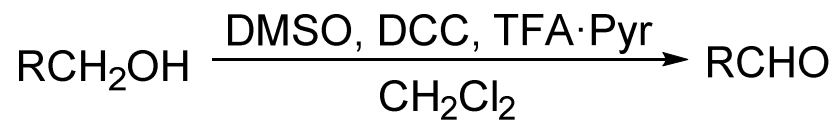

dicikloheksil-karbodiimid (DCC)

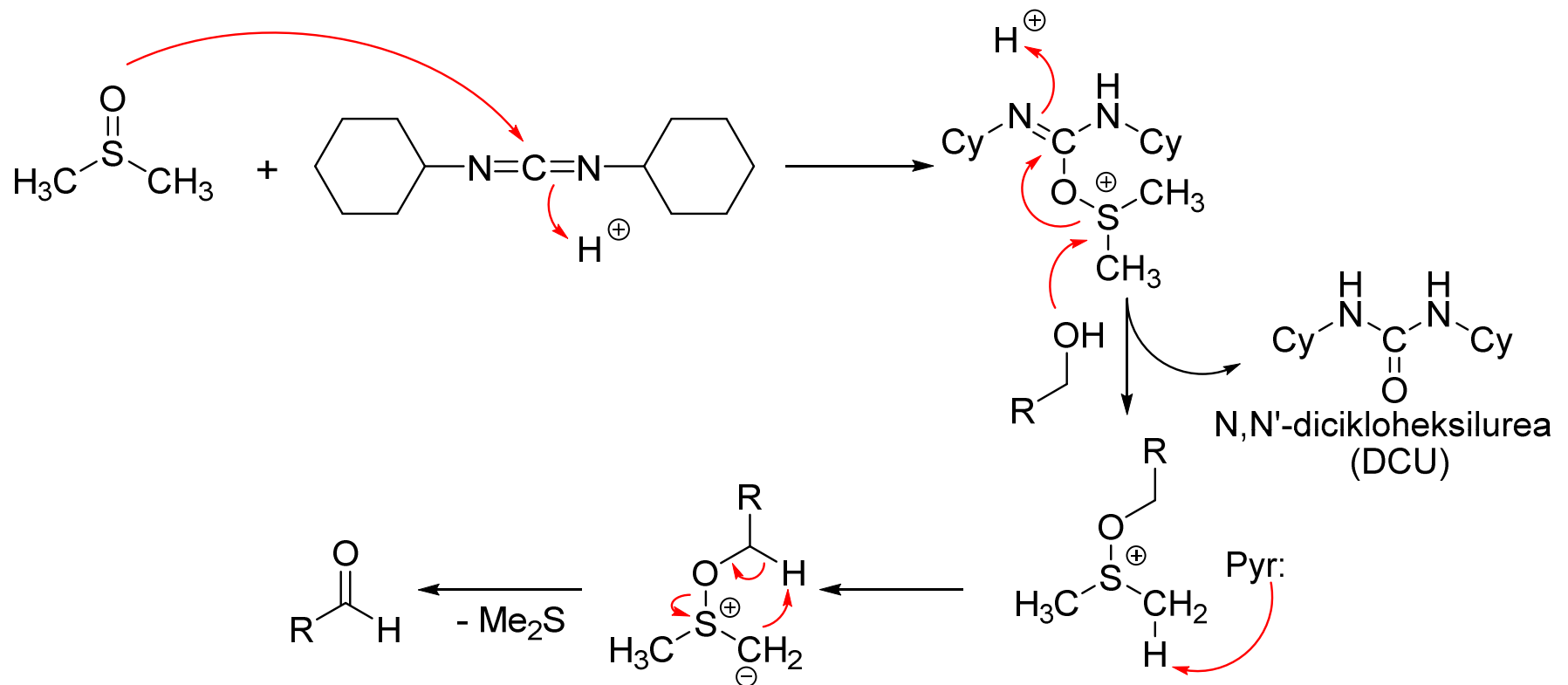
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.2.1. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (*Pfitzner-Moffatt*-ova varijanta)

Aktivator

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

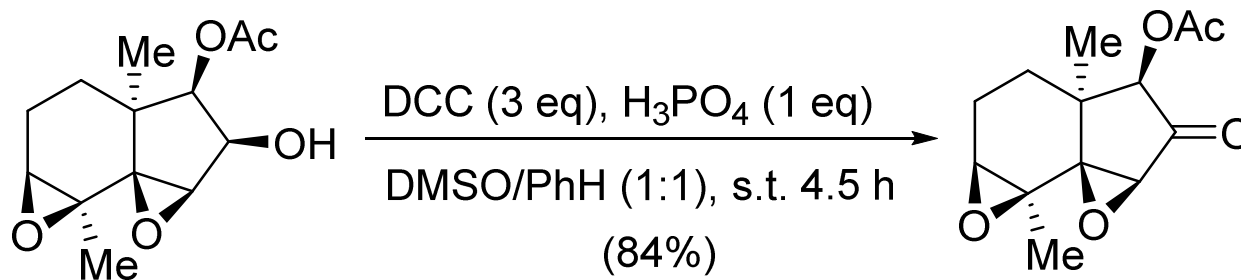
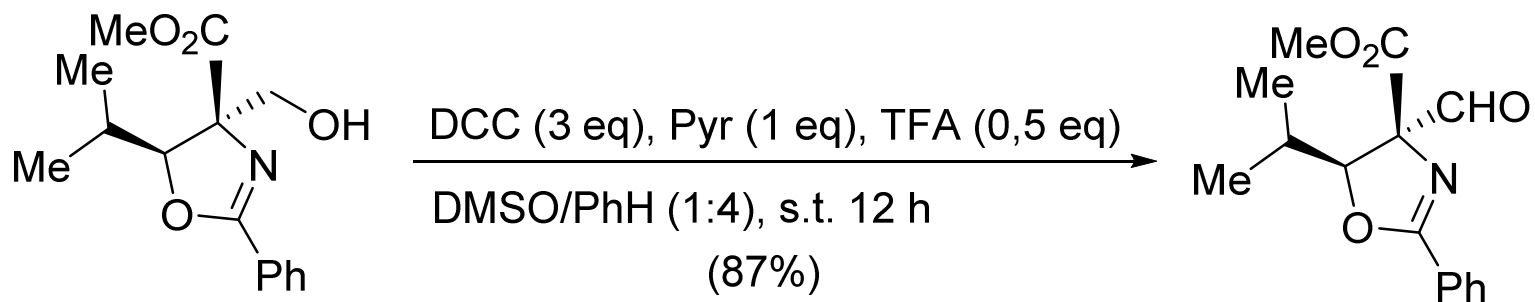
1.2.1. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (*Pfitzner-Moffatt*-ova varijanta)

Uobičajeni reakcioni uslovi i stehiometrija:

CH_2Cl_2 , s.t., DMSO (≥ 6 eq), DCC (3 eq), Pyr·TFA (kat. kol)/Pyr (1-3 eq) + TFA (0,5 eq)

Napomena:

- Sredina mora biti taman dovoljno kisela da se DCC protonuje, a sa druge strane dovoljno bazna da se dobije ilid deprotonovanjem intermedijerne sulfonijum-soli.
- DMSO se dodaje u višku kako bi napad ROH na DCC bio maksimalni suprimiran.

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

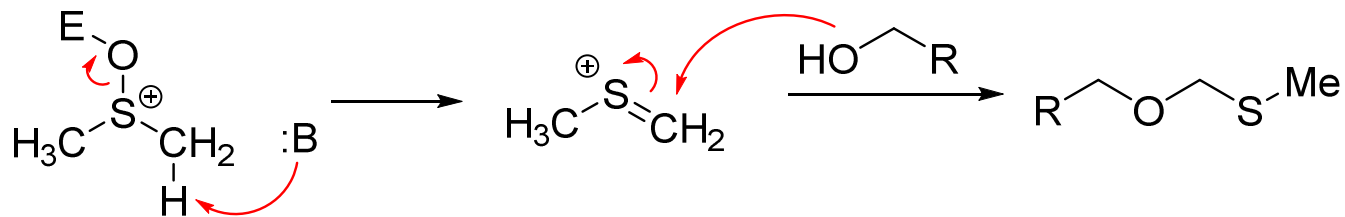
1.2.1. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (*Pfitzner-Moffatt*-ova varijanta)

Prednosti:

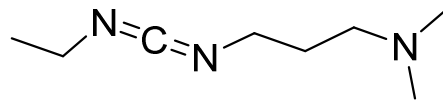
- nema oksidacije aldehida do kiselina
- jeftini reaktanti

Nedostaci:

- DCC je relativno slab aktivator i reakcija se mora izvoditi na sobnoj temperaturi. U slučaju sterno veoma zaštićenih alkohola, reakciona smesa se ne sme zagrevati radi ubrzanja reakcije, jer se aktivirani DMSO raspada na veoma reaktivan $\text{CH}_2=\text{S}^+-\text{CH}_3$, koji brzo reaguje sa alkoholom i gradi metil-tiometiletre kao sporedne proizvode:

- DCU nastao u reakciji ponekad se teško hromatografski odvaja; korišćenjem EDC-a (skuplji!) u reakcij, olakšava se prečišćavanje kiselo-baznom ekstrakcijom.

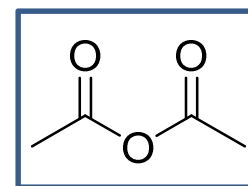
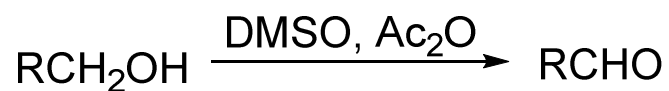

1-etil-3-(3-dimetilaminopropil)karbodiimid, EDC

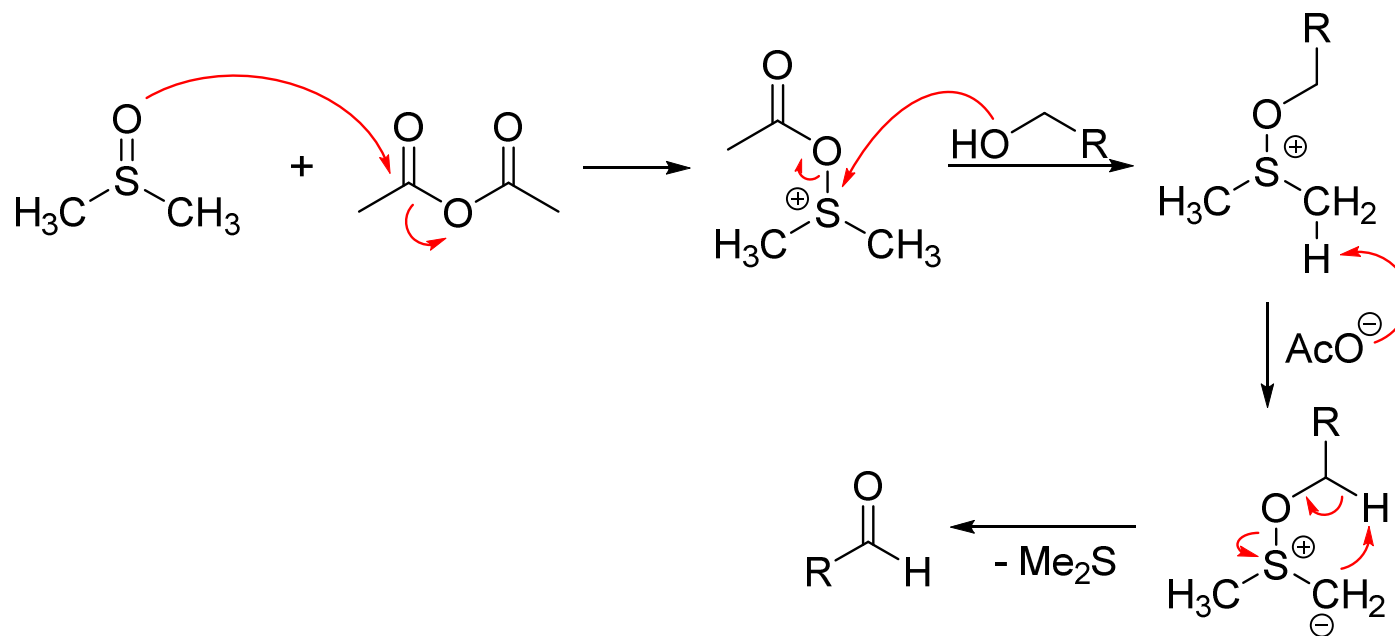
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.2.2. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (Albright-Goldman-ova varijanta)

Aktivator

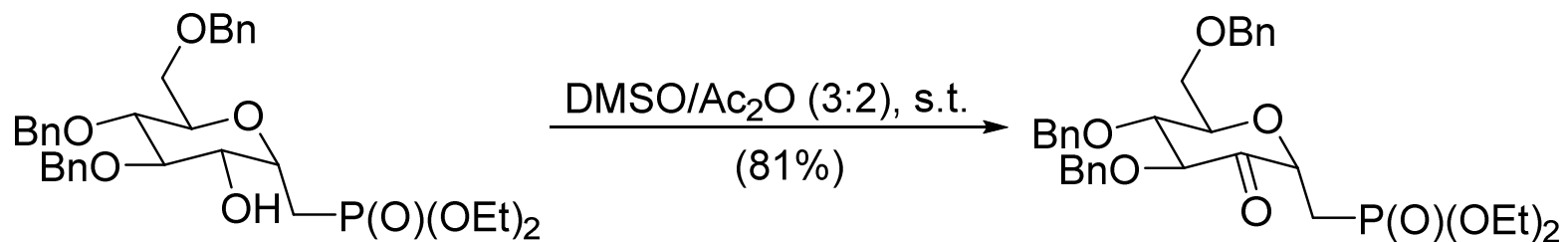
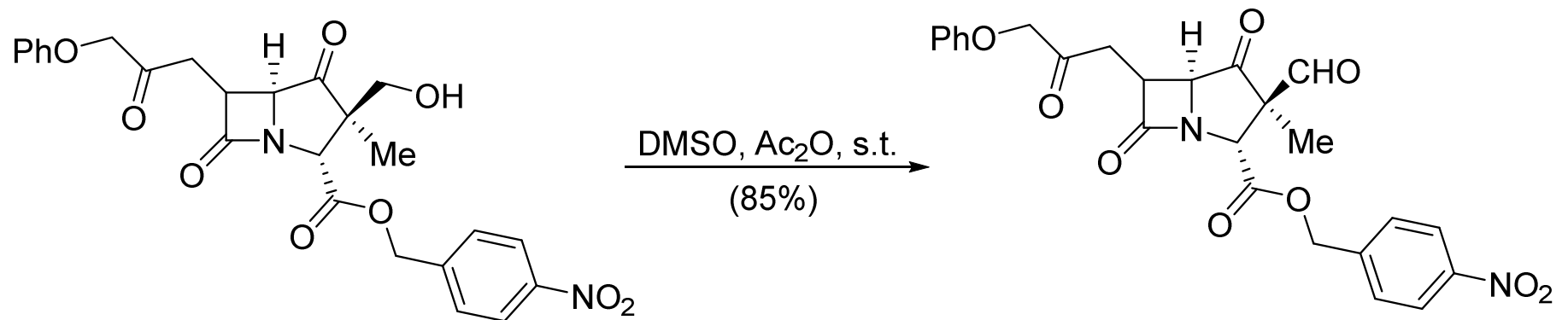

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.2.2. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (*Albright-Goldman*-ova varijanta)

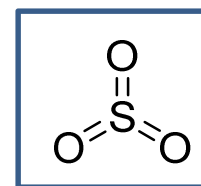
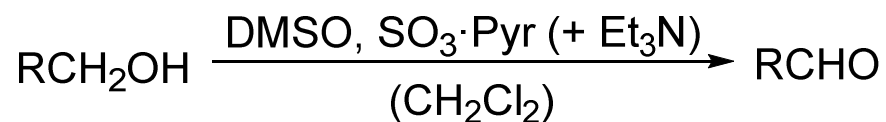
Ac₂O/DMSO oksidacija obično nije prvi izbor, jer neretko nastaju značajnije količine metil-tiometil-etara, kao i acetilovanih alkohola. Međutim, reakcija obično daje dobre rezultate sa sterno veoma zaštićenim alkoholima.

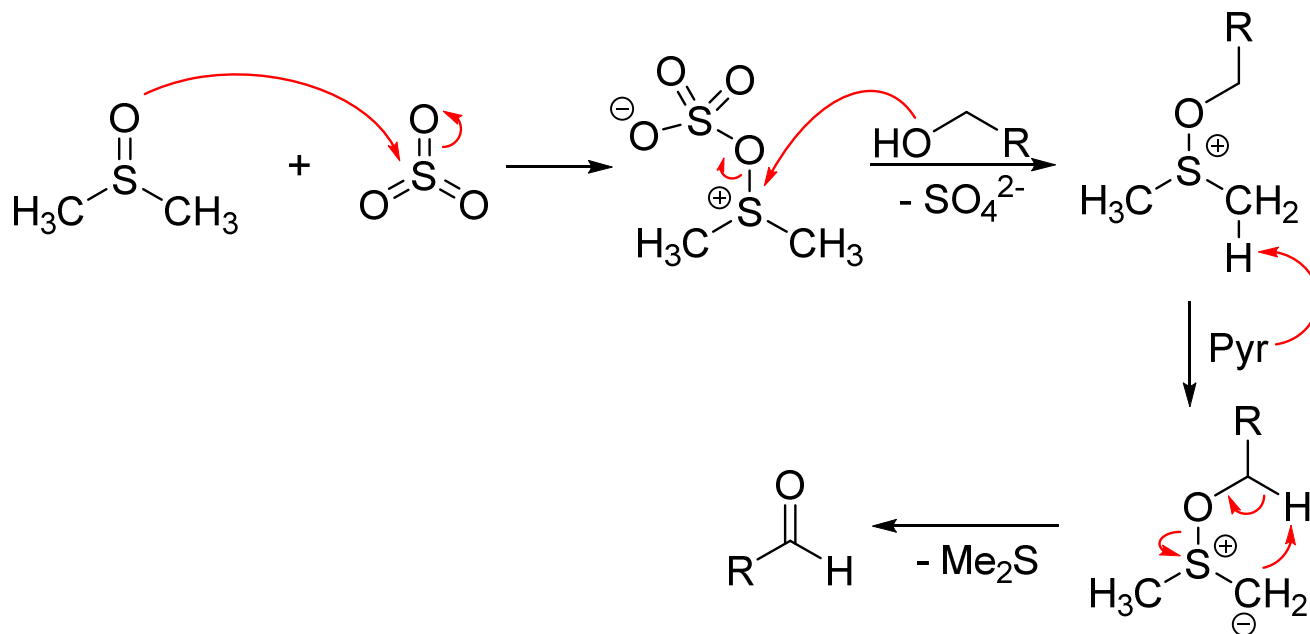
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.2.3. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (*Parikh-Doering-ova* varijanta)

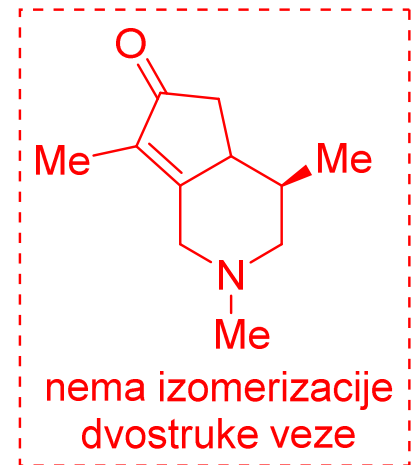
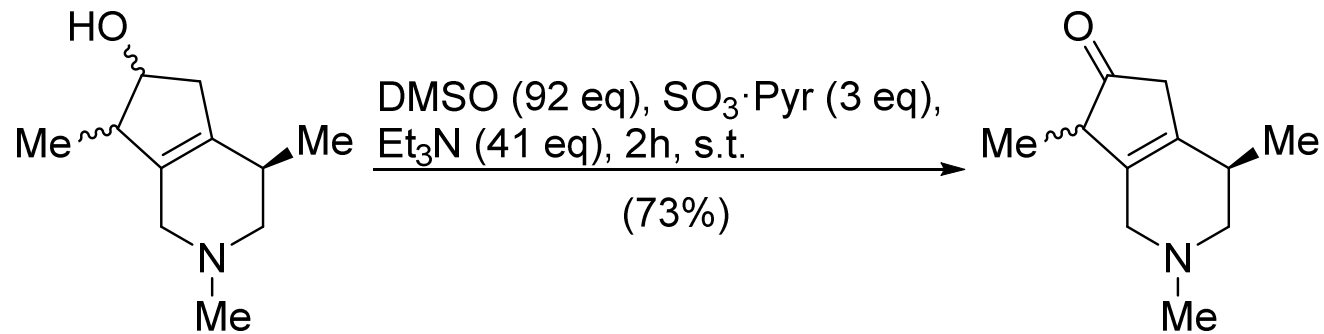
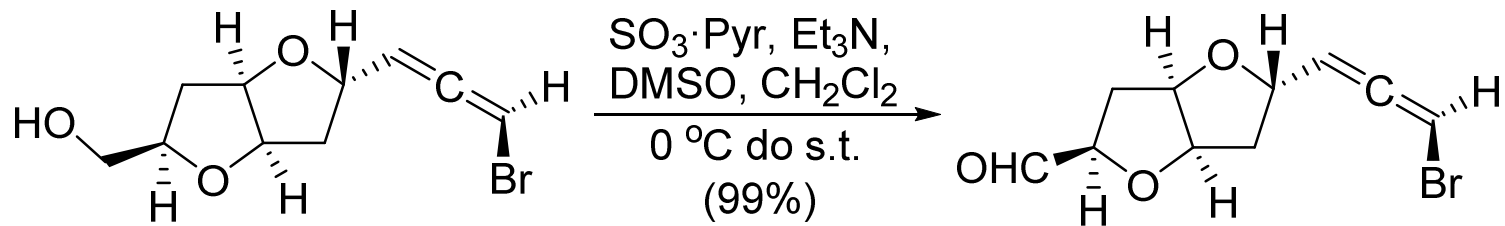
Aktivator

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.2.3. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (*Parikh-Doering*-ova varijanta)

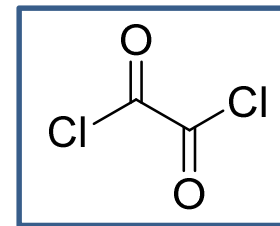
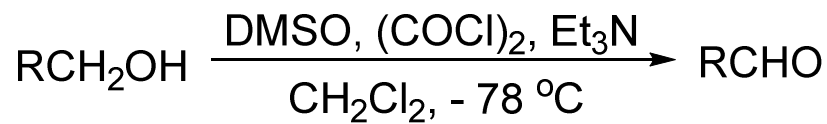

Oksidacije

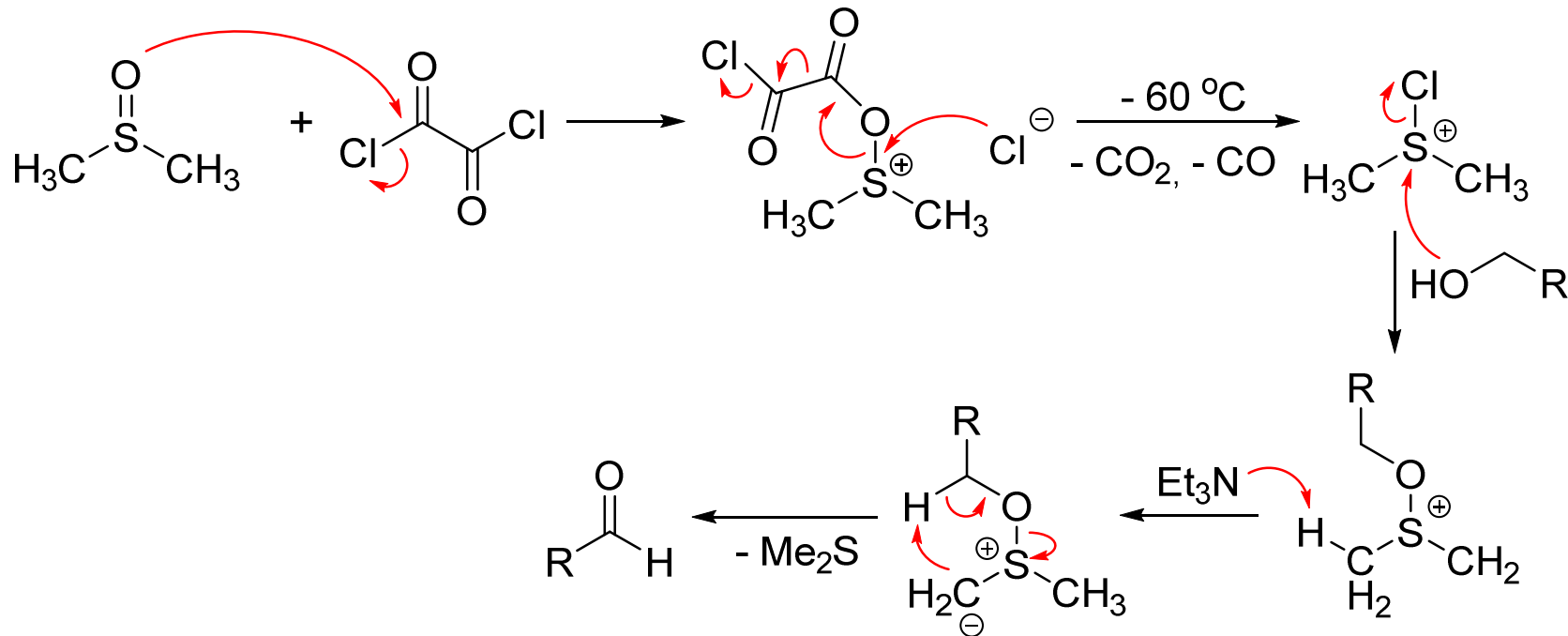
1. Oksidacije alkohola

1.2.4. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (Swern-ova varijanta)

- Najznačajnija i najkorišćenija reakcija oksidacije alkohola pomoću aktiviranog DMSO.

Aktivator

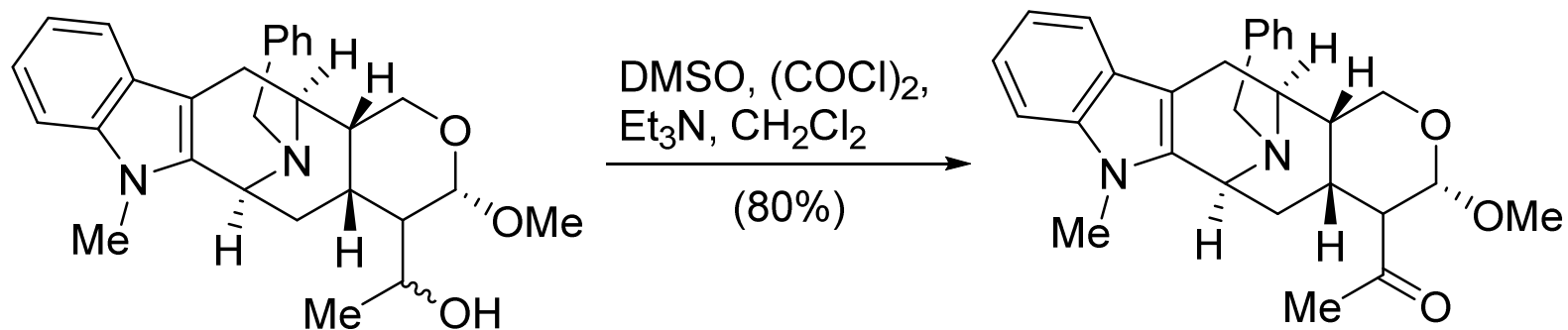
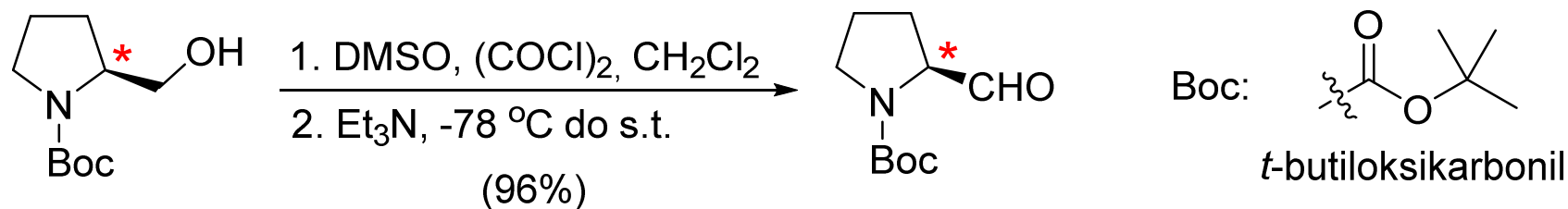

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.2.4. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (Swern-ova varijanta)

Reakcija se izvodi tako što se u ohlađen (-60 °C) rastvor DMSO u CH₂Cl₂ ukapavanjem doda oksalil-hlorid, a nakon 15 minuta se u dobijeni rastvor doda (na -78 °C) rastvor alkohola i trietilamina u CH₂Cl₂.

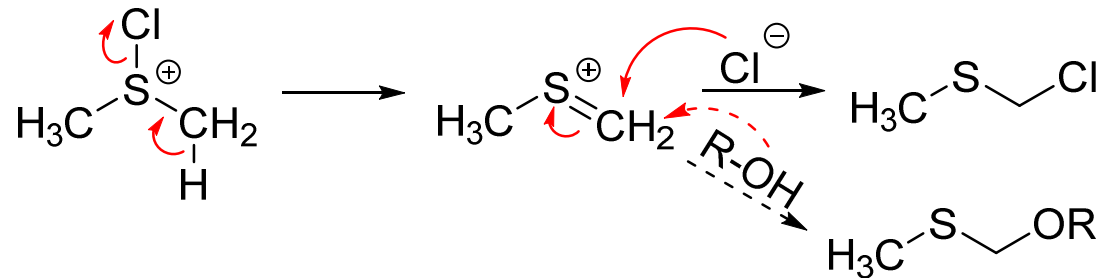
Napomena: Umesto DMSO, može se koristiti i dodecil-metil-sulfoksid, čime se sprečava stvaranje dimetil-sulfida, izrazito neprijatnog mirisa.

Oksidacije

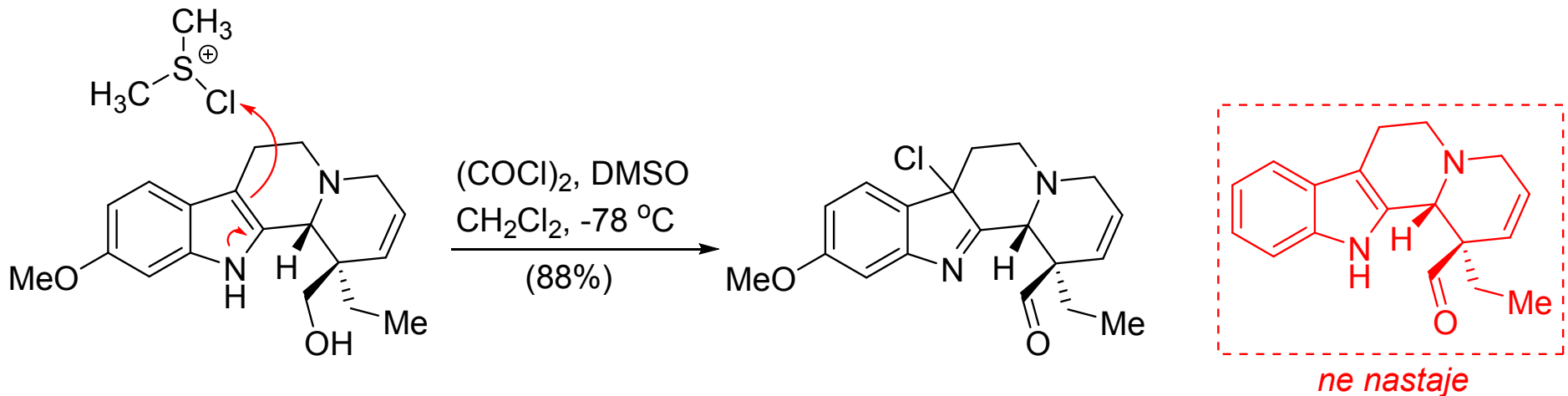
1. Oksidacije alkohola

1.2.4. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (Swern-ova varijanta)

- Reakcija se mora izvoditi na temperaturi ispod $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$, jer se aktivirani DMSO razlaže na višim temperaturama, što može dovesti i do građenja metil-tiometil-etarskih proizvoda:

- U prisustvu elektrofilnih centara (naročito kod indola), može doći i do sporednog elektrofilnog hlorovanja:

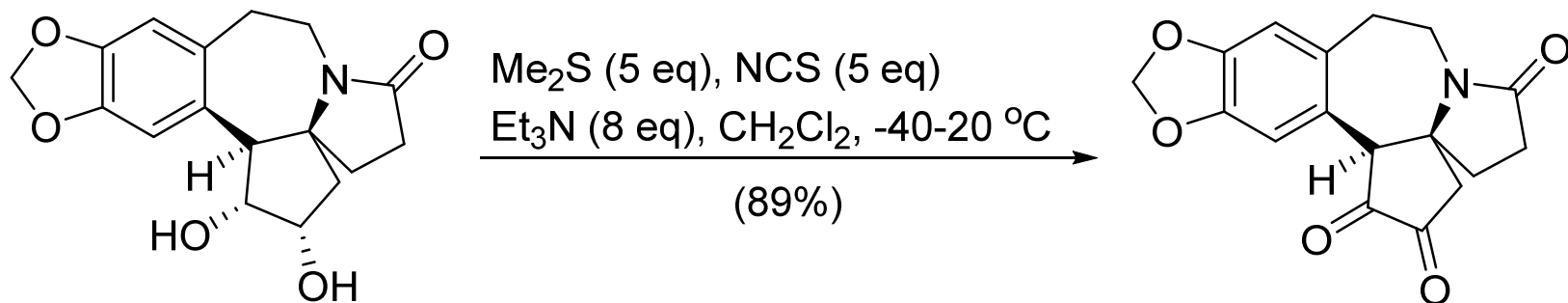
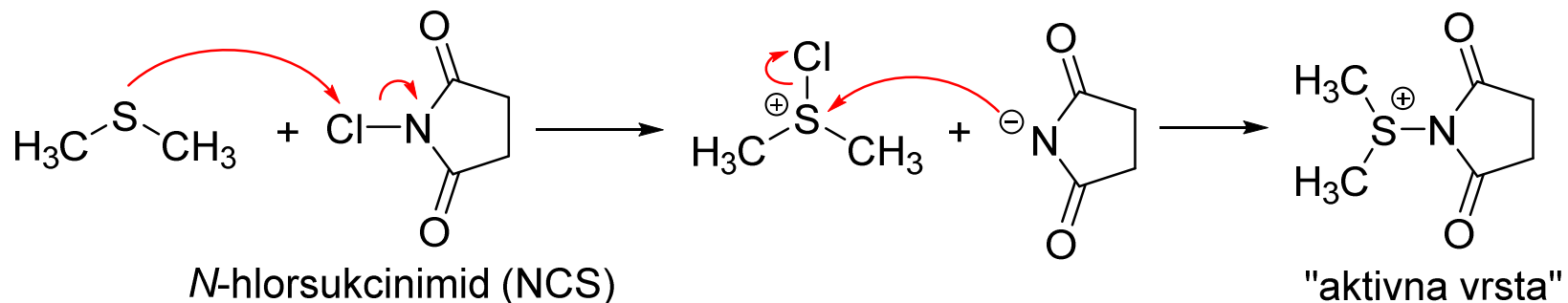

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.2.5. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (Corey-Kim-ova varijanta)

Prednost: Reakcija se može izvoditi na temperaturama višim od -20 °C.

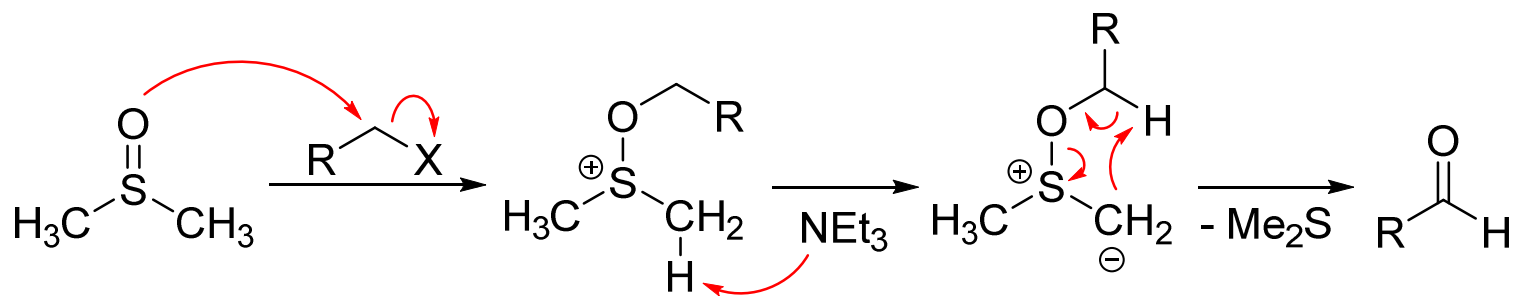
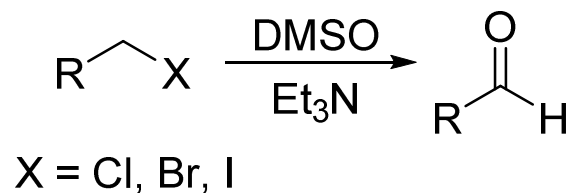
Nedostatak: Konkurentno elektrofilno hlorovanje pomoću NCS-a.

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.2.6. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (*Kornblum*-ova varijanta)

- Metod za direktno prevođenje alkil-halogenida u aldehide ili ketone:

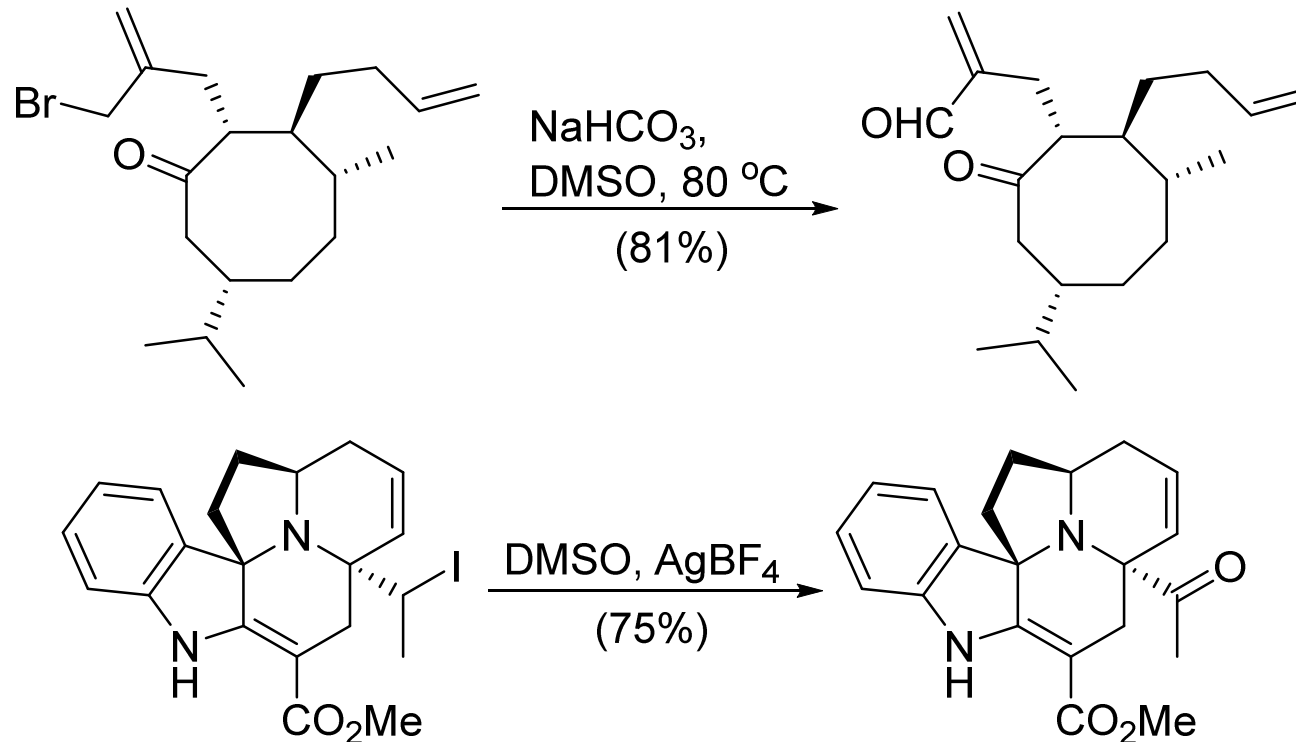

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.2.6. Oksidacije pomoću aktiviranog DMSO (*Kornblum*-ova varijanta)

- Metod za direktno prevođenje alkil-halogenida u aldehide ili ketone:

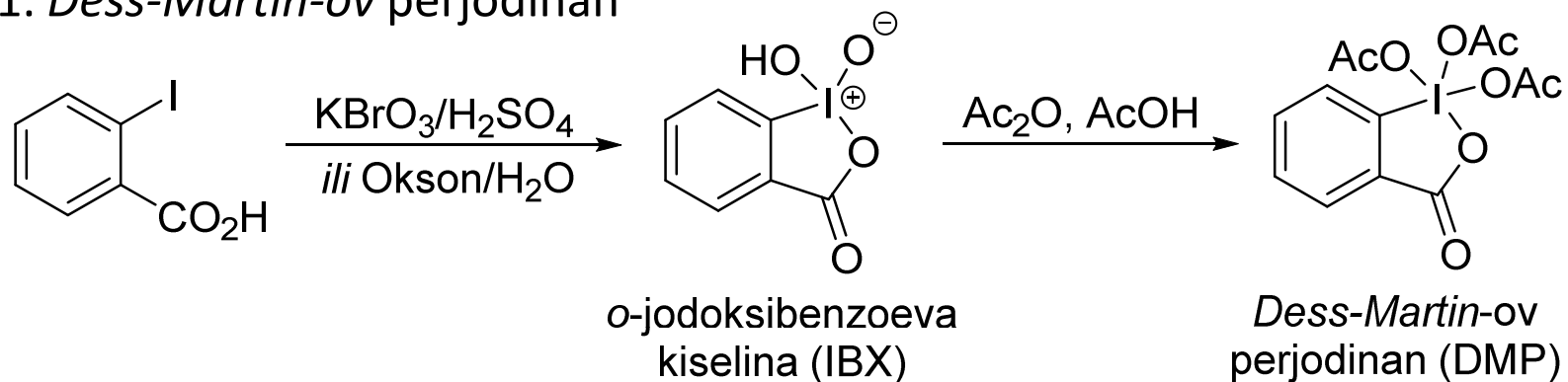
Dodatkom Ag^+ soli pospešuje se disocijacija halogenida (građenjem nerastvornog AgX), reakcija se ubrzava i odvija se na nižoj temperaturi.

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

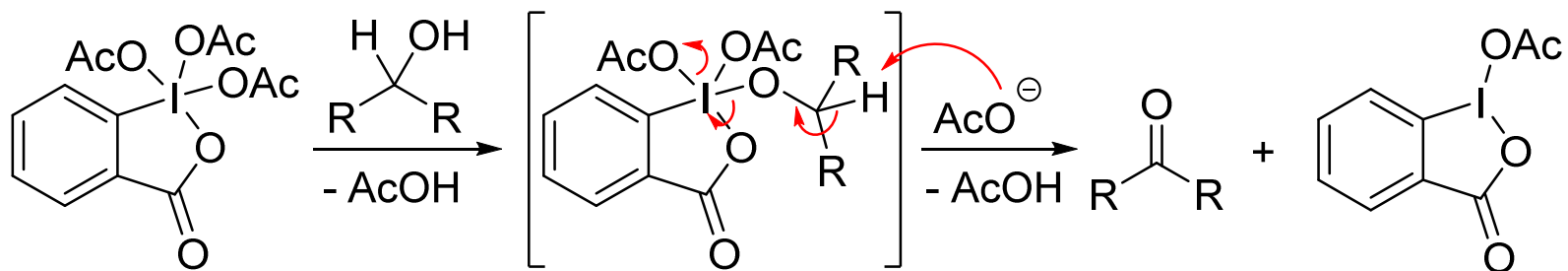
1.3. Oksidacije hipervalentnim jodom:

1.3.1. Dess-Martin-ov perjodinan

(Oxone^R: $\text{KHSO}_5 \cdot 1/2\text{KHSO}_4 \cdot 1/2\text{K}_2\text{SO}_4$)

- Mehanizam

J. Am. Chem. Soc. **1983**, 48, 4155-4156.

Oksidacije

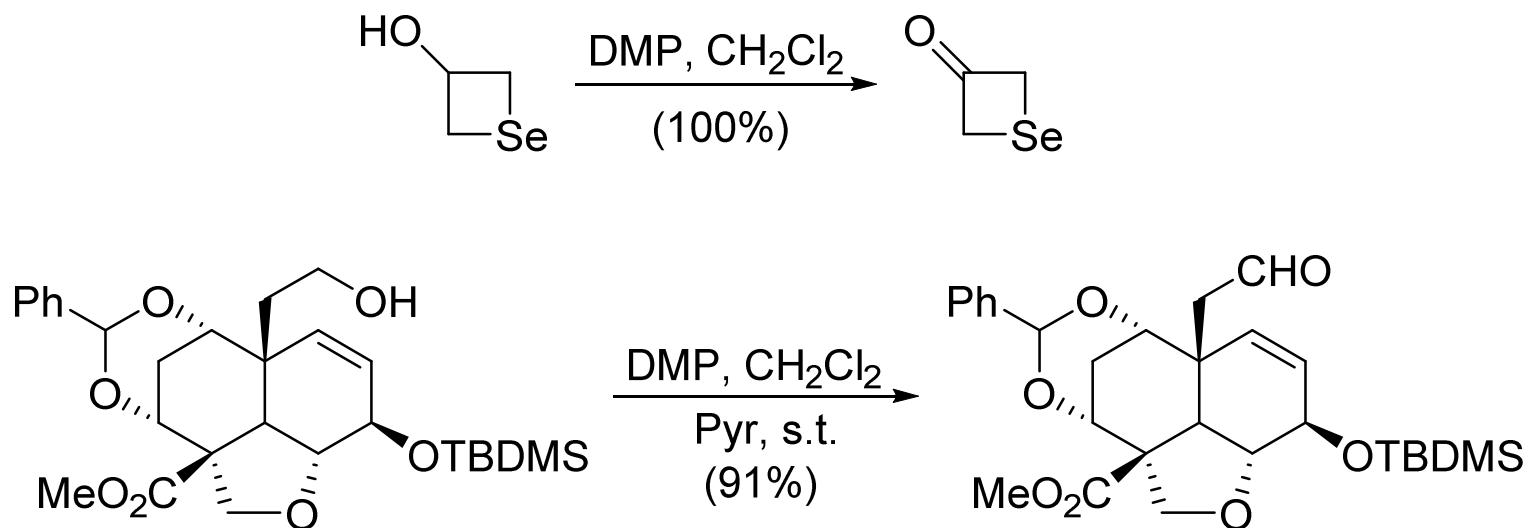
1. Oksidacije alkohola

1.3. Oksidacije hipervalentnim jodom

1.3.1. *Dess-Martin-ov* perjodinan

- Primena u sintezi (DMP)

DMP je blago-kiseo reagens koji se koristi za oksidaciju osetljivih i kompleksnih jedinjenja; ukoliko je neophodno pufferisati sredinu, može se dodati piridin; reakcije su obično čiste i brze, naročito sa sveže pripremljenim reagensom.

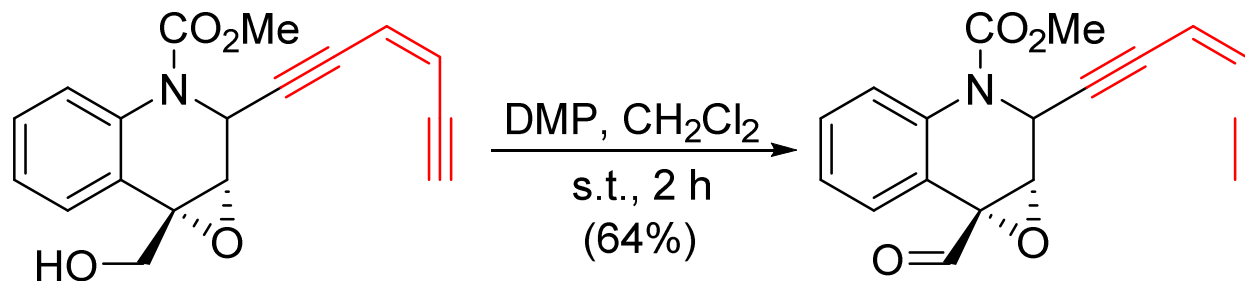

Oksidacije

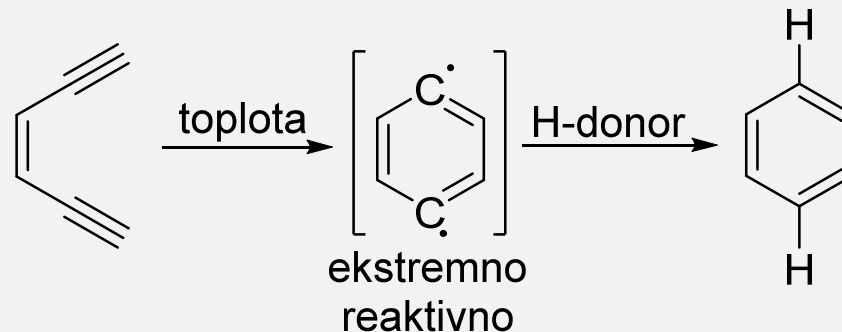
1. Oksidacije alkohola

1.3. Oksidacije hipervalentnim jodom

1.3.1. Dess-Martin-ov perjodinan

Endiinski motivi (crveno) obično su u prirodi prisutni u molekulima - proizvodima bakterija. Ovakva jedinjenja su veoma nestabilna i lako podležu *Bergman*-ovoj ciklizaciji, kada nastaje 1,4-dehidrobenzenski diradikal:

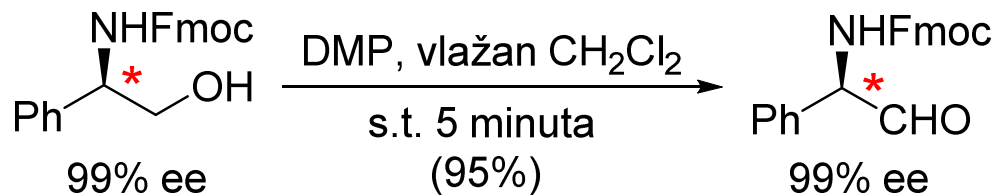
Neki endiinski antibiotici poseduju značajnu citotoksičnost i koriste se kao antitumorski agensi – raskidaju lanac DNA apstrakcijom vodonika iz šećernog dela lanca.

Oksidacije

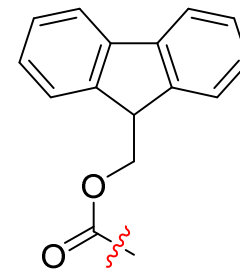
1. Oksidacije alkohola

1.3. Oksidacije hipervalentnim jodom

1.3.1. Dess-Martin-ov perjodinan

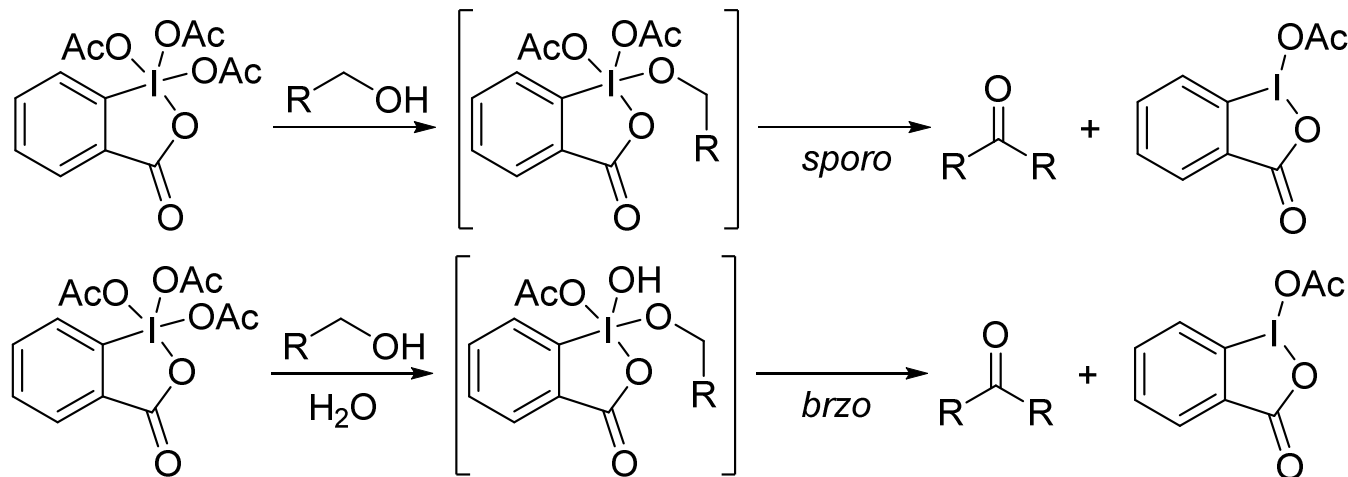

Izvođenjem reakcije u suvom CH_2Cl_2 reakcija traje duže i dešava se intenzivna epimerizacija.

FluorenilMetilOksiKarbonil-grupa

Dodatkom 1 eq vode (ili izvođenjem reakcije u CH_2Cl_2 koji je zasićen vodom) reakciono vreme se drastično skraćuje, što smanjuje šansu za odvijanje sporednih reakcija.

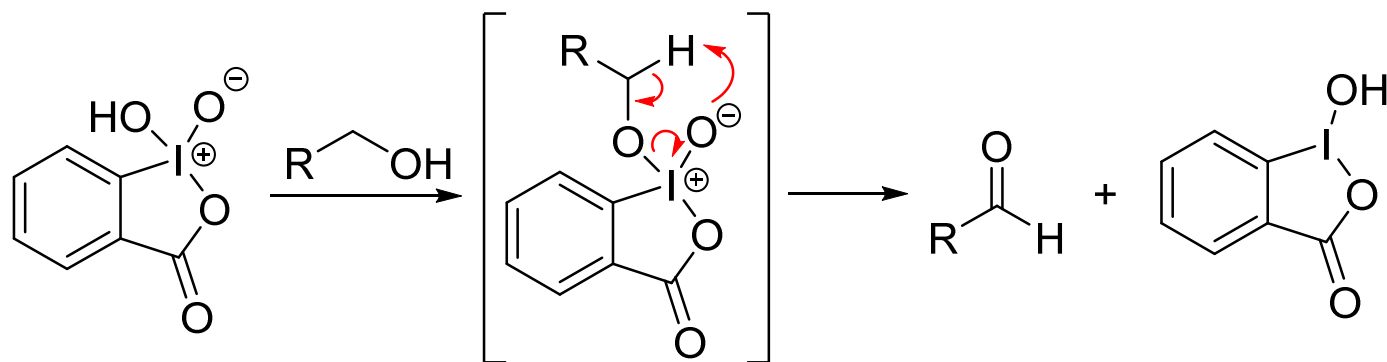

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

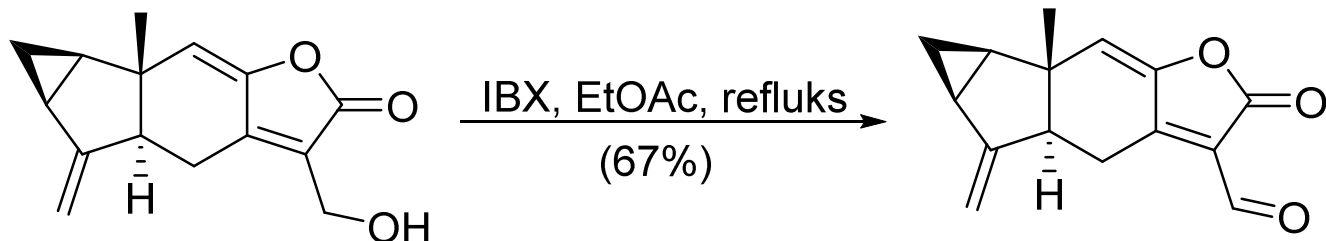
1.3. Oksidacije hipervalentnim jodom

1.3.2. Jodoksibenzojeva kiselina (IBX)

- Primena u sintezi (IBX)

Reakcije se izvode u polarnim rastvaračim (EtOAc ili DMSO), što je od naročitog značaja ako su supstrati veoma polarni i teško rastvorni u nepolarnim organskim rastvaračima.

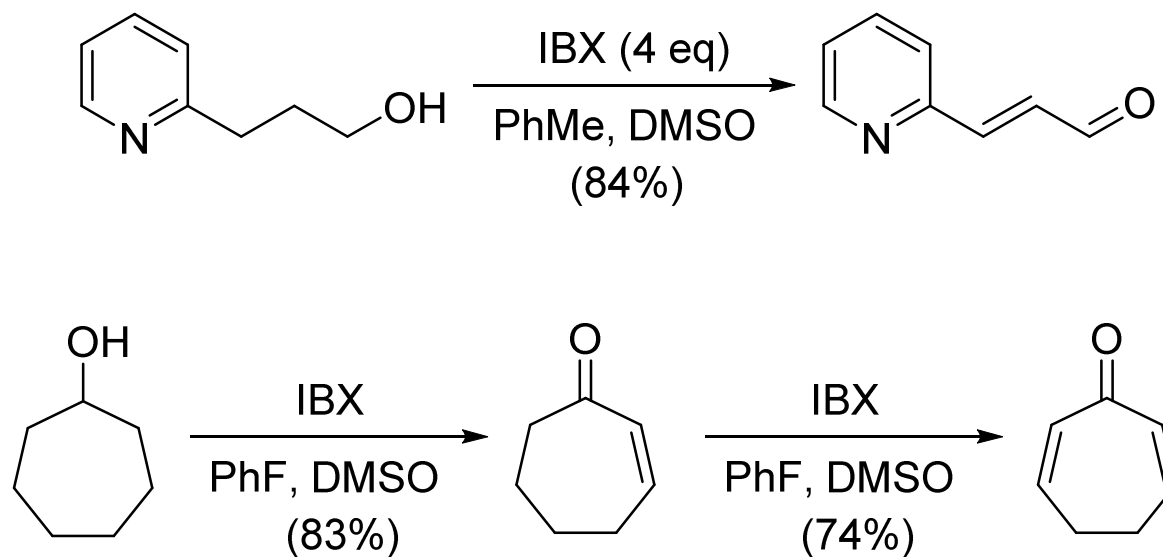
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.3. Oksidacije hipervalentnim jodom

1.3.2. Jodoksibenzoeva kiselina (IBX)

Kao proizvodi oksidacije zasićenih primarnih i sekundarnih alkohola, često se mogu dobiti i α,β -nezasićena karbonilna jedinjenja, što obično zavisi od strukture supstrata, kvaliteta IBX-a, sadržaja vode, stehiometrije, temperature i reakcionog vremena:

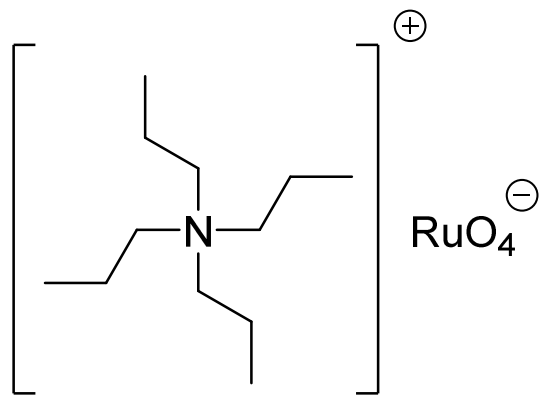
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.4. Oksidacije rutenijumovim reagensima

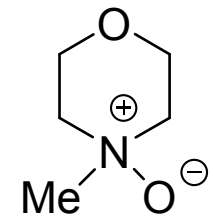
RuO_4 je izuzetno jako oksidaciono sredstvo (Ru^{8+}), koje se zbog svoje visoke reaktivnosti i neselektivnosti veoma retko koristi za oksidacije alkohola.

Jedinjenja rutenijama sa oksidacionim brojem 7+ (perrutenati, RuO_4^-) spadaju u blaža oksidaciona sredstva. Perrutenatni jon je nestabilan u vodenoj sredini, te se vodorastvorni neorganski perrutenati ne koriste.

Tetrapropilamonijum-perrutenat,
 $(\text{Pr})_4\text{NRuO}_4$, TPAP

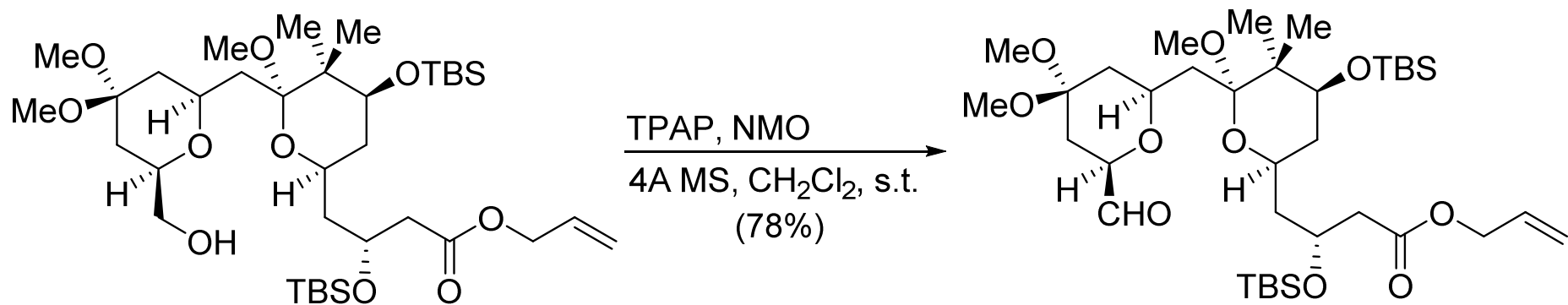
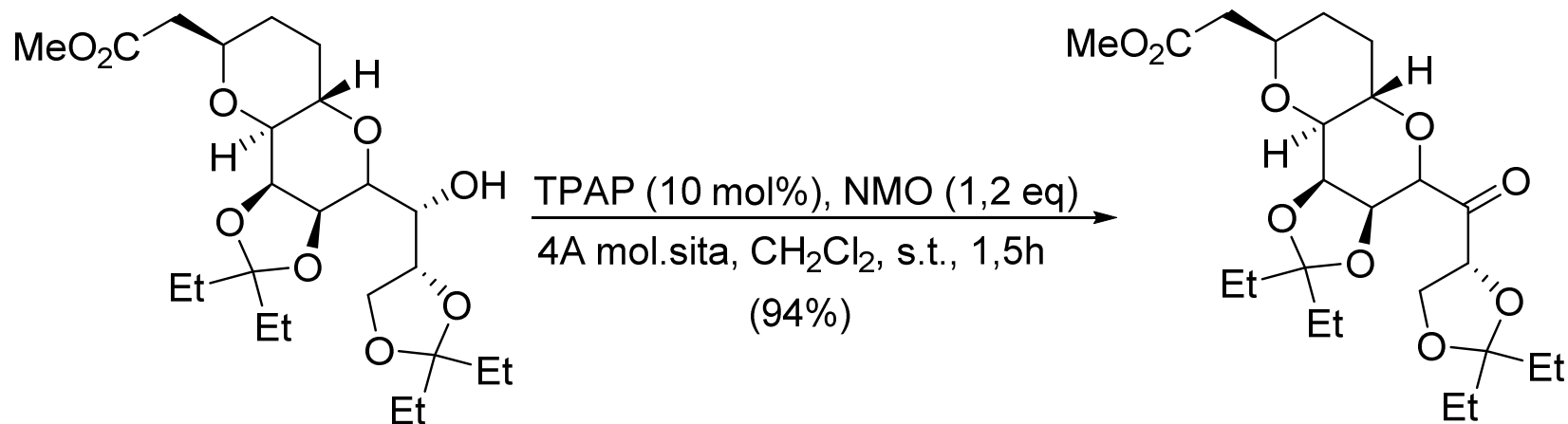
- Perrutenatni oksidans rastvoran u organskim rastvaračima.
- Veoma je skup, pa se ne upotrebljava u stehiometrijskim količinama.
- U katalitičkoj varijanti koristi se u kombinaciji sa *N*-metil-morfolin-*N*-oksidom (NMO), kao stehiometrijskim kooksidansom.
- Reakcioni uslovi moraju biti strogo anhidrovani, pa se reakcija izvodi u prisustvu molekulskih sita (4Å).

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

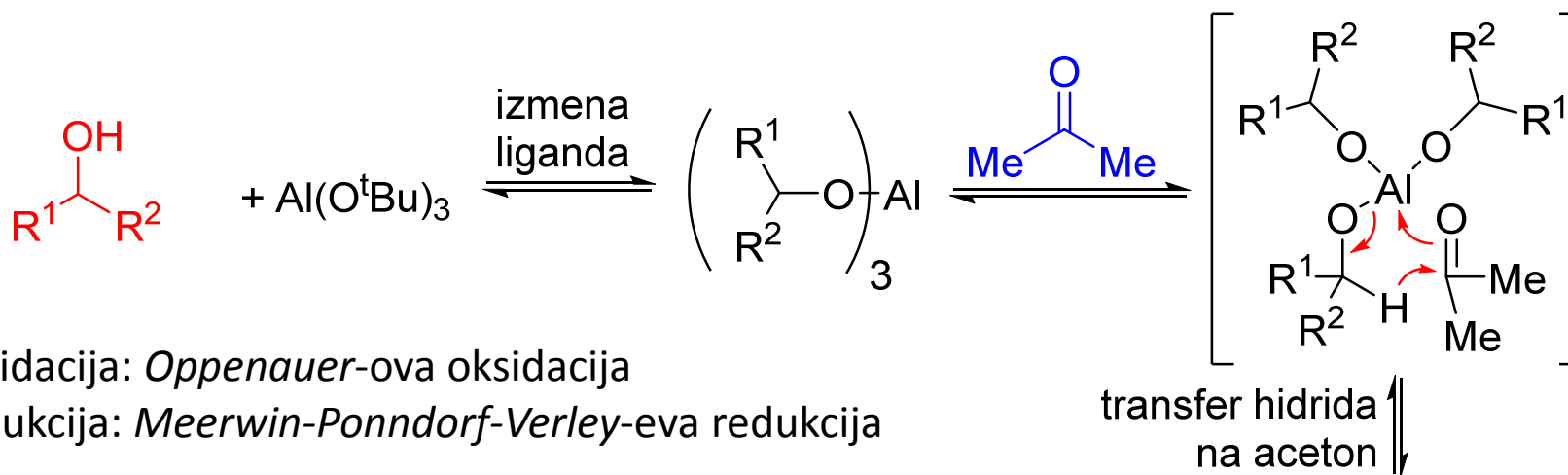
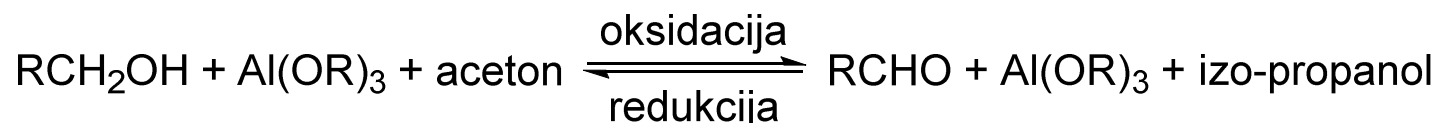
1.4. Oksidacije rutenijumovim reagensima

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.5. Oksidacije transferom hidrida sa alkoksida – *Oppenauer*-ova oksidacija

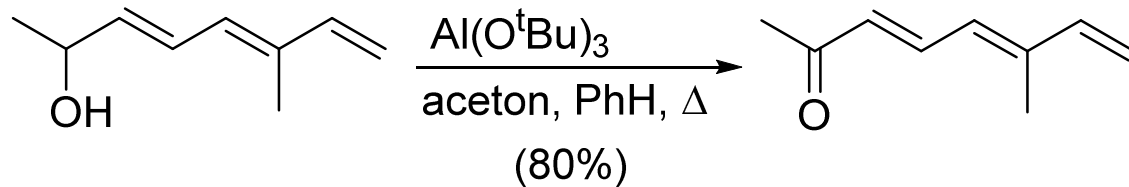

Sve faze reakcije su povratne. Na položaj ravnoteže utiče se dodatkom ketona za žrtvovanje (acetone, cikloheksanon...), ukoliko se želi oksidovati alkohol. Suprotno tome, može se postići i redukcija karbonilnog jedinjenja, dodatkom viška alkohola (npr. Izo-propanol).

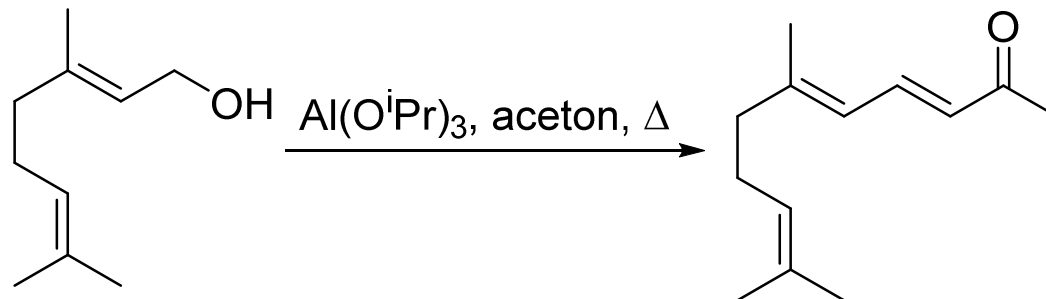
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

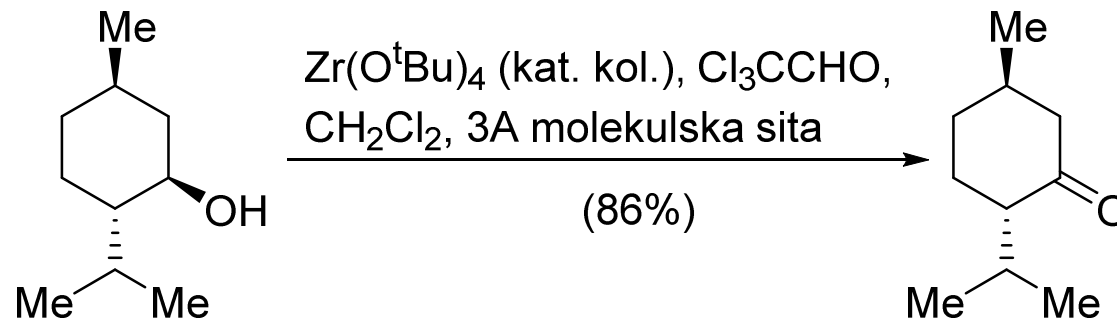
1.5. Oksidacije transferom hidrida sa alkoksida – *Oppenauer*-ova oksidacija

Oppenauer-ova reakcija je ponekad praćena aldolnom kondenzacijom.

Umesto Al-alkoksida, mogu se koristiti i Zr-alkoksidi. Zr-alkoksidi podležu brznoj izmeni liganda, pa se mogu koristiti i u substehiometrijskim količinama.

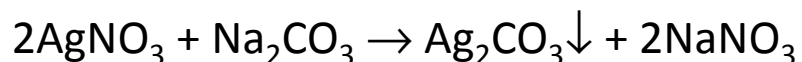

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

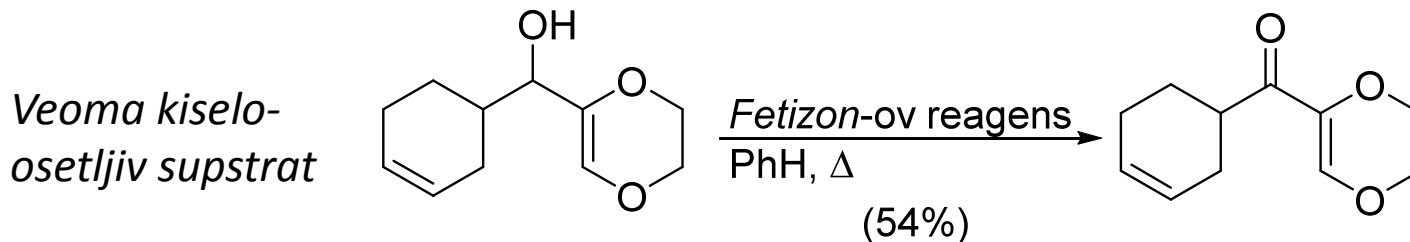
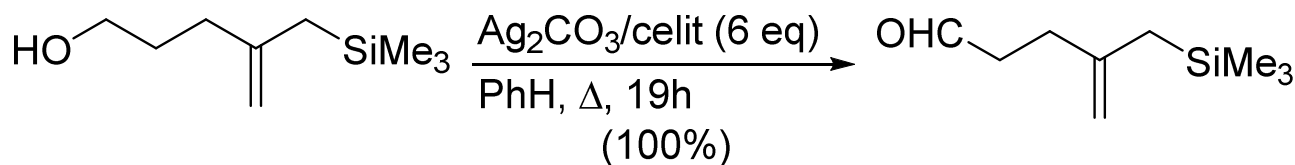
1.6. Oksidacije pomoću Ag^+ - *Fetizon*-ov reagens

Srebro(I)-karbonat je veoma blago i neutralno oksidaciono sredstvo, koje se u laboratoriji dobija taložnom reakcijom između AgNO_3 i Na_2CO_3 :

Dobijeni talog se veoma teško i sporo cedi, pa se, radi lakšeg ceđenja, rastvor Na_2CO_3 dodaje u suspenziju celita u rastvoru AgNO_3 . Tako adsorbovani Ag_2CO_3 na celitu (*Fetizon*-ov reagens) se lakše cedi, a zbog veće dodirne površine reakcije oksidacije su brže.

Reakcije se izvode u nepolarnim rastvaračima (PhH), kako bi se defavorizovala njihova hemisorpcija na površini oksidansa, tj. olakšala hemisorpcija alkohola.

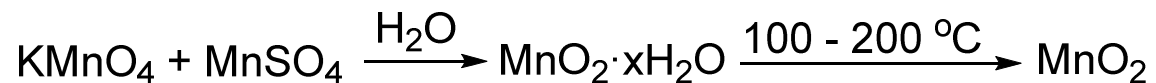
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

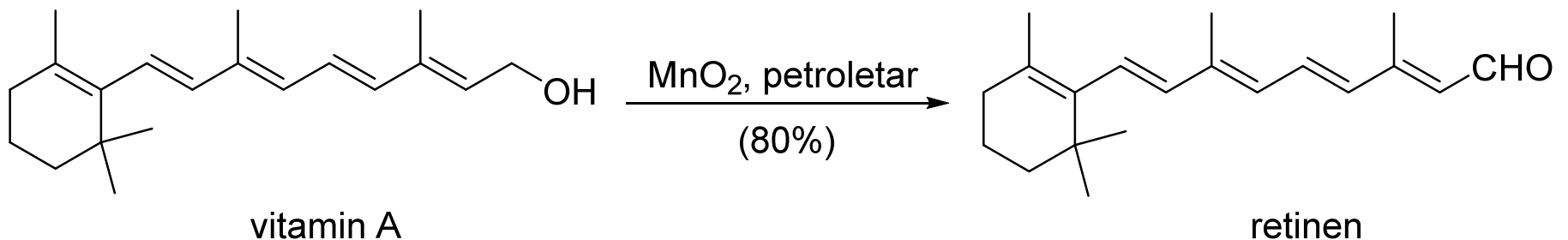
1.7. Selektivne oksidacije alilnih, benzilnih i propargilnih alkohola

1.7.1. Oksidacije mangan(IV)-oksidom

- Veoma blag reagens za selektivnu oksidaciju alilnih i benzilnih alkohola.
- Reakcija se odvija na granici faze, a oksidans se lako uklanja filtracijom.
- Obično potreban ogroman višak oksidansa (5-100 eq) i nepolaran rastvarač.
- Aktivnost zavisi od načina pripreme – najaktivniji su elektrolitički MnO_2 i onaj dobijen u laboratoriji neposredno pred upotrebu (stajanjem gubi aktivnost):

- Primena u sintezi

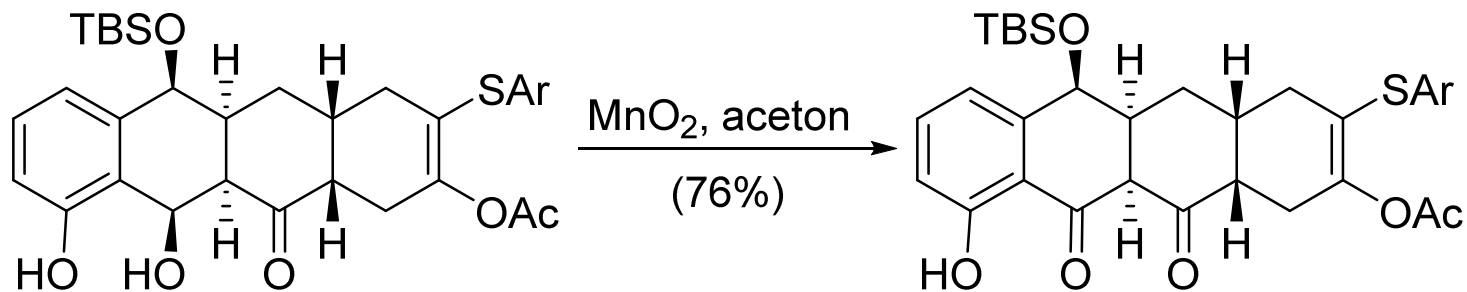
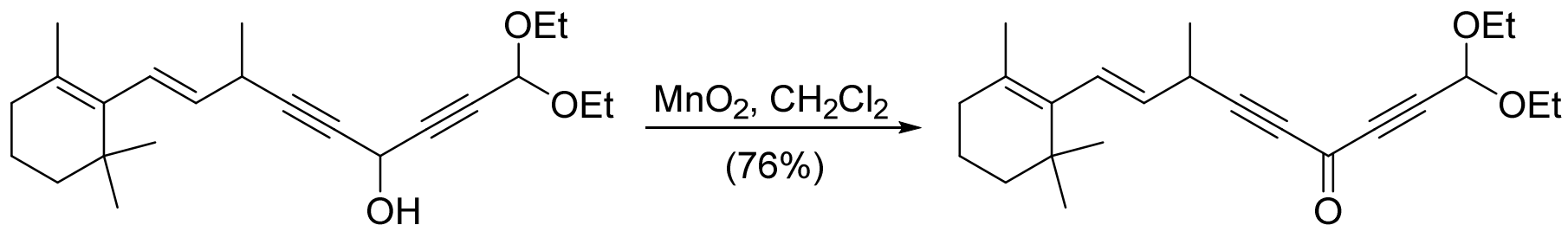
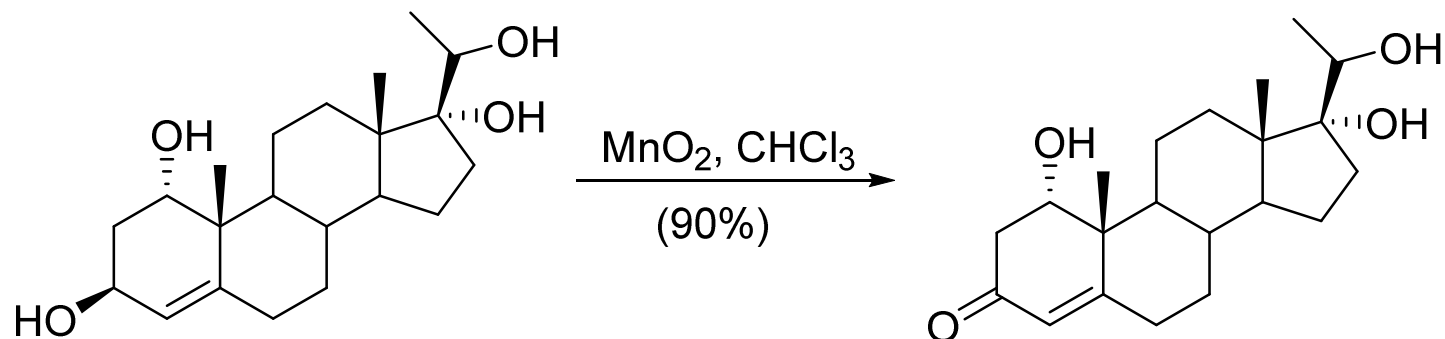

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.7. Selektivne oksidacije alilnih, benzilnih i propargilnih alkohola

1.7.1. Oksidacije mangan(IV)-oksidom

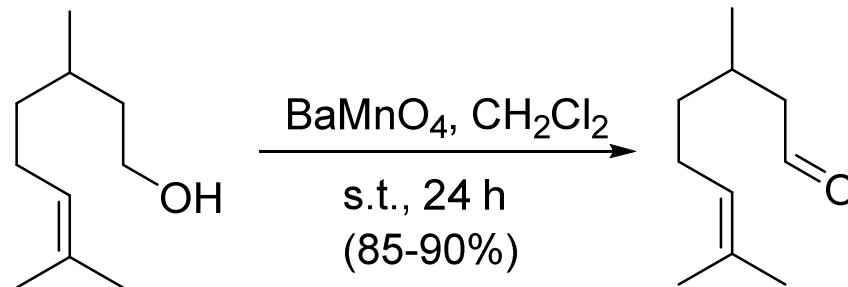
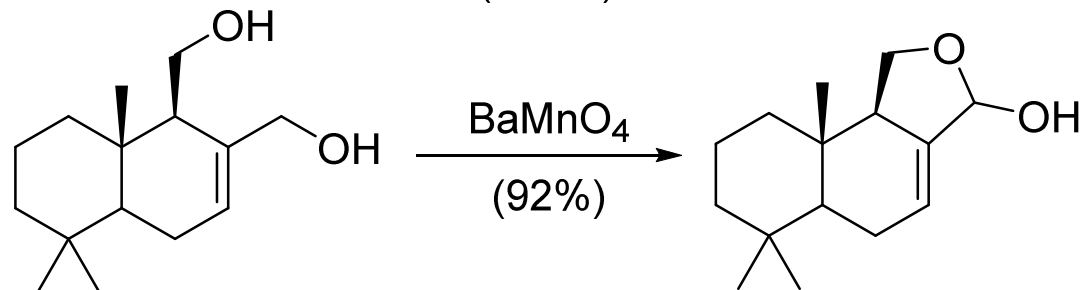
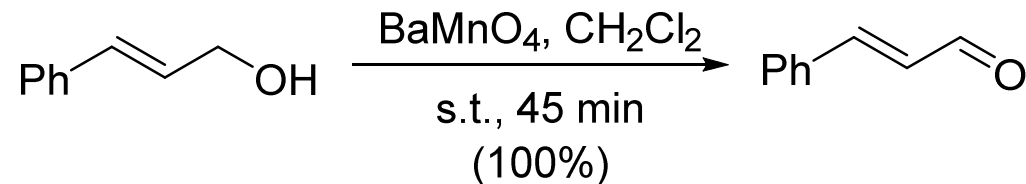
Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.7. Selektivne oksidacije alilnih, benzilnih i propargilnih alkohola

1.7.2. Oksidacije barijum-manganatom

- Reaktivnost slična mangan(IV)-oksidu (slični prinosi), ali ima niz prednosti: reakcije su brže, koristi se manji višak oksidansa (1-10 eq), reagens zadržava aktivnost i ne mora se pripremati neposredno pred upotrebu.

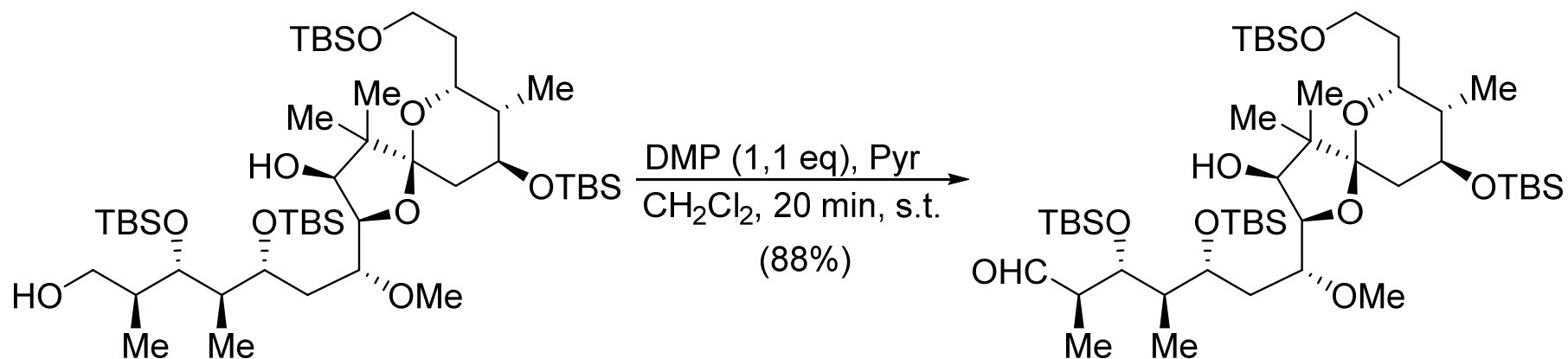
Obični alkoholi se ponekad mogu oksidovati, ali su reakcije znatno sporije.

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.8. Selektivne oksidacije primarnih alkohola u prisustvu sekundarnih

Usled manjih steričnih smetnji, primarni alkoholi se obično oksiduju brže od sekundarnih, pa se u slučaju diola (ili poliola) selektivnost katkada može postići postepenim dodavanjem i kontrolom stehiometrije oksidansa

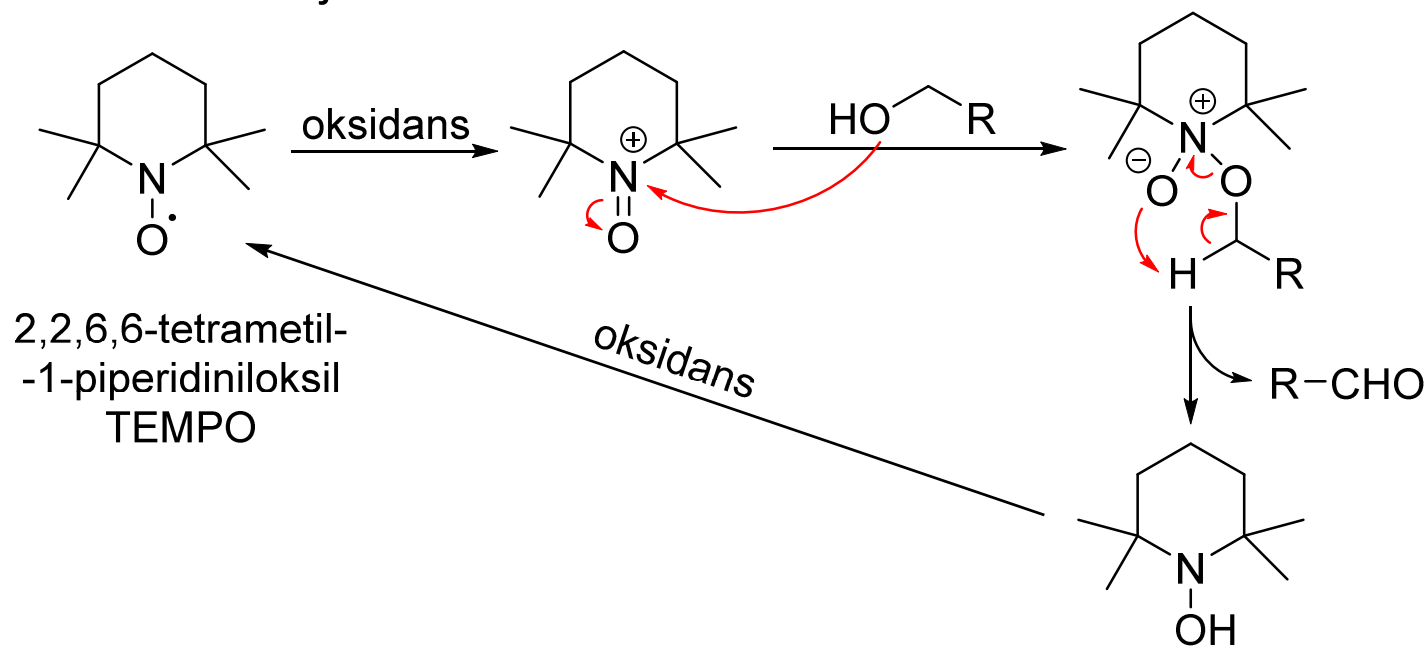

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.8. Selektivne oksidacije primarnih alkohola u prisustvu sekundarnih

1.8.1. TEMPO-oksidacije

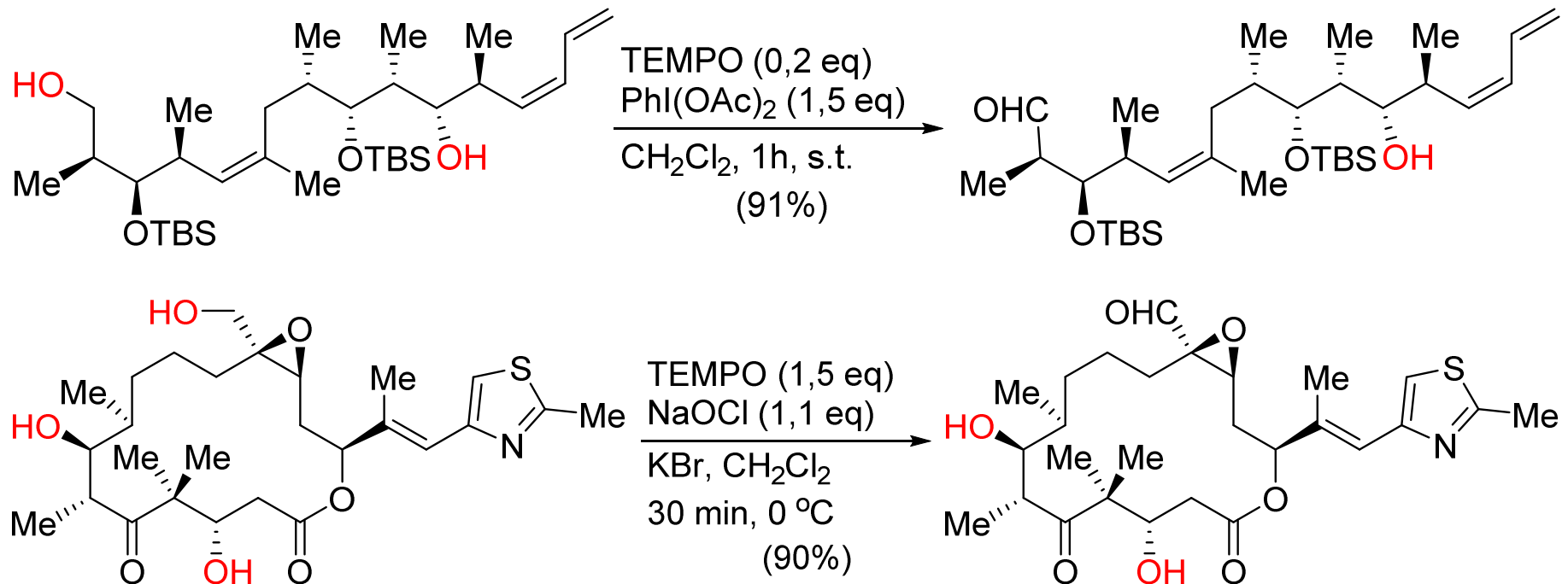
TEMPO: obično substehiometrijska količina,
Oksidans: NaOCl, PhI(OAc)₂, Okson®... (stehiom. kol.)

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.8. Selektivne oksidacije primarnih alkohola u prisustvu sekundarnih

1.8.1. TEMPO-oksidacije

Napomena: Duža reakciona vremena, viša temperatura i **višak** stehiometrijskog oksidansa dovode i do oksidacije sekundarnih OH-grupa!

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

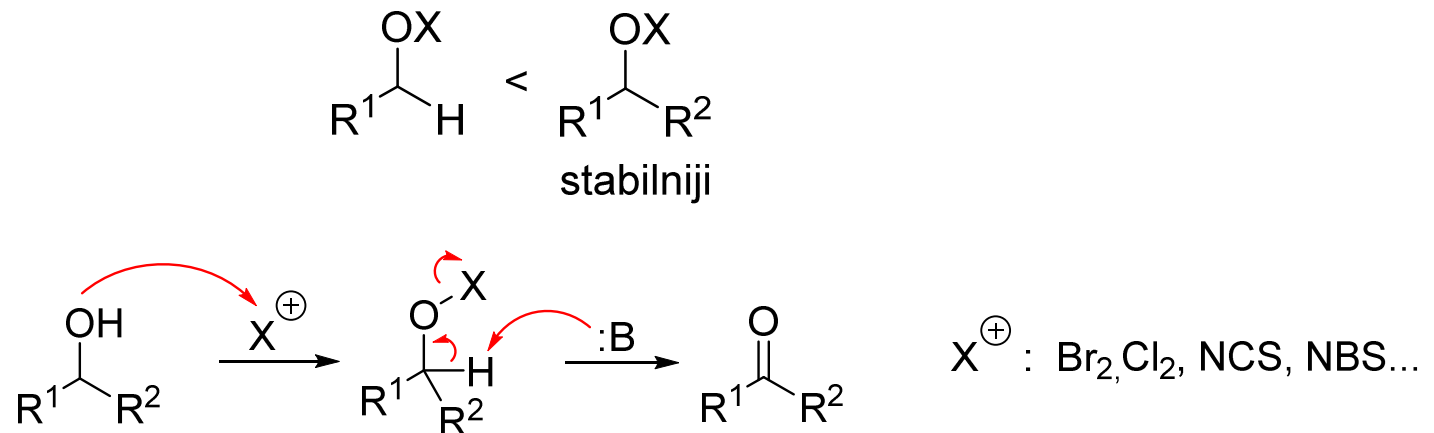
1.9. Selektivne oksidacije sekundarnih alkohola u prisustvu primarnih

Obično se ova vrsta selektivnosti teško postiže, jer su primarni alkoholi reaktivniji (iz sternih razloga). Stoga se, taktički, transformacija vrši u nekoliko faza:

1. Zaštita primarne OH grupe (npr. acetilovanje).
2. Oksidacije slobodne (sekundarne) OH-grupe.
3. Deprotekcija uvedene zaštitne grupe.

1.9.1. Oksidacije preko hipohalita

Oksidacije alkohola koje obuhvataju stvaranje hipohalitnih intermedijera (ROX) preferencijalno se vrše na sekundarnim OH-grupama, usled veće stabilnosti hipohalitnog intermedijera:

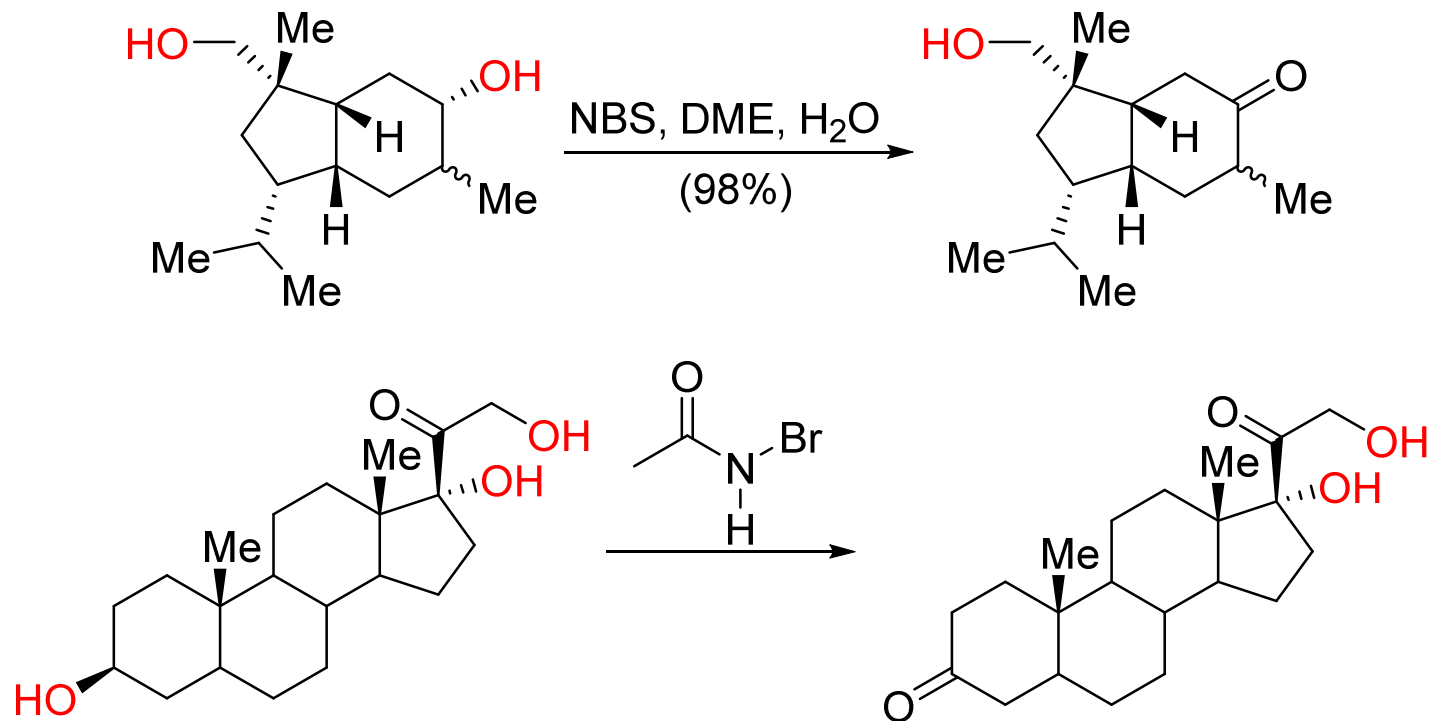

Oksidacije

1. Oksidacije alkohola

1.9. Selektivne oksidacije sekundarnih alkohola u prisustvu primarnih

1.9.1. Oksidacije preko hipohalita

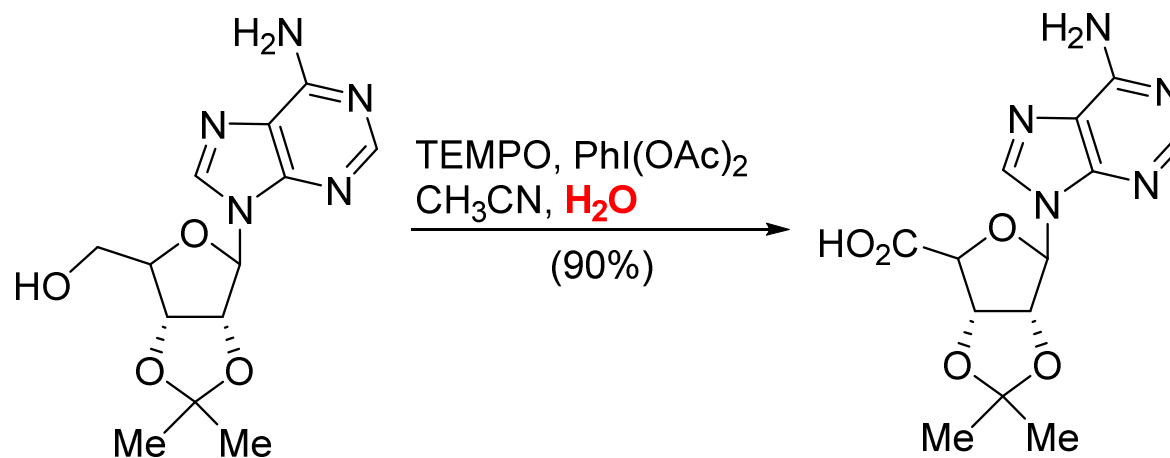
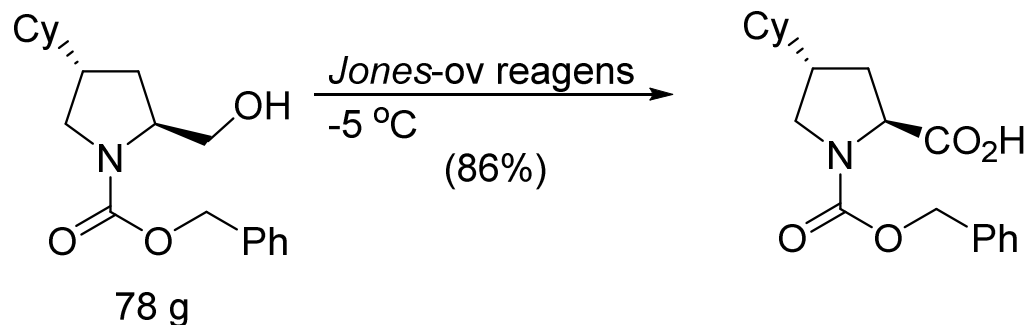
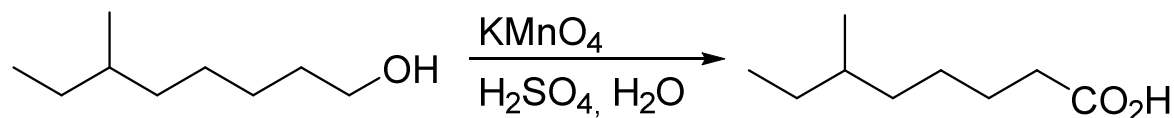

Reakcija ima velika ograničenja, kada je u pitanju izbor supstrata – npr. dvostruke veze i drugi el. bogati centri ne mogu biti prisutni, osim u izuzetnim slučajevima.

Oksidacije

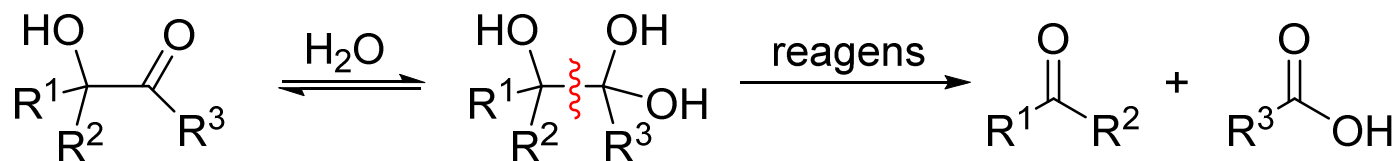
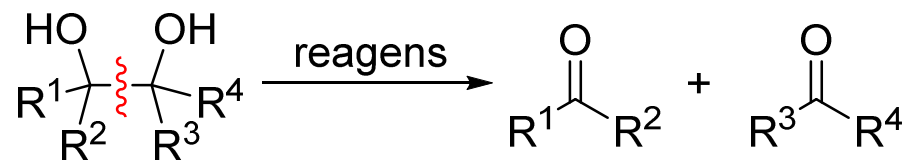
1. Oksidacije alkohola

1.10. Oksidacija primarnih alkohola do karboksilnih kiselina

Oksidacije

2. Oksidacije glikola (1,2-diola) i aciloina (α -hidroksikarbonila)

Reagens:

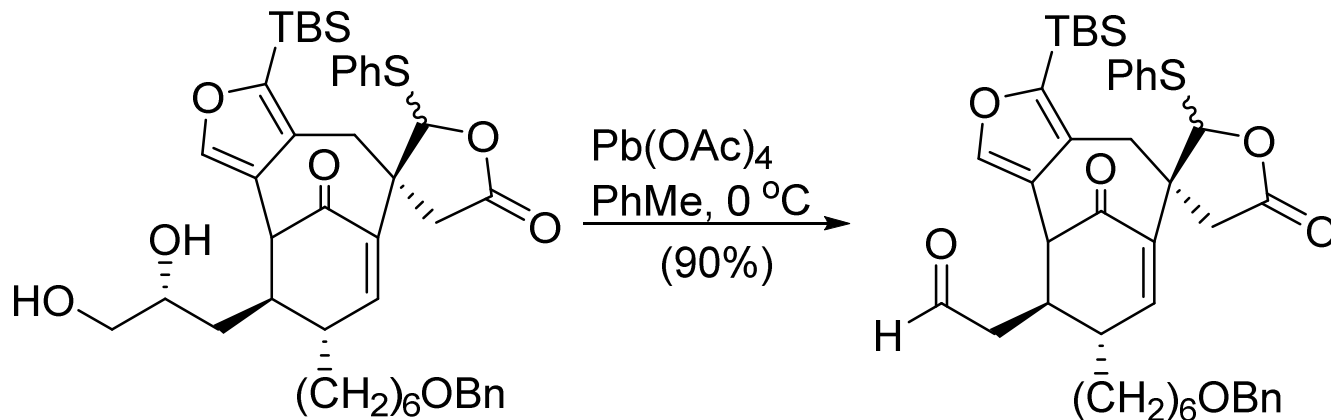
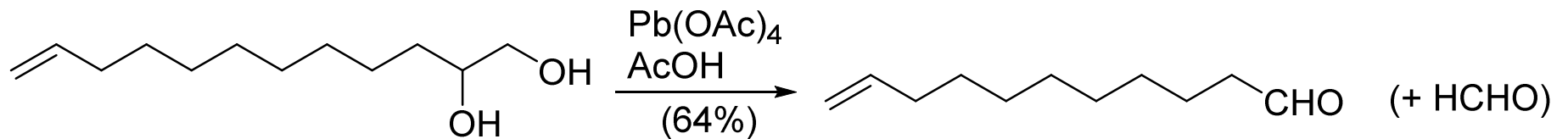
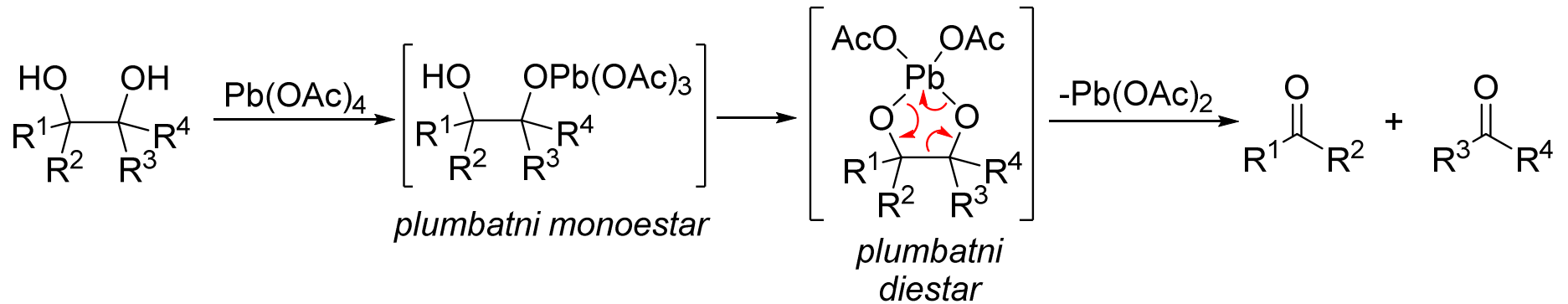
- $\text{Pb}(\text{OAc})_4$ (LTA, OTA)
- NaIO_4 ili HIO_4

Oksidacije

2. Oksidacije glikola (1,2-diola) i aciloina (α -hidroksikarbonila)

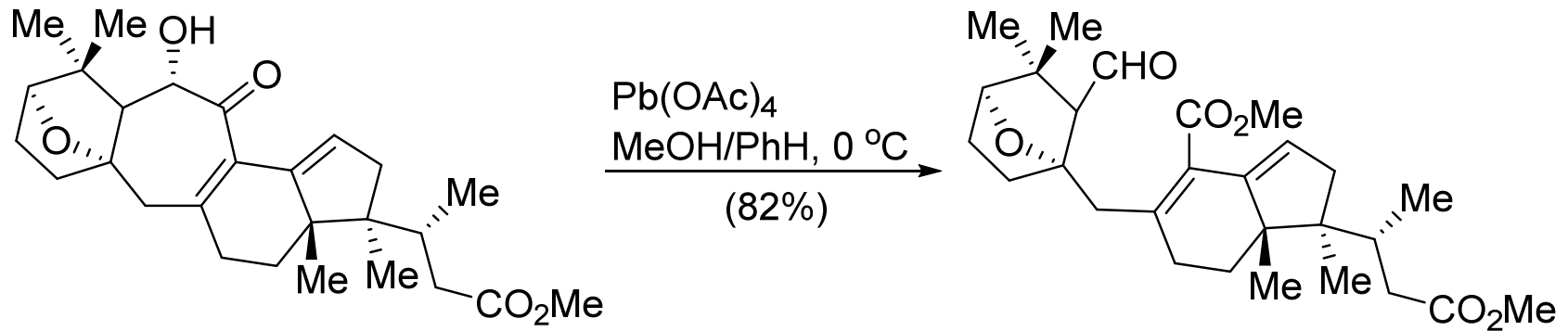
2.1. Oksidacije pomoću olovo-tetraacetata (*Criegee*-ova reakcija)

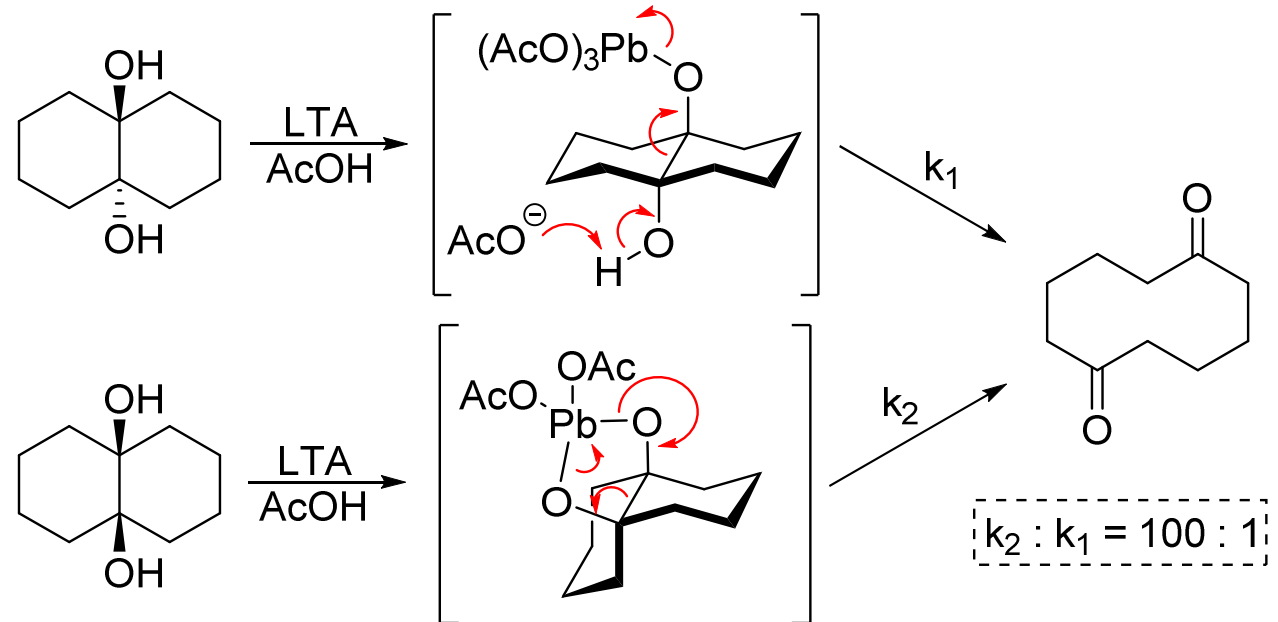
Oksidacije

2. Oksidacije glikola (1,2-diola) i aciloina (α -hidroksikarbonila)

2.1. Oksidacije pomoću olovo-tetraacetata (*Criegee*-ova reakcija)

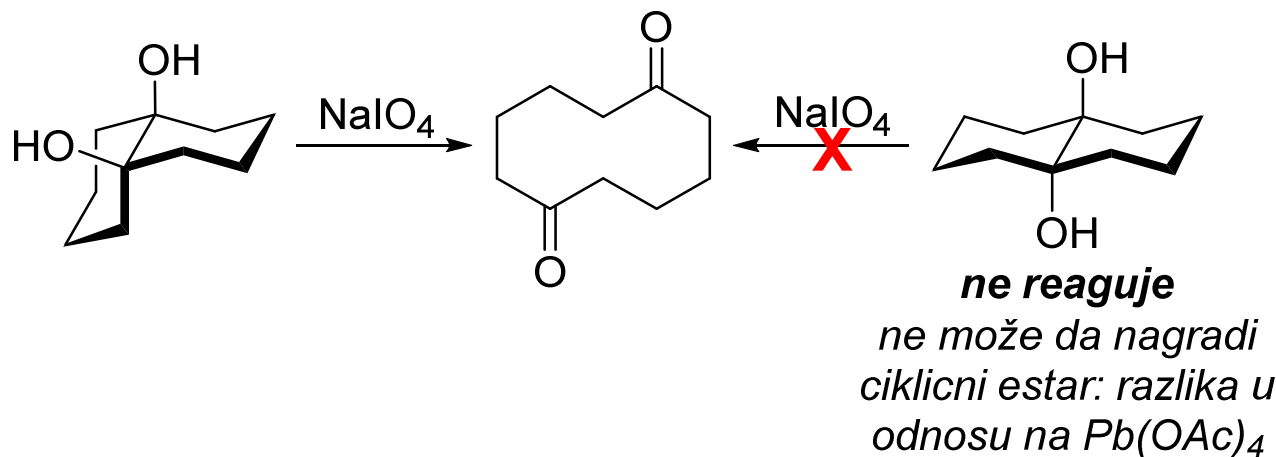
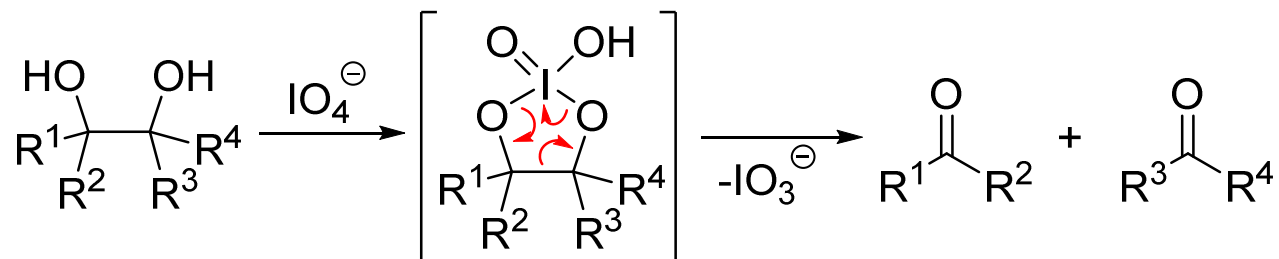
Glikoli koji ne mogu da nagrađe ciklični plumbatni diestar se znatno sporije fragmentuju: moguće je ostvariti hemoselektivnost.

Oksidacije

2. Oksidacije glikola (1,2-diola) i aciloina (α -hidroksikarbonila)

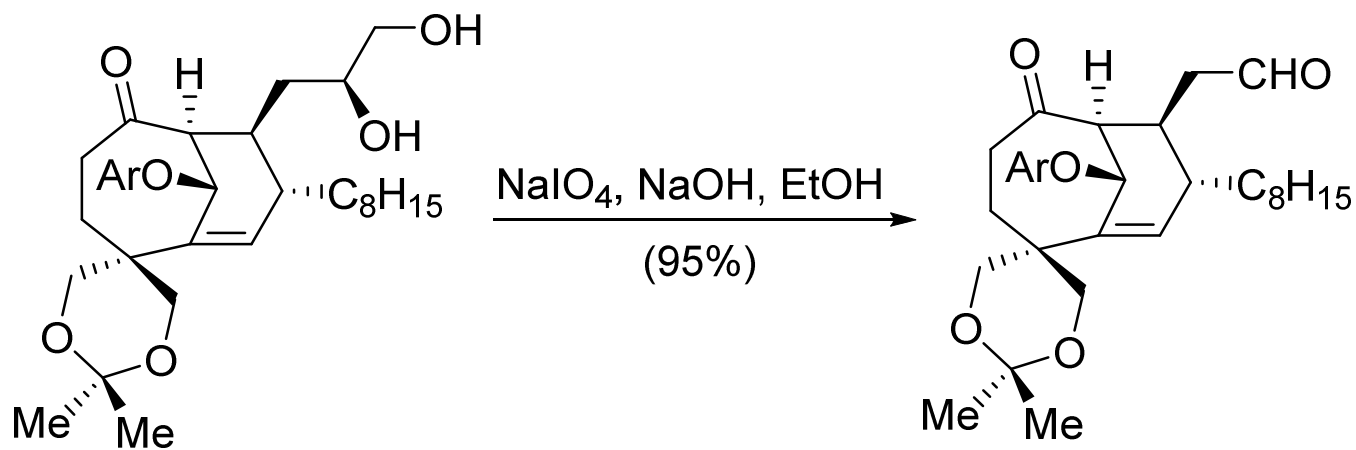
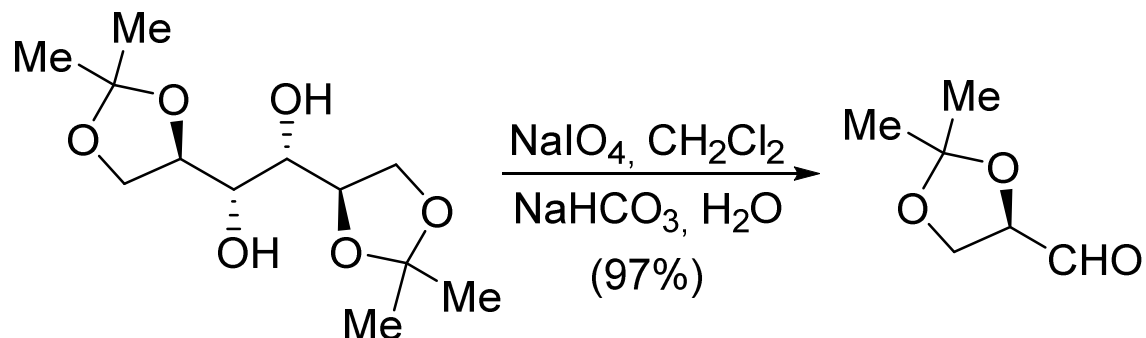
2.2. Oksidacije pomoću natrijum-perjodata (*Malaprade-ova reakcija*)

Oksidacije

2. Oksidacije glikola (1,2-diola) i aciloina (α -hidroksikarbonila)

2.2. Oksidacije pomoću natrijum-perjodata (*Malaprade-ova reakcija*)

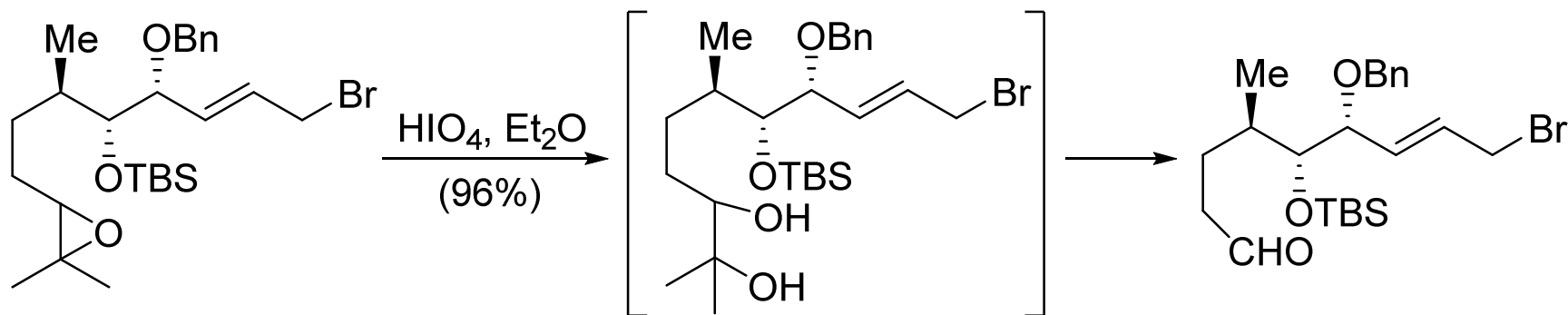

Oksidacije

2. Oksidacije glikola (1,2-diola) i aciloina (α -hidroksikarbonila)

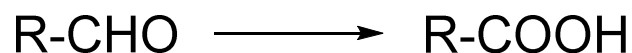
2.2. Oksidacije pomoću natrijum-perjodata (*Malaprade-ova* reakcija)

Korišćenjem perjodne kiseline umesto natrijum-perjodata, može se postići direktna fragmentacija epoksida, koji se najpre *in situ* otvara u kiselim uslovima do diola:

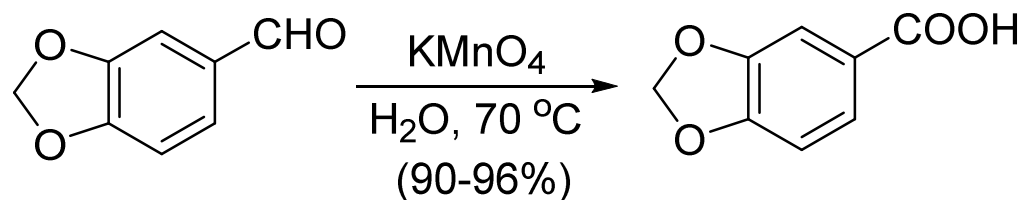
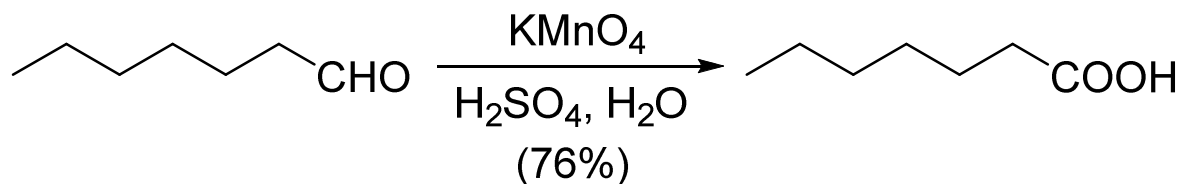
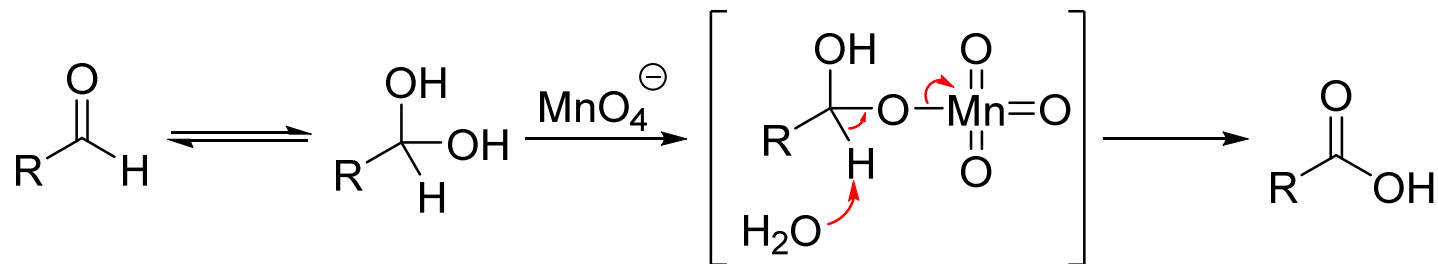

Oksidacije

3. Oksidacije aldehida

3.1. Oksidacije pomoću kalijum-permanganata

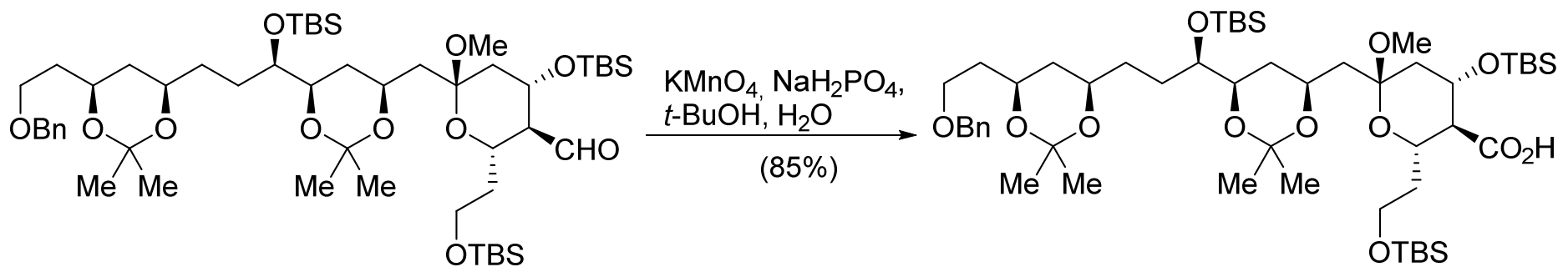
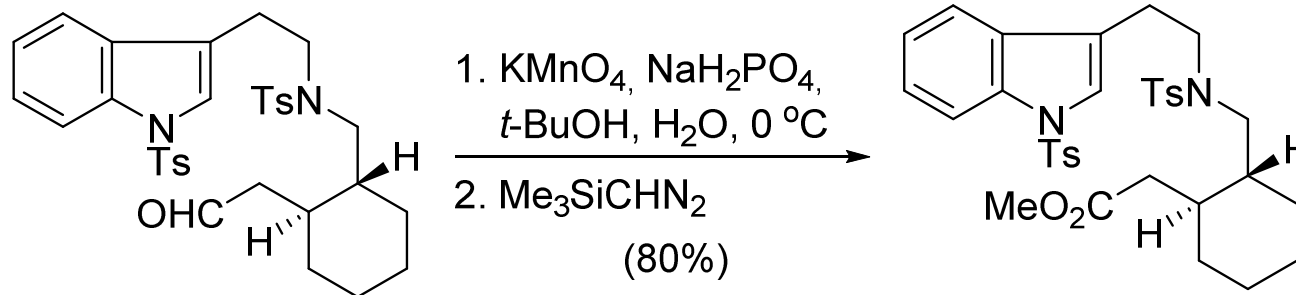
Oksidacije

3. Oksidacije aldehida

3.1. Oksidacije pomoću kalijum-permanganata

KMnO_4 se ne može koristiti za oksidacije aldehida koji u svojoj strukturi imaju prisutne OH-grupe, dvostruke veze, amino-grupe, merkpto-grupe, itd.

Kompleksniji organski molekuli se mogu oksidovati uz korišćenje fosfatnog pufera i terc-butanola, kao ko-rastvarača:

Oksidacije

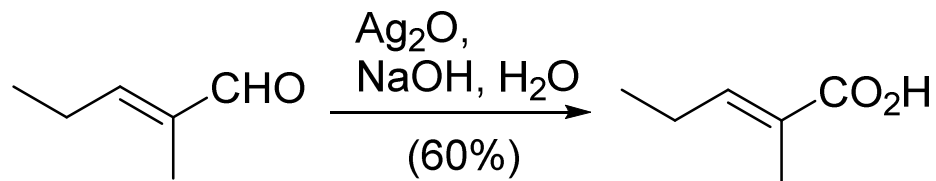
3. Oksidacije aldehida

3.2. Oksidacije pomoću srebro(I)-oksida

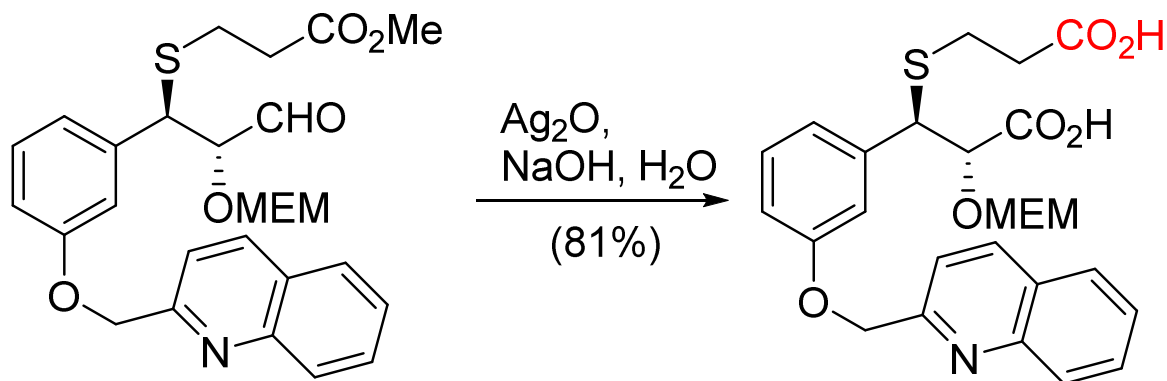
Ag_2O je često korišćen oksidans (npr. *Tollens*-ov reagens) za oksidaciju alifatičnih i aromatičnih aldehida do karboksilnih kiselina.

Reakcija se odvija na granici čvrsto-tečne faze, a višak oksidansa se nakon završetka reakcije uklanja filtriranjem.

Aktivnost reagensa (slično kao kod MnO_2) zavisi od načina pripreme i najaktivniji reagens nastaje *in situ*, dodatkom NaOH u rastvor AgNO_3 , u prisustvu supstrata:

Nedostatak: korišćenje veoma baznih uslova

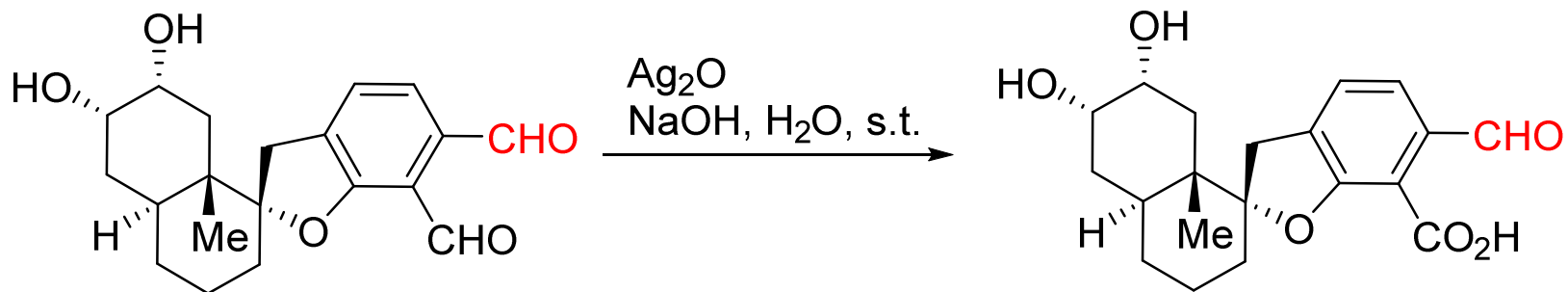
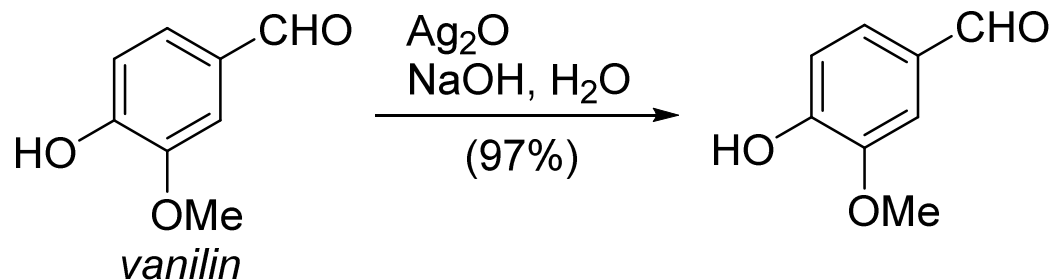
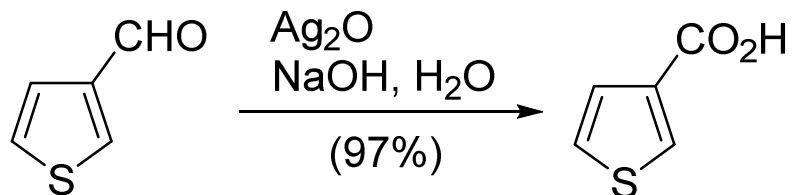
*MEM = $\text{CH}_2\text{CH}_2\text{OCH}_3$

Oksidacije

3. Oksidacije aldehida

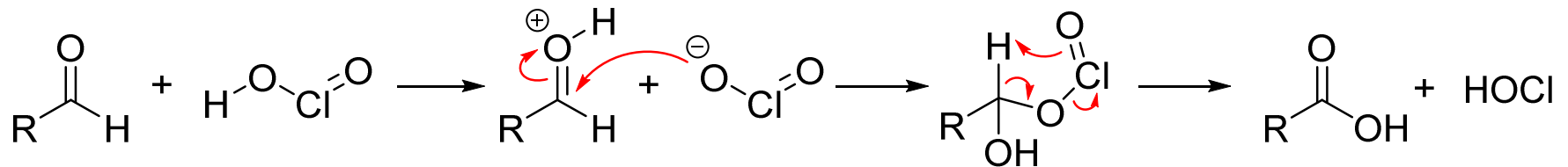
3.2. Oksidacije pomoću srebro(I)-oksida

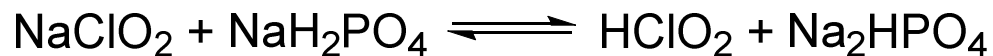
Oksidacije

3. Oksidacije aldehida

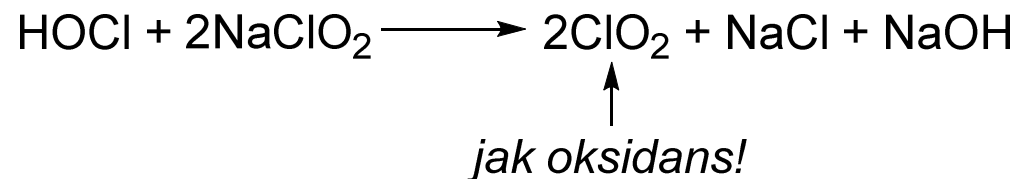
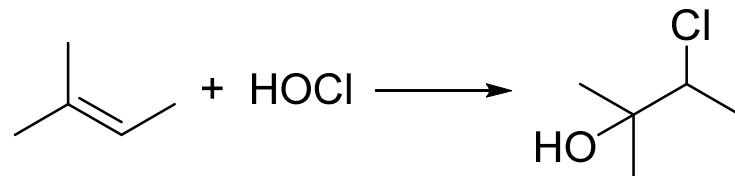
3.3. Oksidacije pomoću natrijum-hlorita (*Pinnick-ova oksidacija*)

Hlorasta kiselina (HClO_2) je nestabilna i mora se pripremati *in situ*:

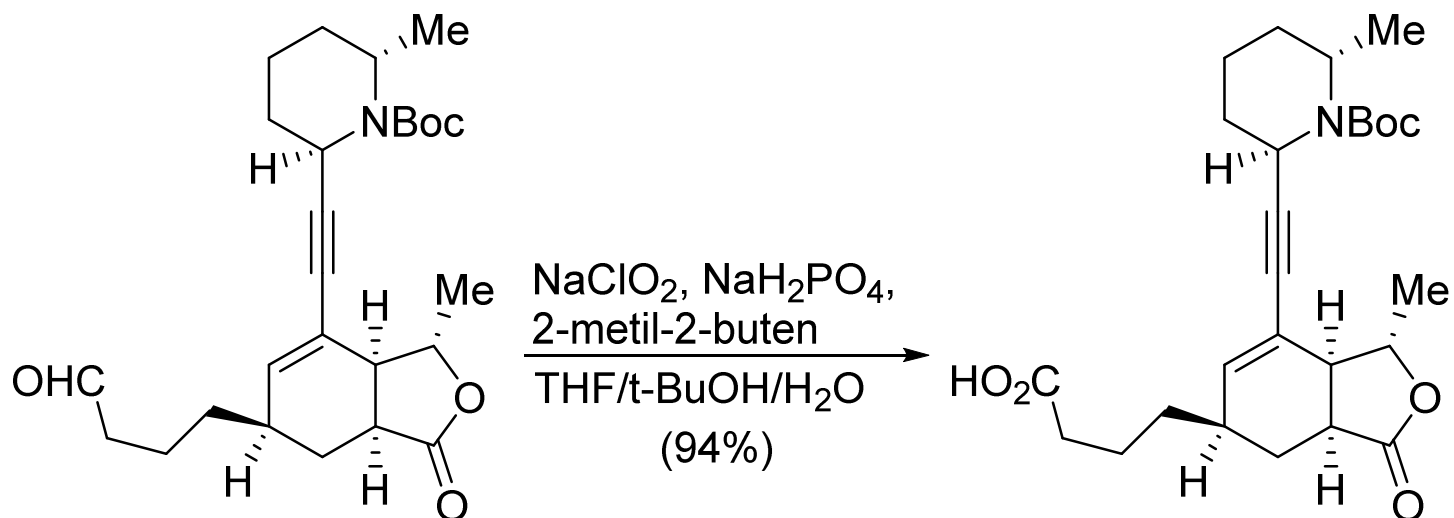
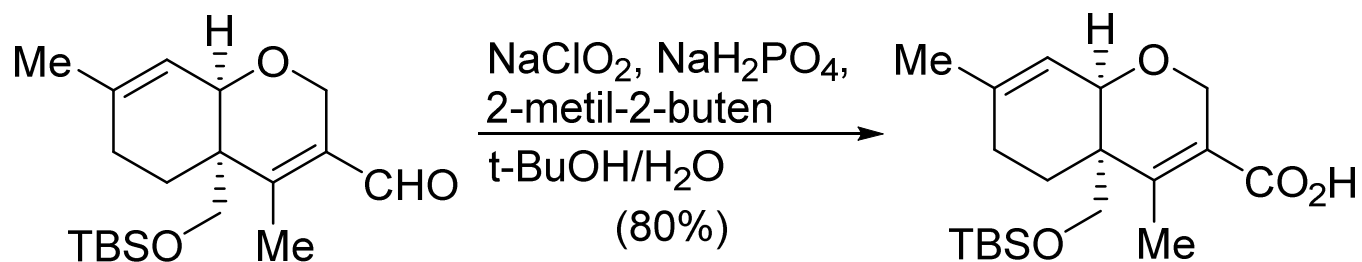
U reakcionu smesu se najčešće dodaje 2-metil-2-buten, čija je uloga da uhvati sve elektrofilne hlorne vrste koje nastaju iz hipohloraste kiseline i time spreči sporedne reakcije HOCl sa supstratom:

Oksidacije

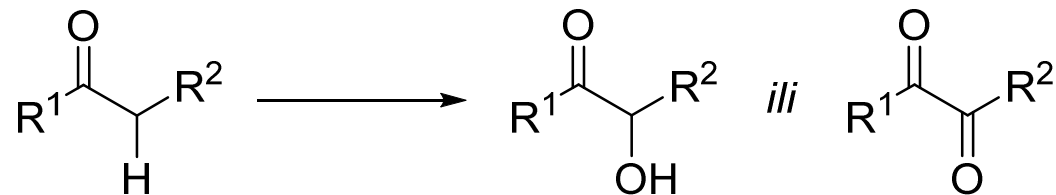
3. Oksidacije aldehida

3.3. Oksidacije pomoću natrijum-hlorita (*Pinnick-ova oksidacija*)

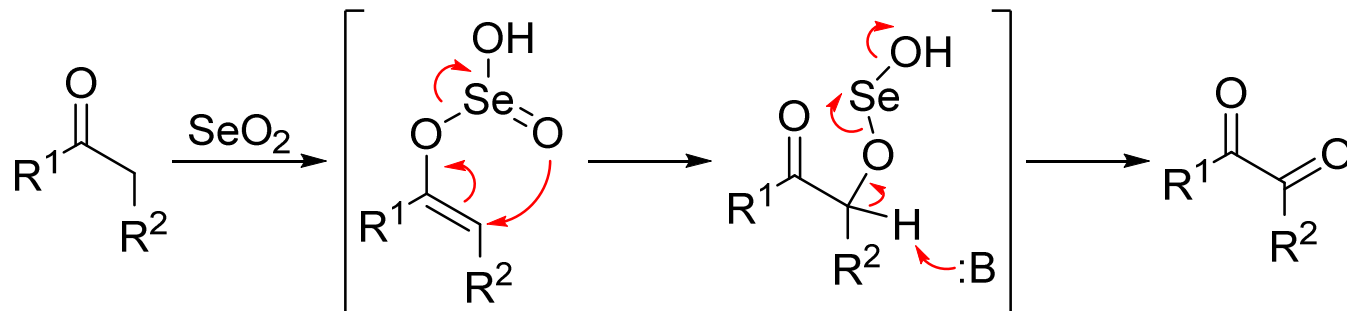

Oksidacije

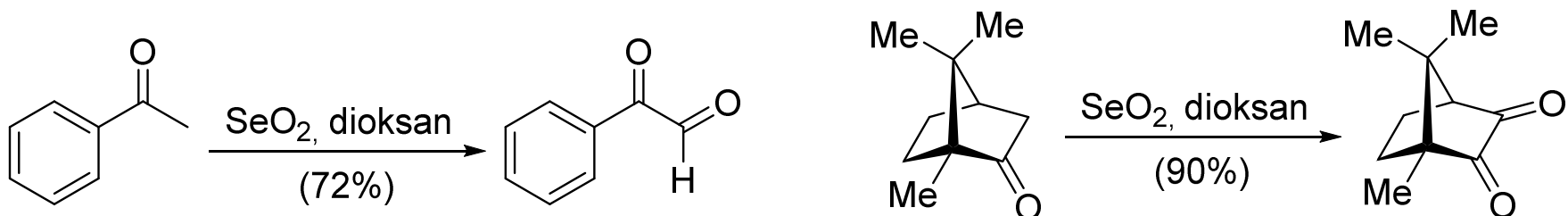
4. Oksidacije karbonilnih jedinjenja u α -položaju

4.1. Oksidacije pomoću SeO_2 : dobijanje 1,2-dikarbonilnih jedinjenja

Problem regioselektivnosti kod nesimetričnih ketona; reakcija ima primenu uglavnom na ketonima koji mogu da enolizuju na jednom svom kraju:

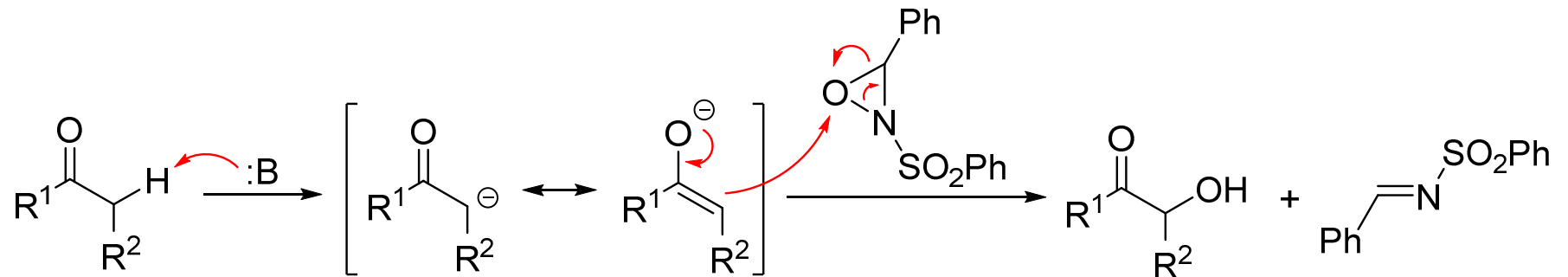

Selen je visoko-toksičan element; SeO_2 se koristi u stehiometrijskoj količini!

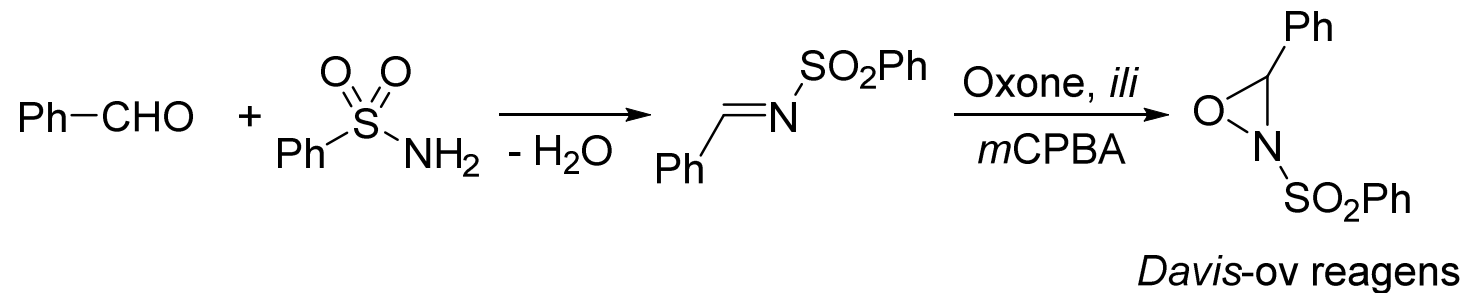
Oksidacije

4. Oksidacije karbonilnih jedinjenja u α -položaju

4.1. Oksidacije pomoću *Davis*-ovog reagensa

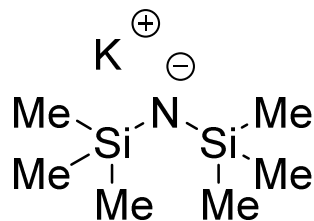
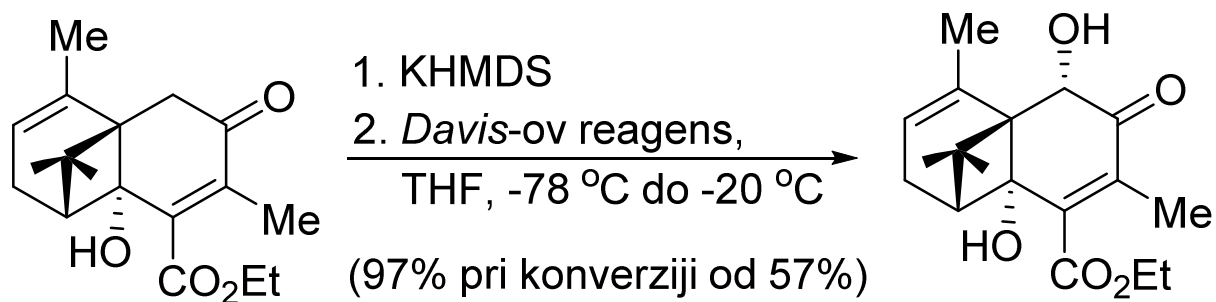
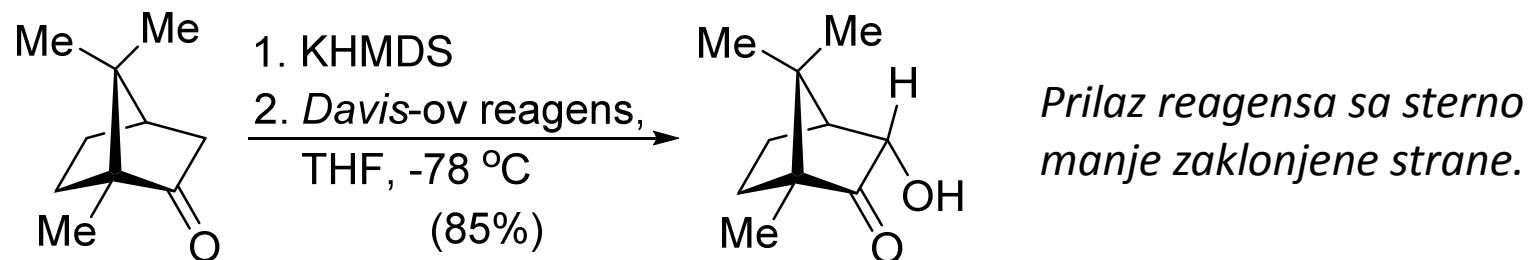
- Dobijanje 2-(fenilsulfonyl)-3-fenil-oksaziridina (*Davis*-ovog reagensa)

Oksidacije

4. Oksidacije karbonilnih jedinjenja u α -položaju

4.1. Oksidacije pomoću *Davis*-ovog reagensa

KHMDS: Kalijum-HeksaMetilDiSilazid

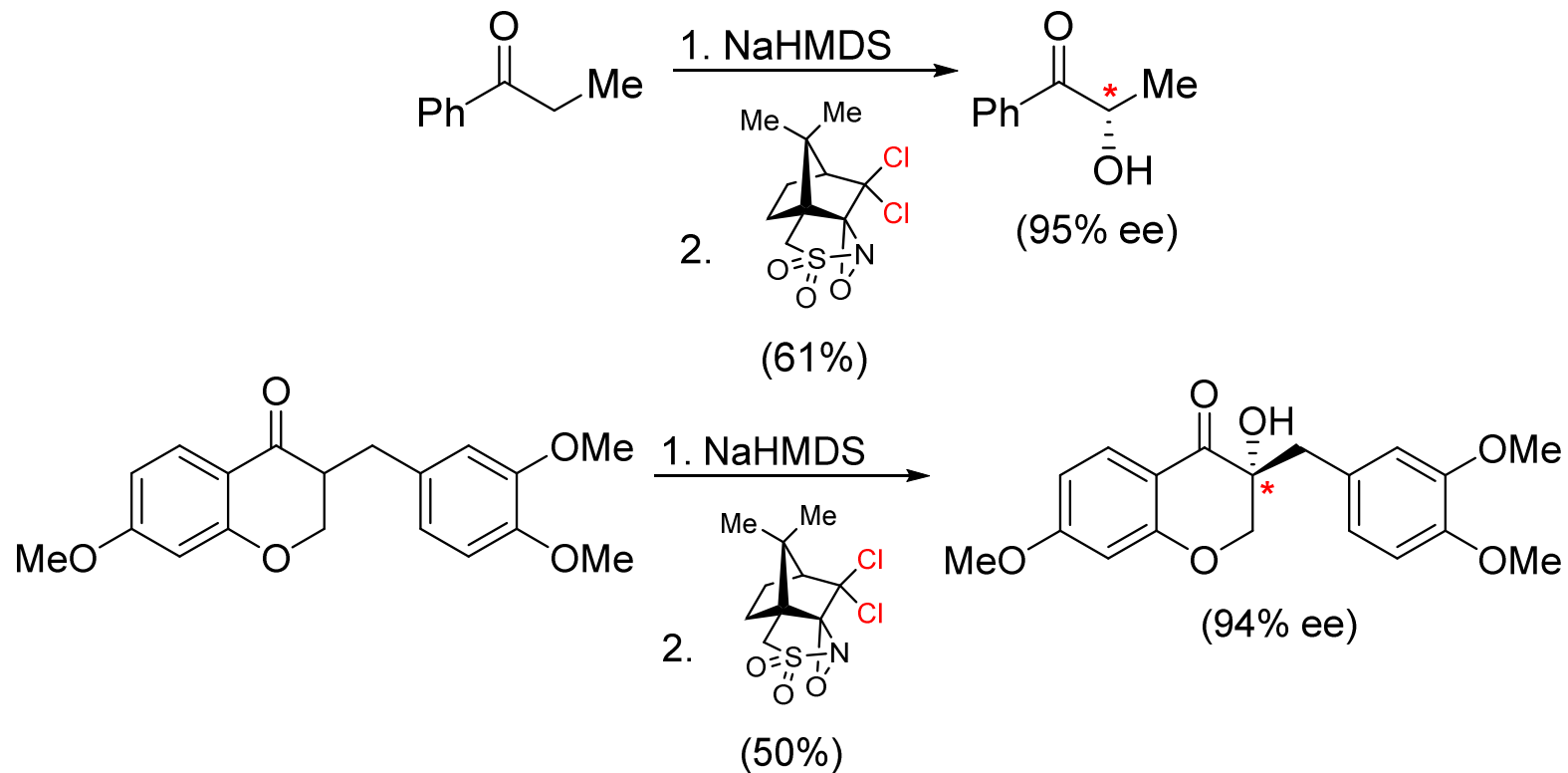
Veoma jaka, sterno zašticena i nenukleofilna baza.

Oksidacije

4. Oksidacije karbonilnih jedinjenja u α -položaju

4.1. Oksidacije pomoću *Davis*-ovog reagensa

- Hidroksilacijom prihiralnih ketonskih enolata pomoću optički čistih kamforsulfonil-oksaziridina, može se ostvariti asimetrična indukcija i obezbediti dobijanje enantiomerno čistih α -hidroksiketona:

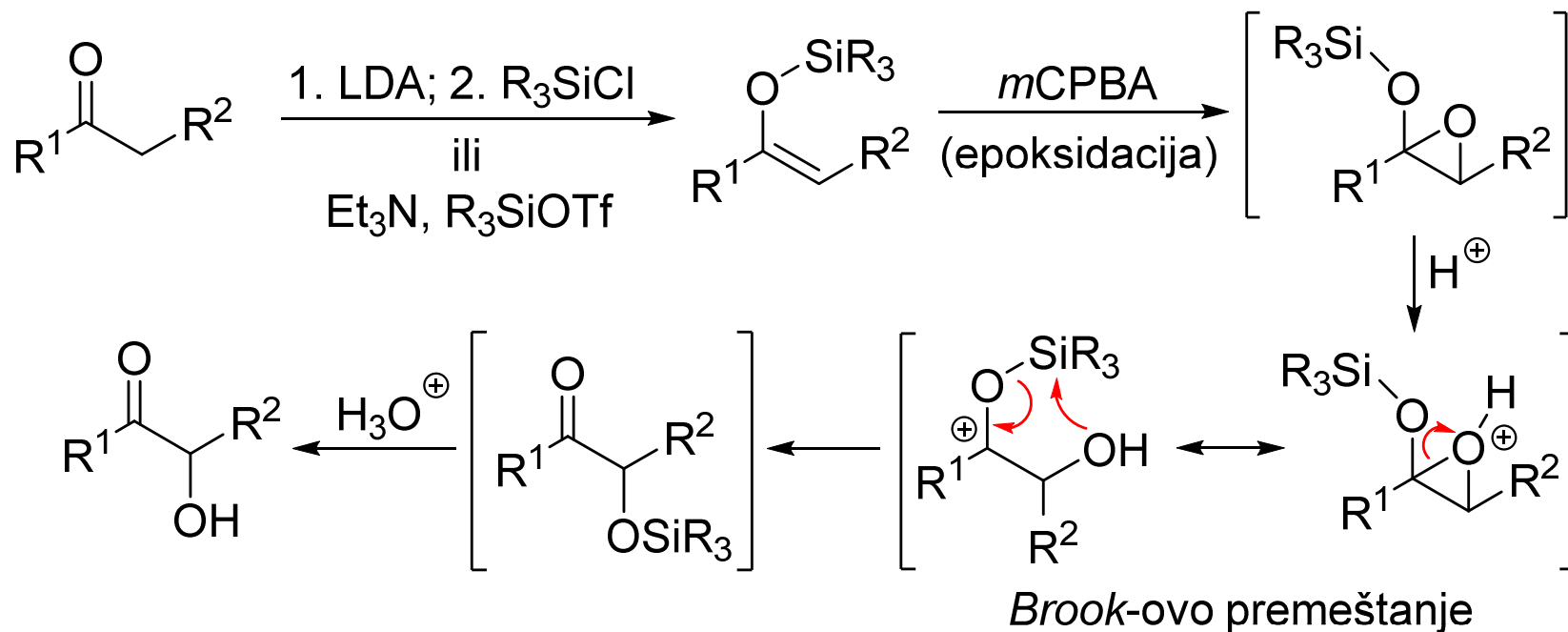
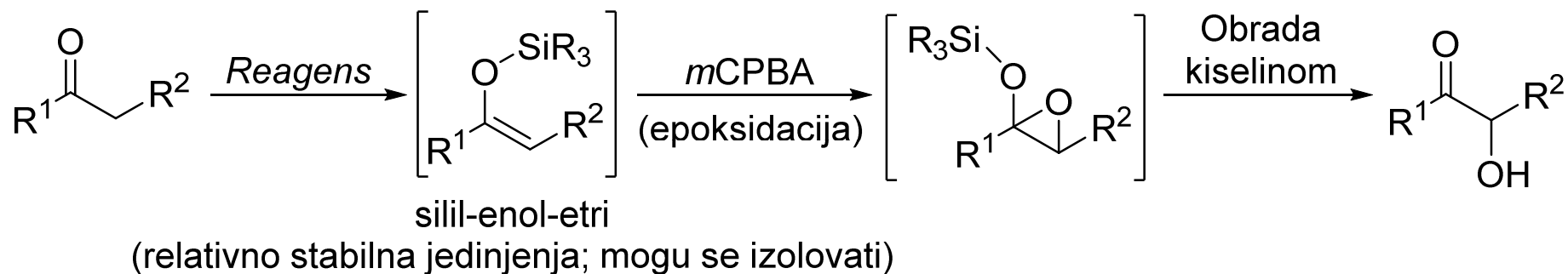

Napomena: reagens ne mora da sadrži dva Cl-atoma!

Oksidacije

4. Oksidacije karbonilnih jedinjenja u α -položaju

4.2. Oksidacije preko silil-enol-etara (*Rubottom*-ova oksidacija)

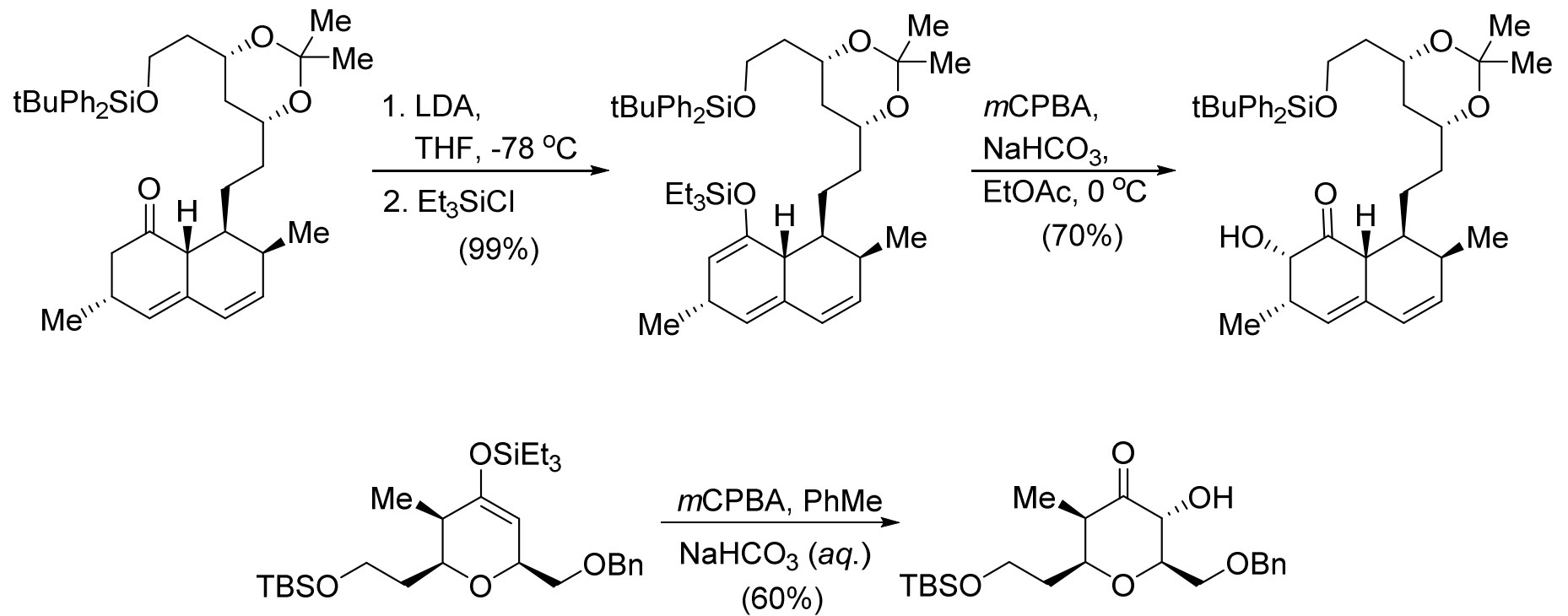

Oksidacije

4. Oksidacije karbonilnih jedinjenja u α -položaju

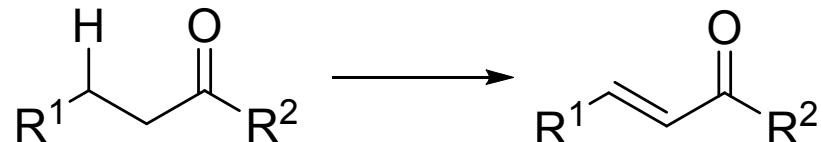
4.2. Oksidacije preko silil-enol-etara (*Rubottom*-ova oksidacija)

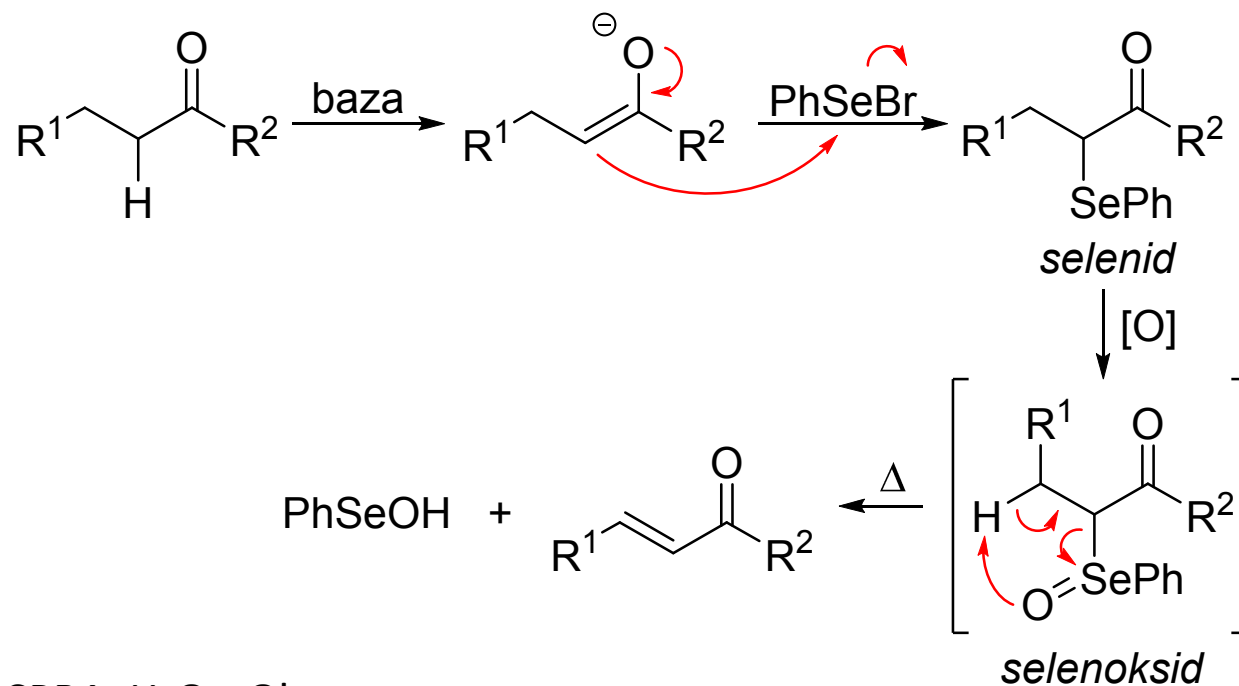
Umesto *m*CPBA, mogu se koristiti i druga epoksidaciona sredstva, ali se alternativno može izvršiti i dihidroksilacija dvostruke veze (*Sharpless*-ova reakcija).

Oksidacije

5. Oksidacije ketona do enona

5.1. α -Selenovanje/oksidacija/eliminacija

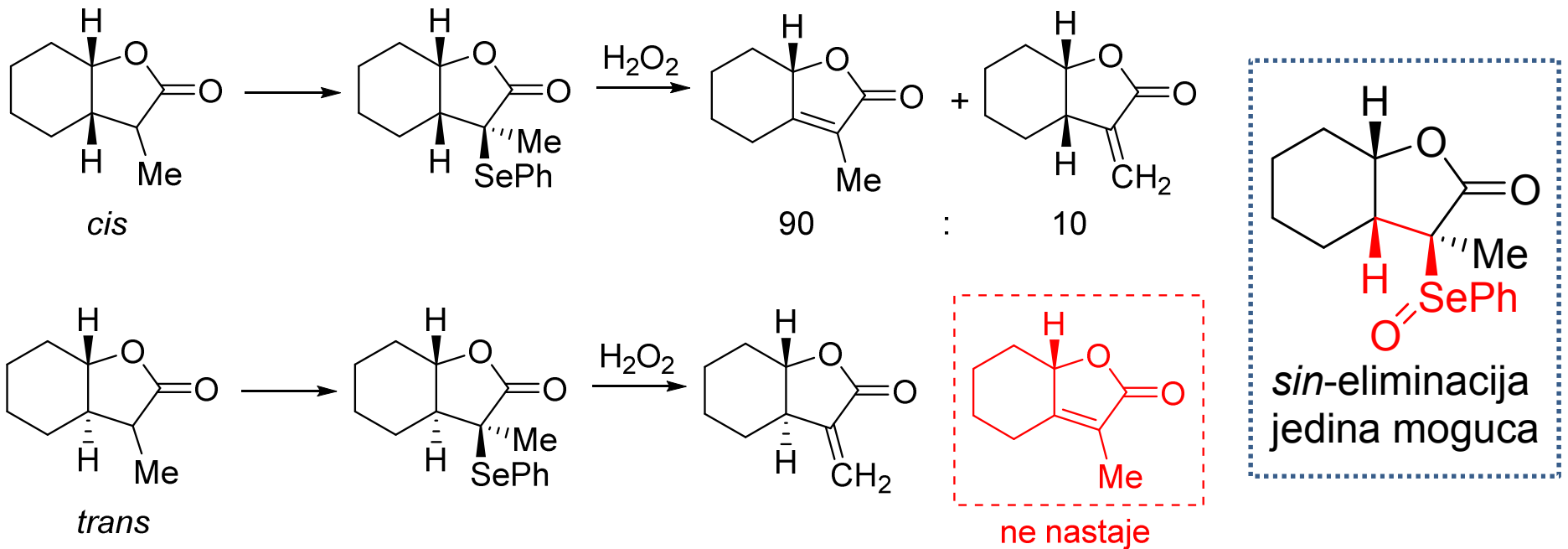
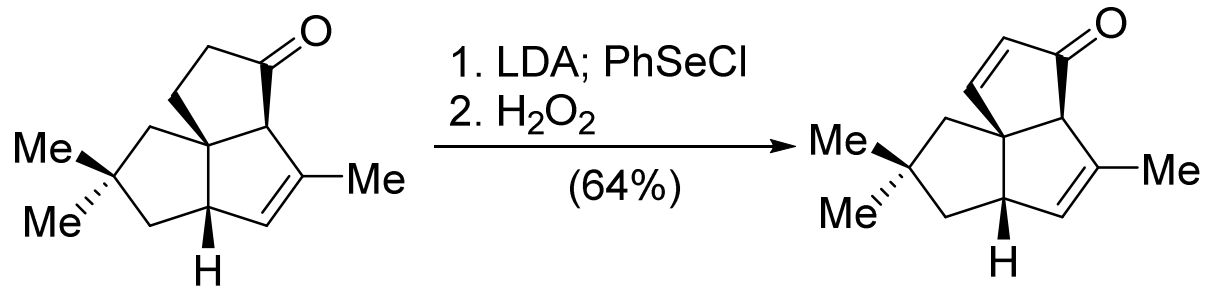

- [O]: *m*CPBA, H_2O_2 , Okson...
- Selenidi su stabilni.
- Selenoksidi su termolabilni i već blagim zagrevanjem se raspadaju.

Oksidacije

5. Oksidacije ketona do enona

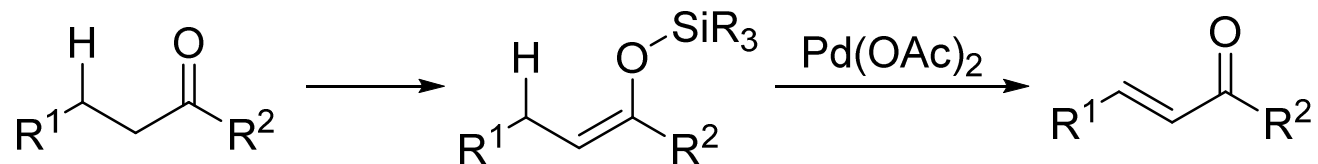
5.1. α -Selenovanje/oksidacija/eliminacija

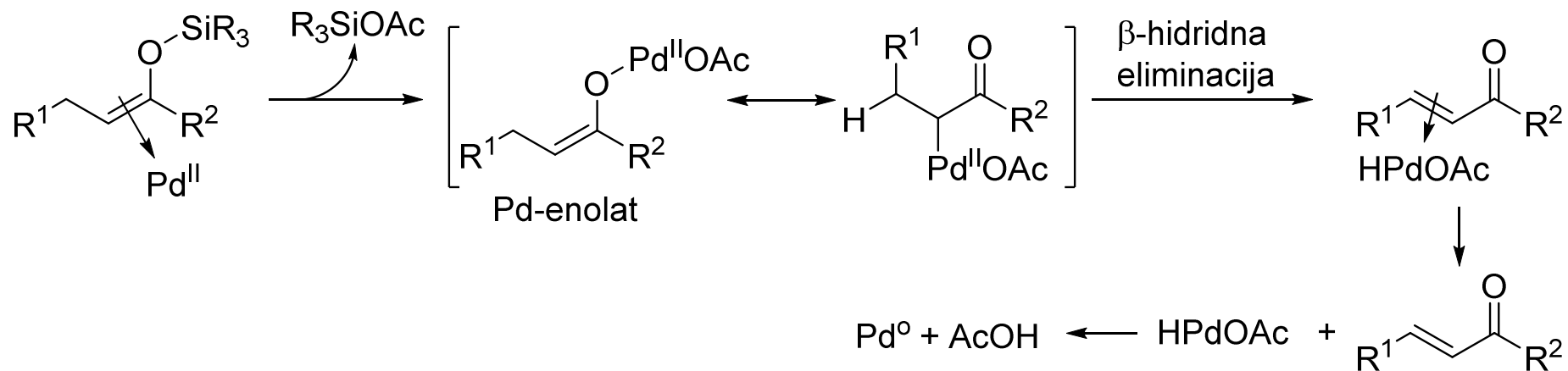
Oksidacije

5. Oksidacije ketona do enona

5.2. *Saegusa* oksidacija

- Mehanizam

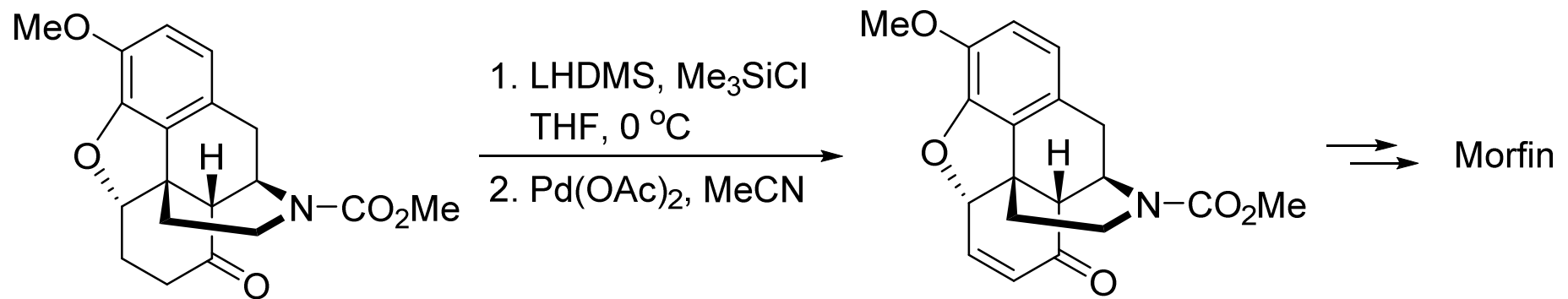
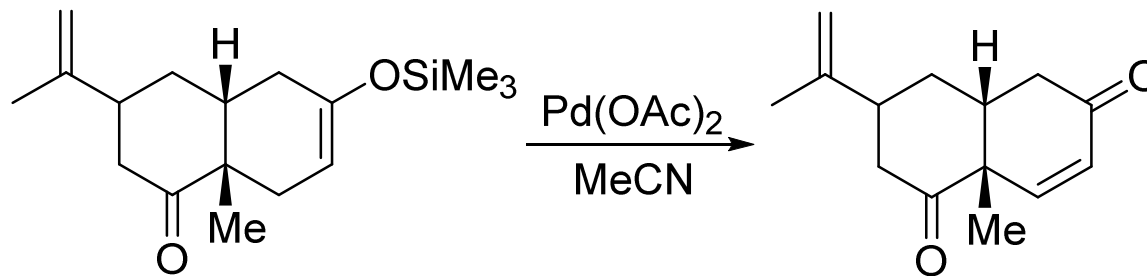

Oksidacije

5. Oksidacije ketona do enona

5.2. *Saegusa* oksidacija

- Primena u sintezi

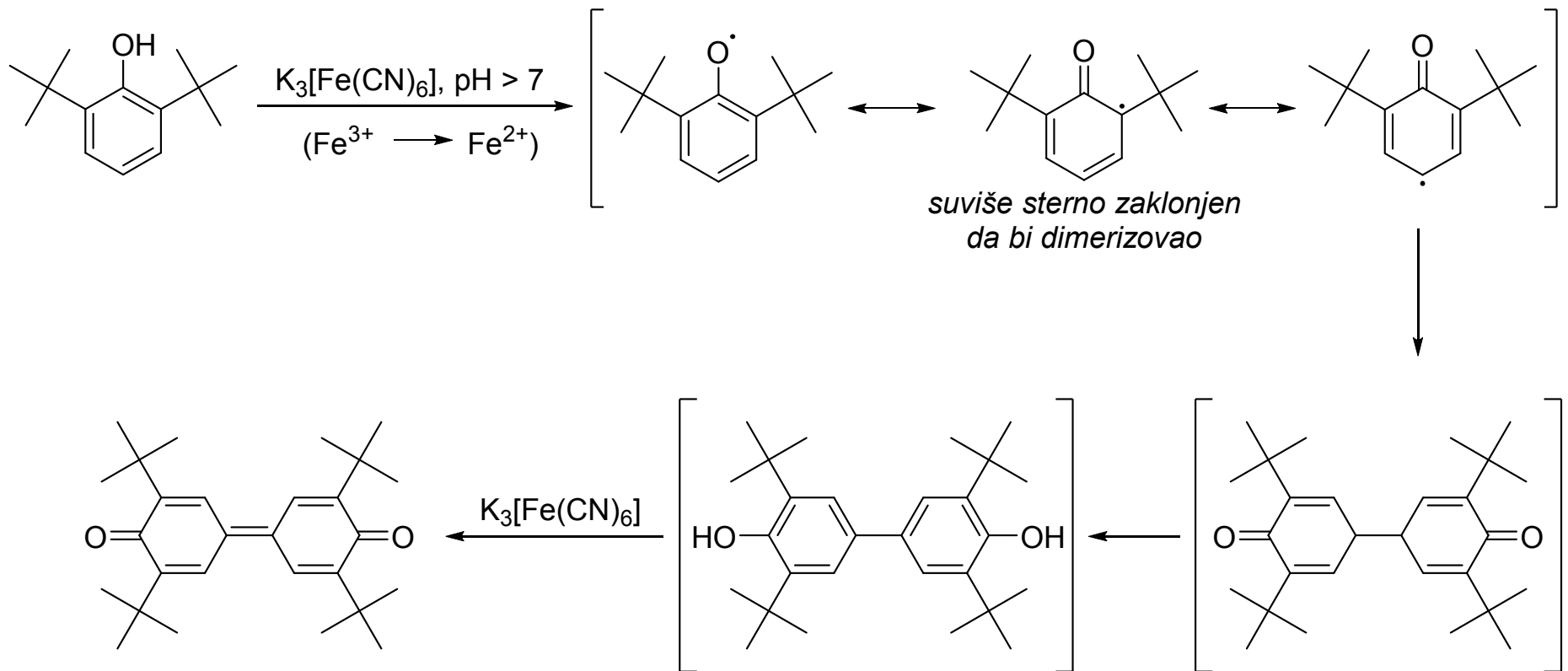
U reakciji se koristi stehiometrijska količina $\text{Pd}(\text{OAc})_2$, što je čini skupom i uglavnom ograničenom na kompleksne supstrate. Postoje i katalitičke varijante, uz upotrebu stehiometrijskog kooksidansa, ali njihova efikasnost obično nije na zadovoljavajućem nivou.

Oksidacije

6. Oksidacije fenola

Fenoli se mogu oksidovati pomoću različitih jednoelektronskih oksidansa, kao što su $K_3[Fe(CN)_6]$, Fremy-jeva so, reagensi na bazi hipervalentnog joda, itd.

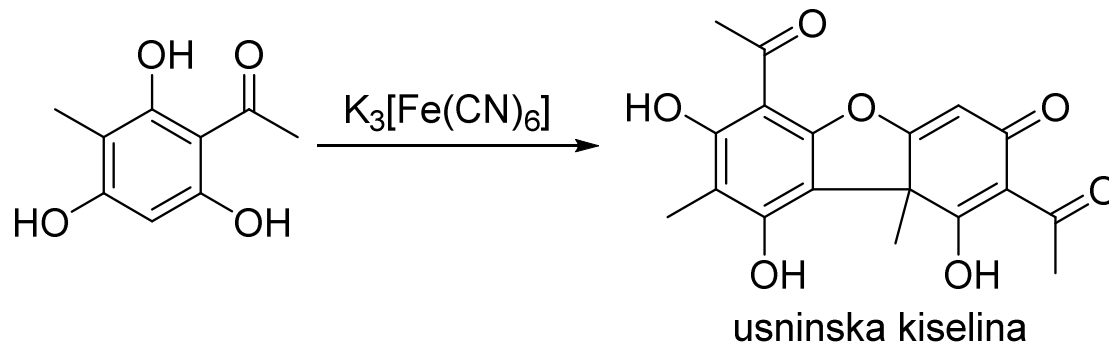
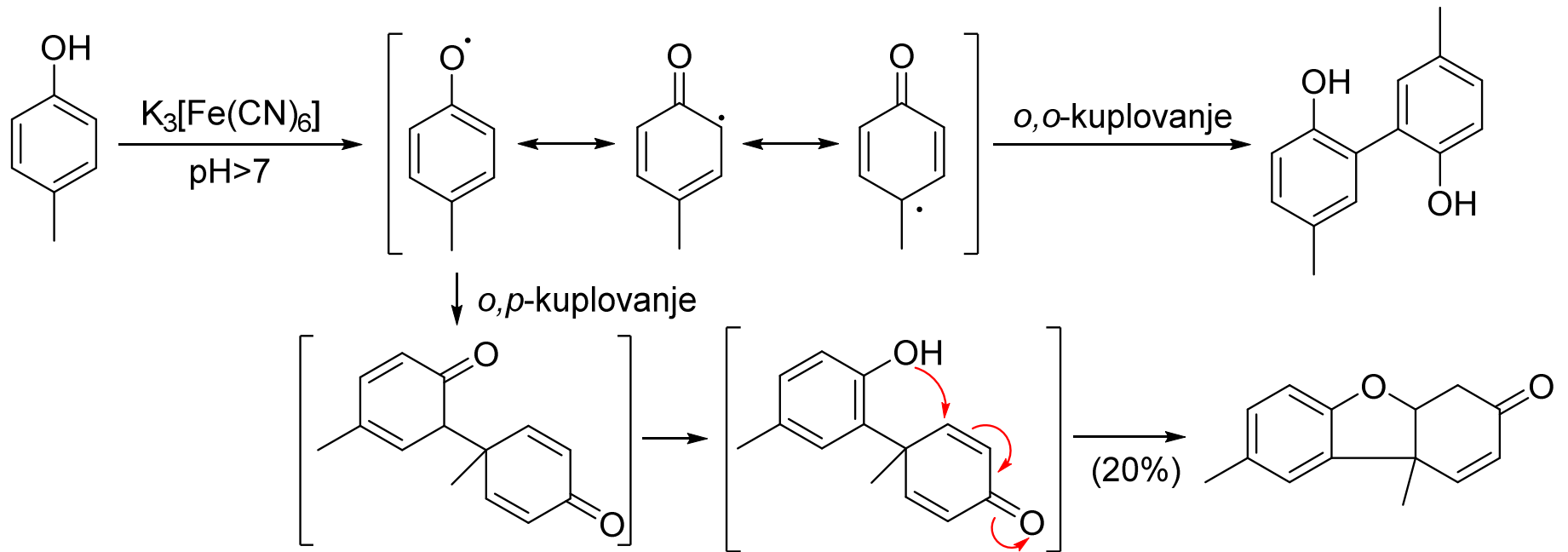
6.1. $K_3[Fe(CN)_6]$: reagens za oksidativnu dimerizaciju fenola

Oksidacije

6. Oksidacije fenola

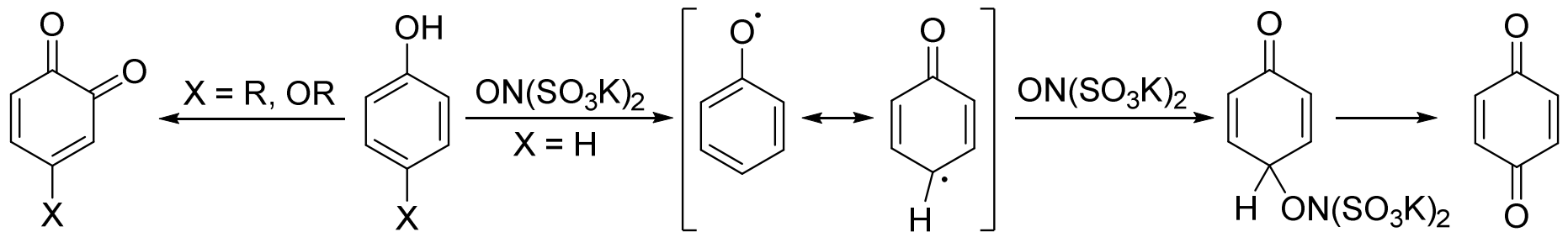
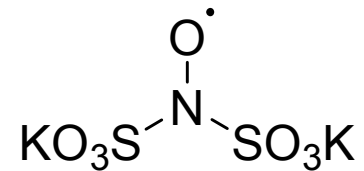
6.1. $K_3[Fe(CN)_6]$: reagens za oksidativnu dimerizaciju fenola

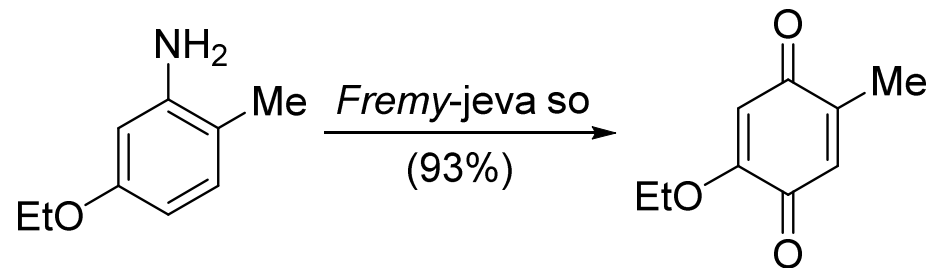
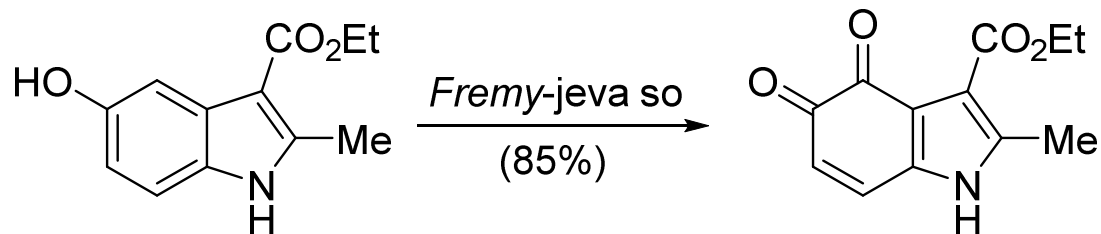
Oksidacije

6. Oksidacije fenola

6.2. Fremy-jeva so (kalijum-nitrozodisulfonat)

U reakciji se koriste minimum 2 eq Fremy-jeve soli!

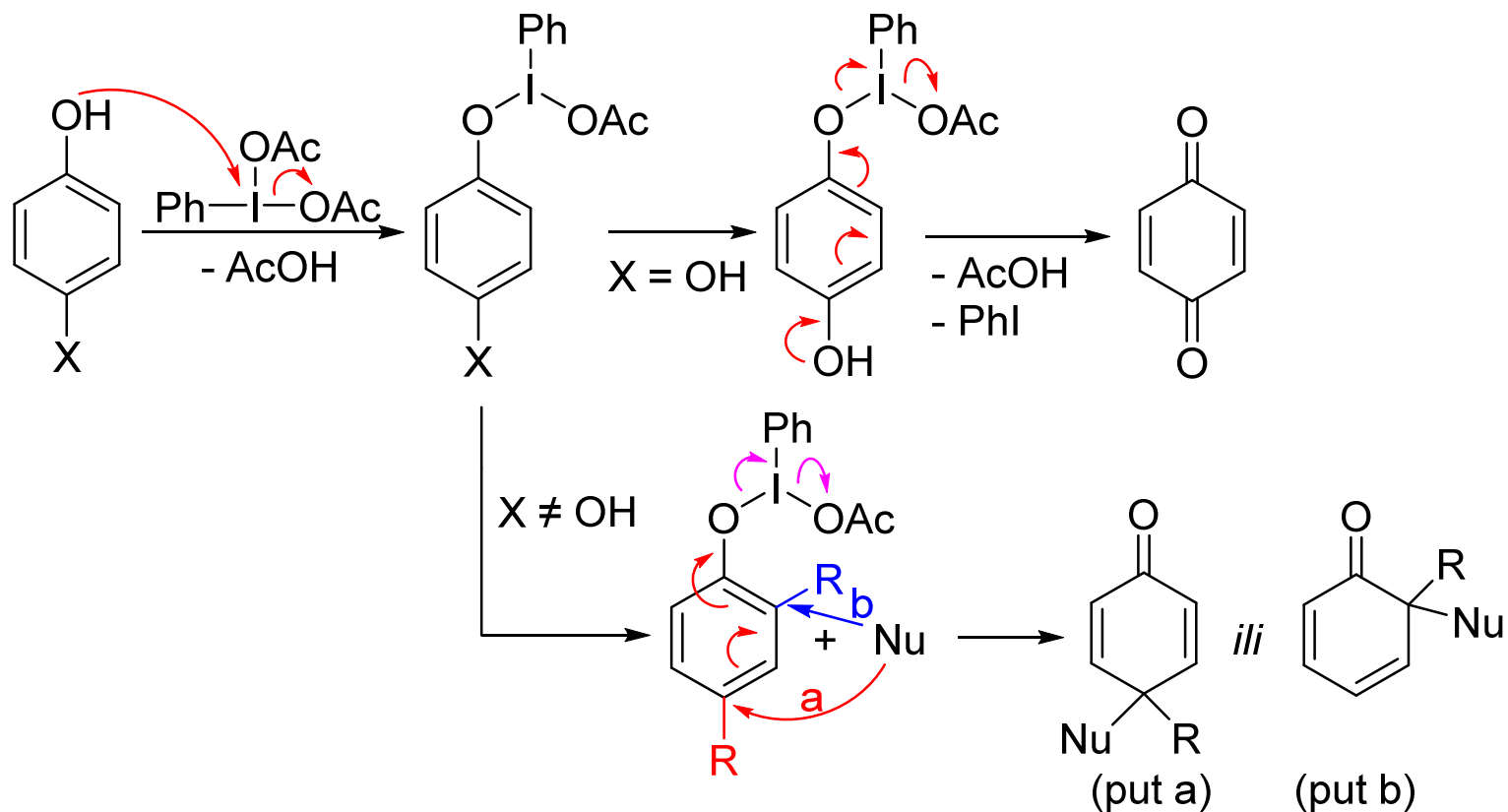

Oksidacije

6. Oksidacije fenola

6.3. Oksidacije pomoću jodozobenzen-diacetata (IBD, PIDA)

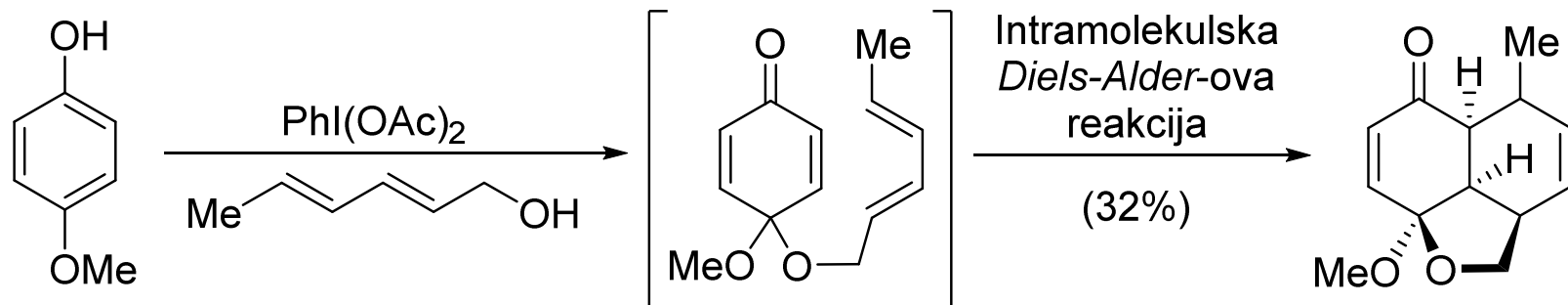
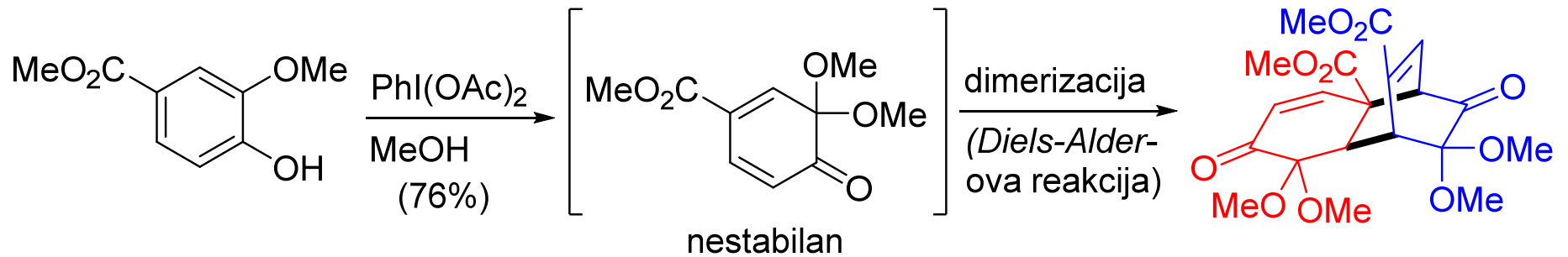
Umesto PhI(OAc)₂, koristi se često i reaktivniji jodozobenzen-*bis*(trifluoracetat) (PIFA).

Oksidacije

6. Oksidacije fenola

6.3. Oksidacije pomoću jodozobenzen-diacetata (IBD, PIDA)

- Reakcije sa eksternim nukleofilom: oksidativna dearomatizacija

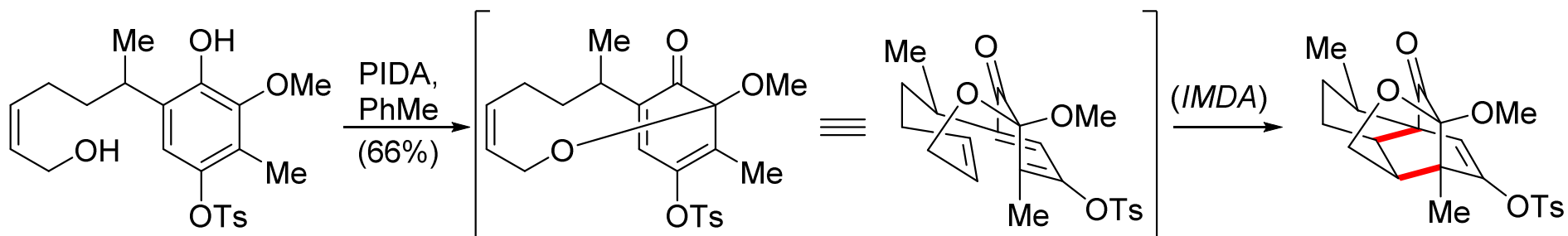
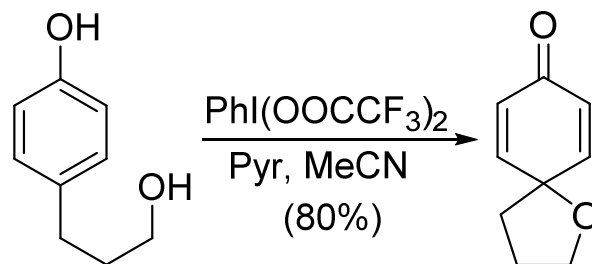

Oksidacije

6. Oksidacije fenola

6.3. Oksidacije pomoću jodozobenzen-diacetata (IBD, PIDA)

- Reakcije sa internim nukleofilom: oksidativna dearomatizacija

Oksidacije

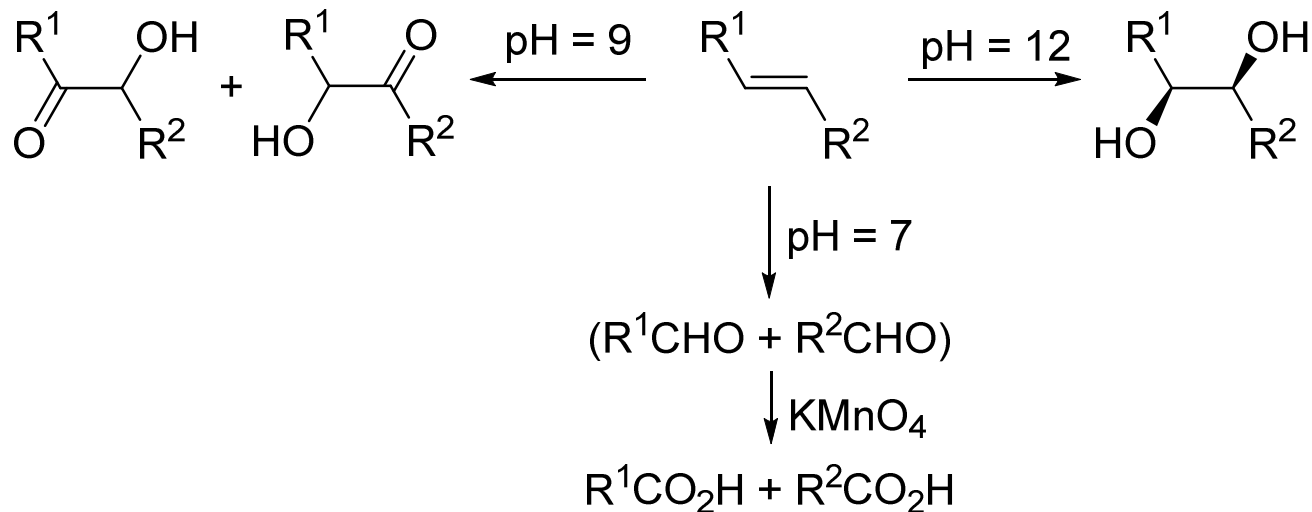
7. Oksidacije alkena

7.1. Hidroksilacije i fragmentacije C=C veze

7.1.1. Pomoću kalijum-permanganata

Kalijum-permanganat je veoma jako oksidaciono sredstvo, pomoću koga se može izvršiti oksidacija alkena do različitih proizvoda: 1,2-diola (reakcija dihidroksilacije), α -hidroksiketona (aciloina) i proizvoda potpunog raskidanja C=C veze.

Ishod reakcije zavisi ponajviše od pH-vrednosti reakcionog medijuma, ali i temperature, stehiometrije, prirode supstrata, itd.

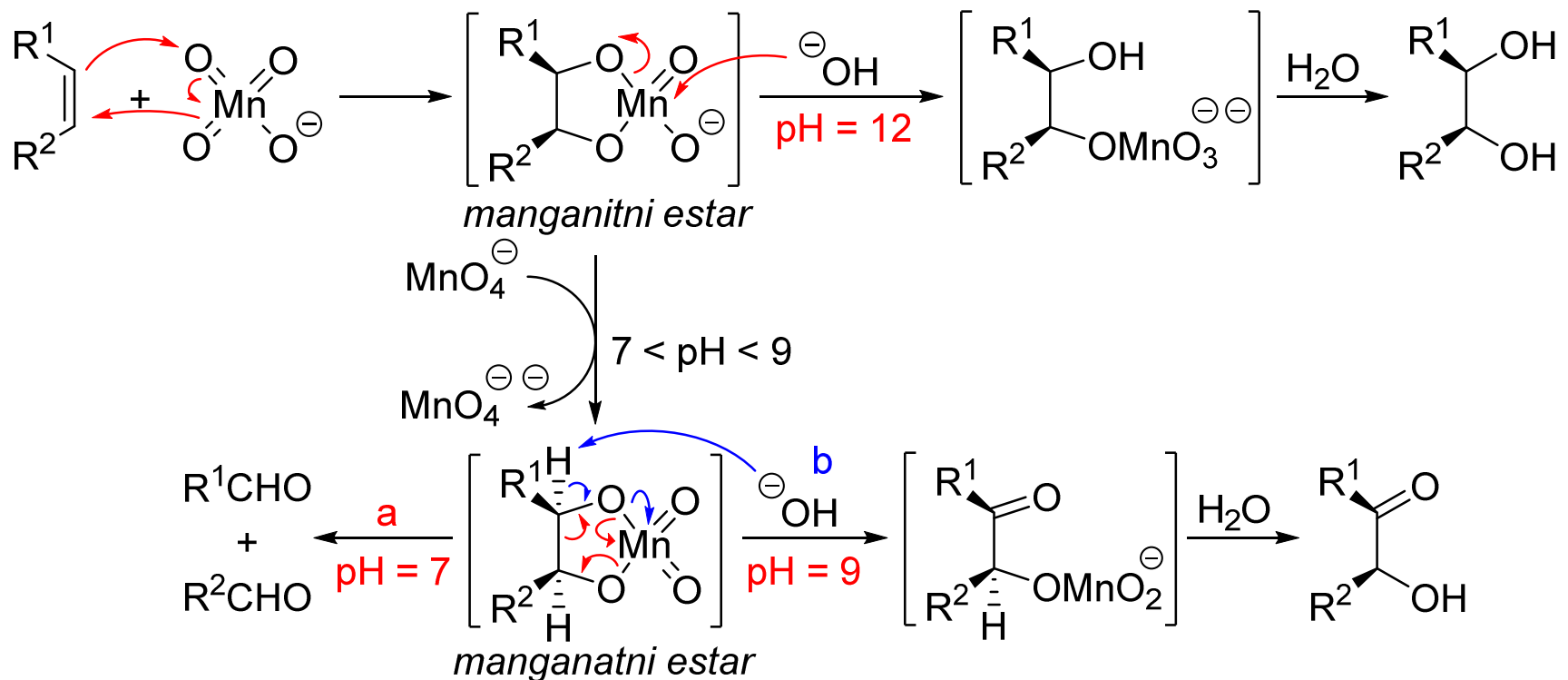

Oksidacije

7. Oksidacije alkena

7.1. Hidroksilacije i fragmentacije C=C veze

7.1.1. Pomoću kalijum-permanganata

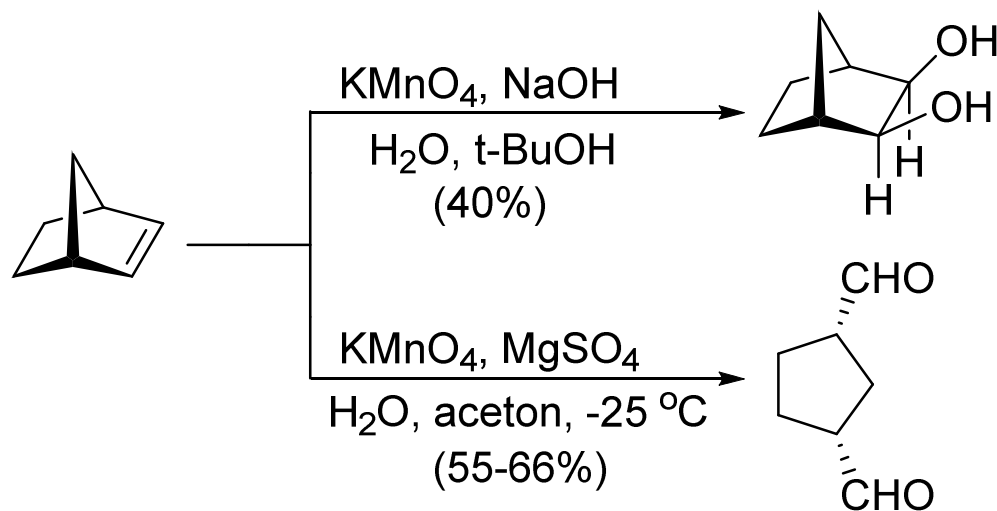
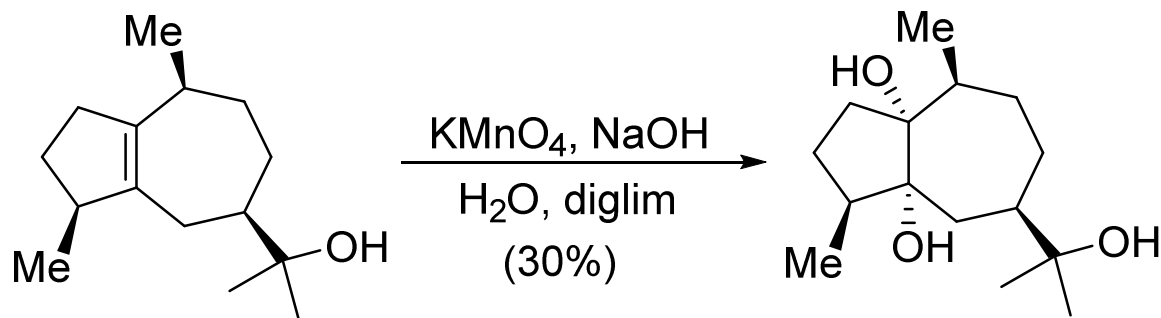

Oksidacije

7. Oksidacije alkena

7.1. Hidroksilacije i fragmentacije C=C veze

7.1.1. Pomoću kalijum-permanganata

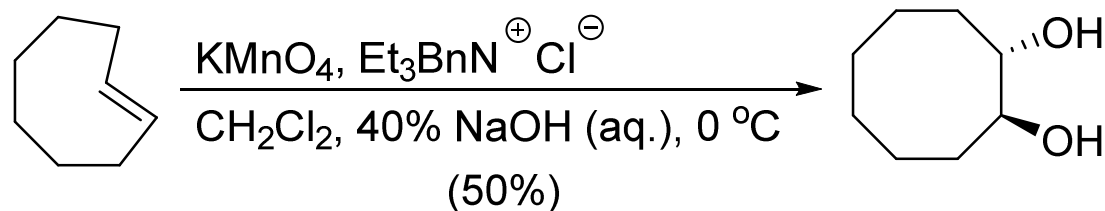
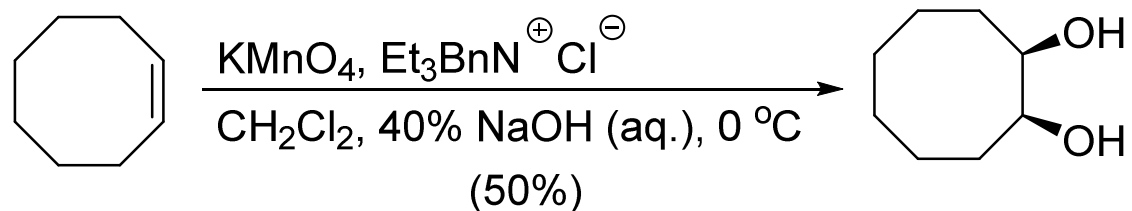
Oksidacije

7. Oksidacije alkena

7.1. Hidroksilacije i fragmentacije C=C veze

7.1.1. Pomoću kalijum-permanganata

- Dihidroksilacija je *cis*-stereospecifična

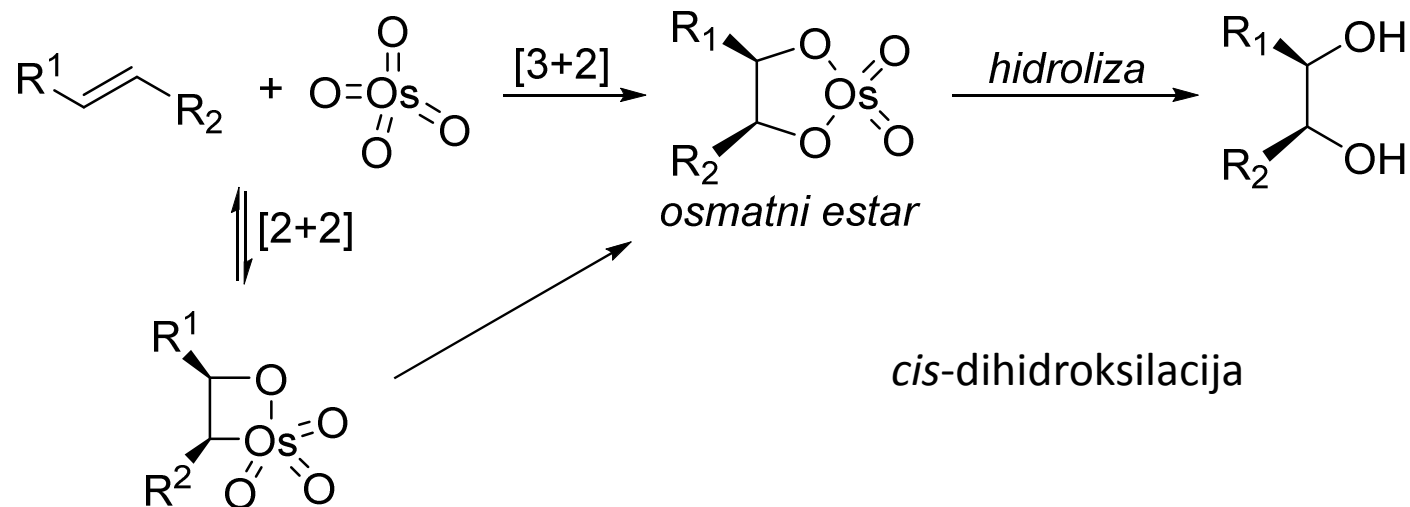
Reakcija ima niz ograničenja (niski prinosi, odsustvo hemoselektivnosti, agresivni reakcioni uslovi, mogućnost dalje oksidacije dobijenog proizvoda, itd.) i relativno retko se primenjuje u sintezi kompleksnih organskih molekula i to uglavnom tek onda kada se pokaže da drugim standardnim reagensima željena transformacija ne može da se izvede.

Oksidacije

7. Oksidacije alkena

7.1. Hidroksilacije i fragmentacije C=C veze

7.1.2. Pomoću osmijum-tetroksida

- Dodatkom piridina ili neke druge tercijarne aminske baze, reakcija se višestruko ubrzava, usled koordinacije 2 eq. piridina za atom osmijuma.
- Ciklični osmatni estri su relativno stabilni (ponekad se mogu izolovati), a njihova hidroliza do diola se obično postiže redukcijom pomoću: LiAlH_4 , Na_2SO_3 , H_2S , NaHSO_3 ...
- Osmijum se redukuje do $\text{Os}(0)$, koji se uklanja ceđenjem.
- OsO_4 je znatno blaži, selektivniji i pouzdaniji reagens od KMnO_4 .

Oksidacije

7. Oksidacije alkena

7.1. Hidroksilacije i fragmentacije C=C veze

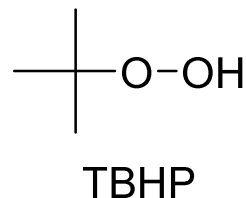
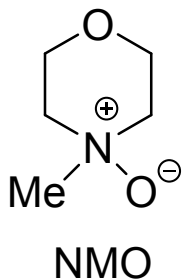
7.1.2. Pomoću osmijum-tetroksida

- OsO_4 je ekstremno toksičan reagens (izaziva slepilo), ima visok napon pare, lako sublimuje.
- OsO_4 je izuzetno skup reagens (1 g ~ 500 EUR, Aldrich).

Od najvećeg značaja za organsku sintezu su reakcije u kojima se OsO_4 koristi u katalitičkim količinama:

- U katalitičkim dihidroksilacijama koristi se obično 0,01-2 mol% OsO_4 i nadstehiometrijska količina kooksidansa koji, nakon hidrolize osmatnog estra, reoksiduje niževalentni osmijum (+6) do Os^{+8} .
- Kao stehiometrijski oksidansi, najčešće se koriste *N*-metilmorfolin-*N*-oksid (NMO), *tert*-butil-hidroperoksid (TBHP) i kalijum-heksacijanoferat(III).

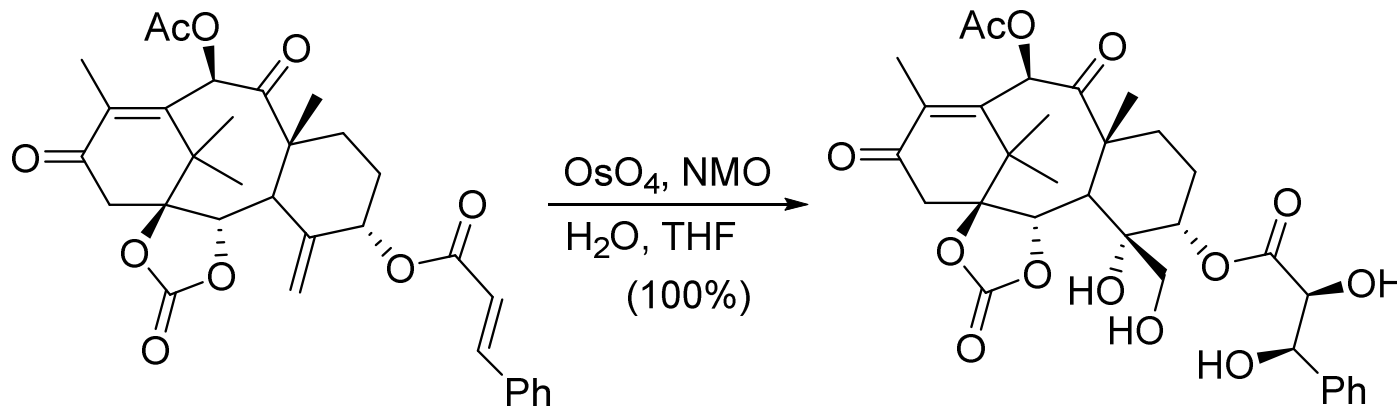
Oksidacije

7. Oksidacije alkena

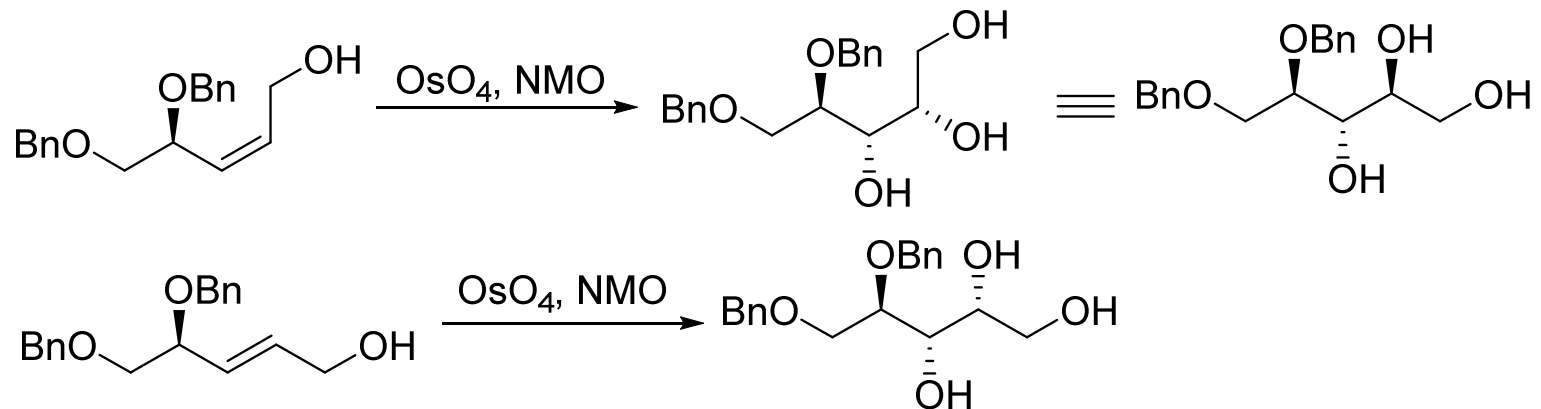
7.1. Hidroksilacije i fragmentacije C=C veze

7.1.2. Pomoću osmijum-tetroksida

- NMO kao kooksidans: *Upjohn*-ova reakcija

- Dihidroksilacija je *cis*-stereospecifična:

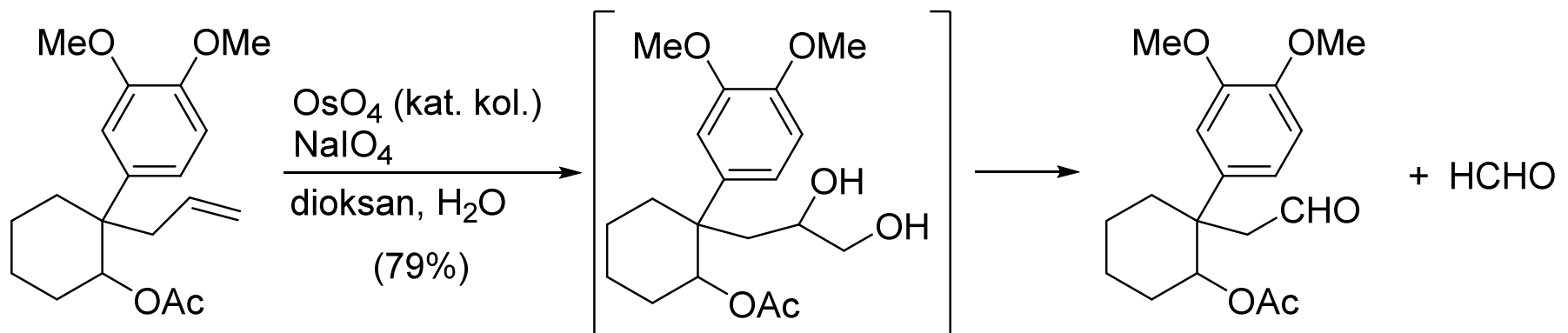
Oksidacije

7. Oksidacije alkena

7.1. Hidroksilacije i fragmentacije C=C veze

7.1.2. Pomoću osmijum-tetroksida

- NaIO_4 kao kooksidans: *Lemieux–Johnson*-ova oksidacija

NaIO_4 ima dvostruku ulogu: re-oksidiuje osmijum do OsO_4 i time čini reakciju katalitičkom; dovodi do glikolnog raskidanja intermedijernog diola

Napomena: ova transformacija ponekad daje bolje rezultate (viši prinos) ukoliko se izvodi kao dvostepena procedura, koja obuhvata najpre dihidroksilaciju pomoću OsO_4/NMO , a potom glikolno raskidanje pomoću NaIO_4 .

Oksidacije

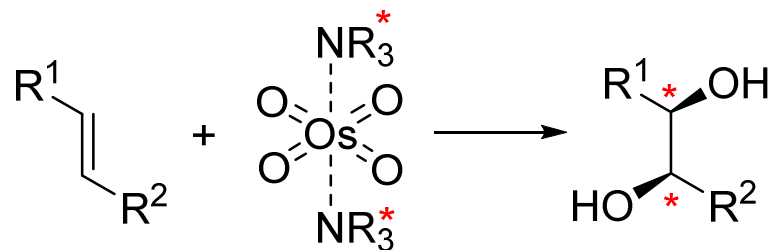
7. Oksidacije alkena

7.1. Hidroksilacije i fragmentacije C=C veze

7.1.2. Pomoću osmijum-tetroksida

- *Sharpless*-ova asimetrična dihidroksilacija (AD proces)

Ukoliko se OsO_4 koordinuje nekom hiralom terciarnom aminskom bazom, umesto piridinom, može se ostvariti prenos hiralnosti na ahiralni supstrat, tzv. asimetrična indukcija:

Najčešće se koriste hirali ligandi na bazi Cinhona-alkaloida (kinin i kinidin su diastereomeri, a AD procesu daju suprotne enantiomere, pa se nazivaju i pseudoenantiomerima

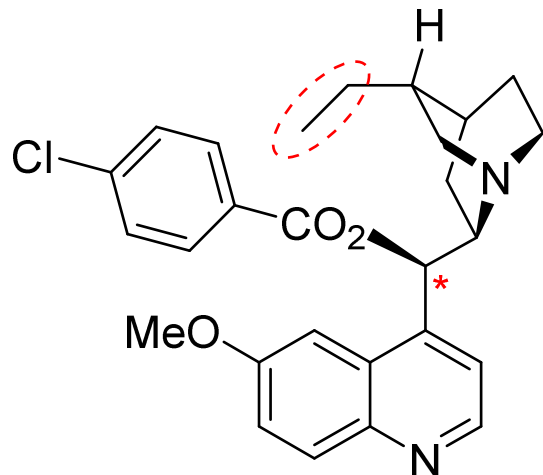
Oksidacije

7. Oksidacije alkena

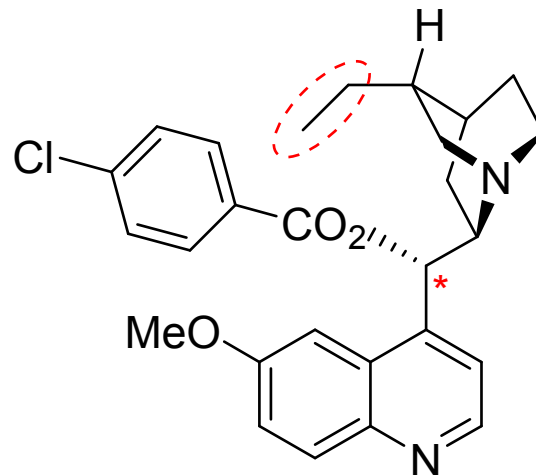
7.1. Hidroksilacije i fragmentacije C=C veze

7.1.2. Pomoću osmijum-tetroksida

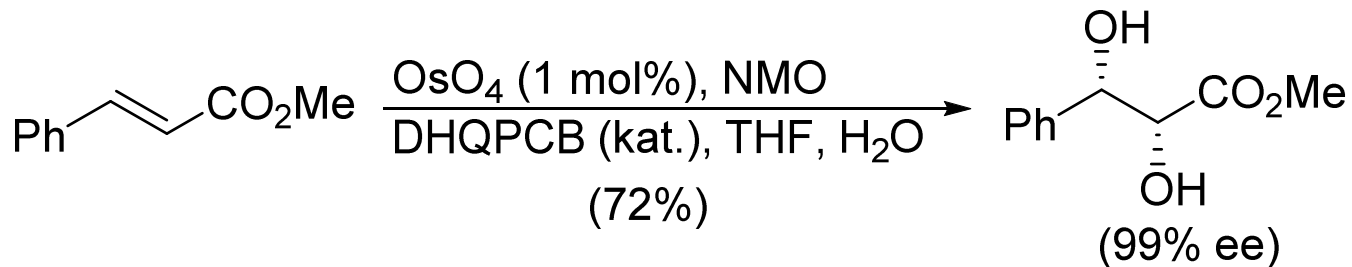
- *Sharpless*-ova asimetrična dihidroksilacija (AD proces)

dihidrokinin-*p*-hlorbenzoat
(DHQPCB)

dihidrokinidin-*p*-hlorbenzoat
(DHQDPCB)

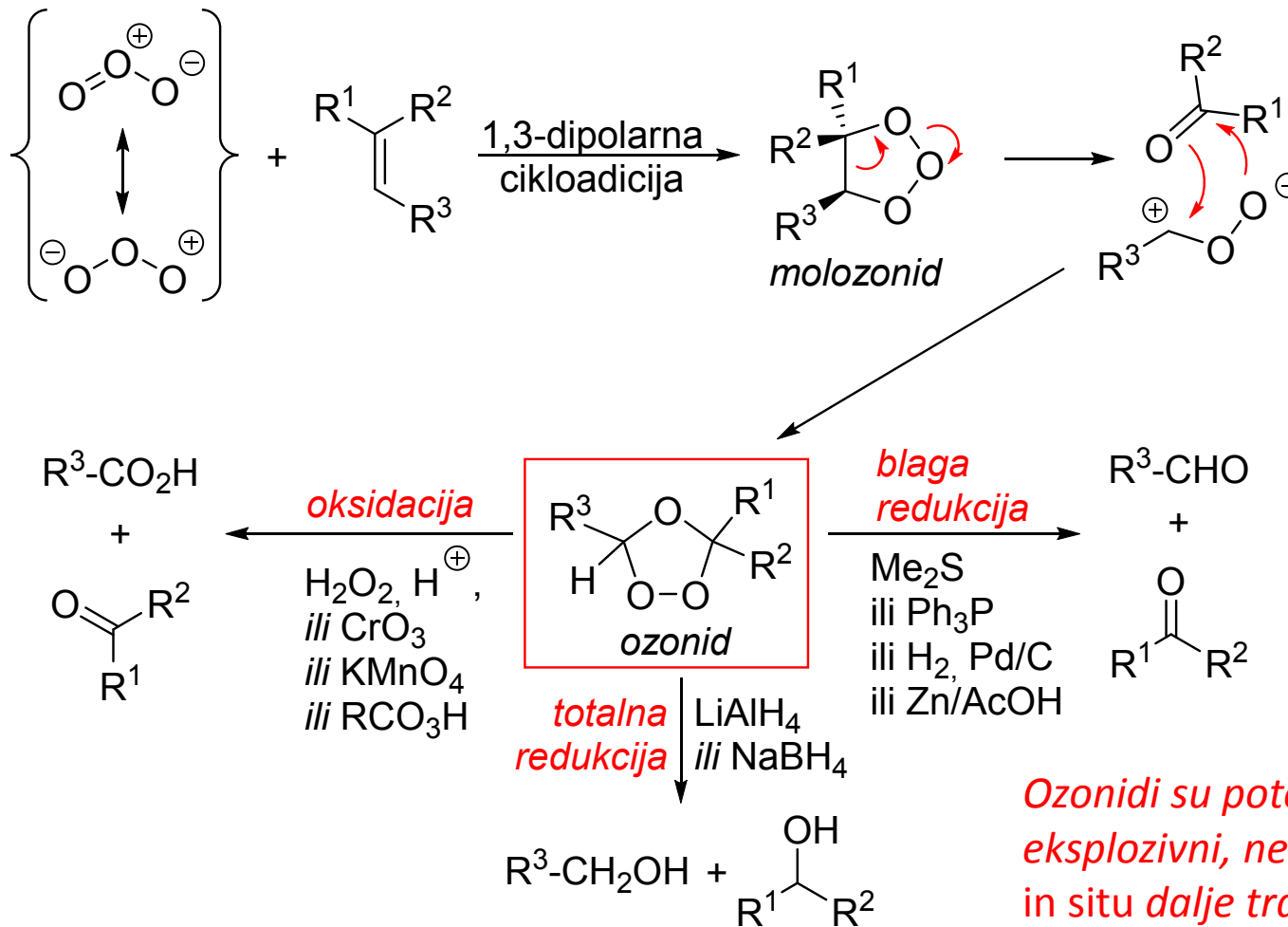

Oksidacije

7. Oksidacije alkena

7.1. Fragmentacije C=C veze

7.1.3. Ozonoliza alkena

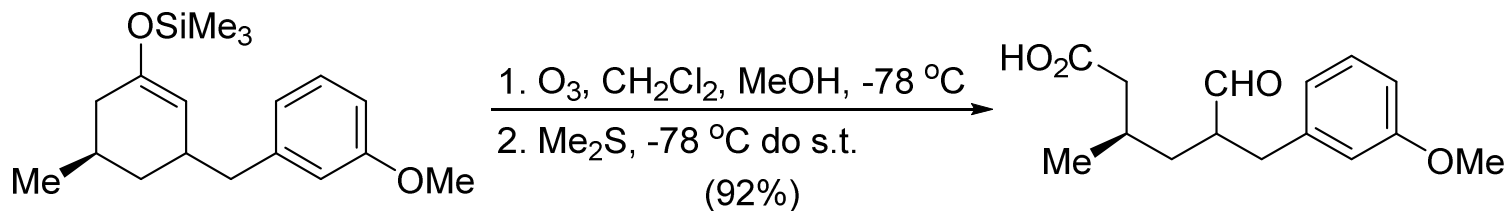
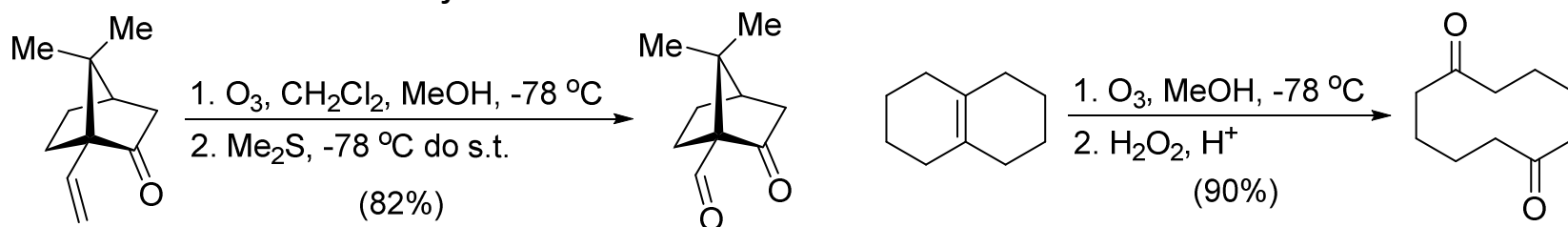
Oksidacije

7. Oksidacije alkena

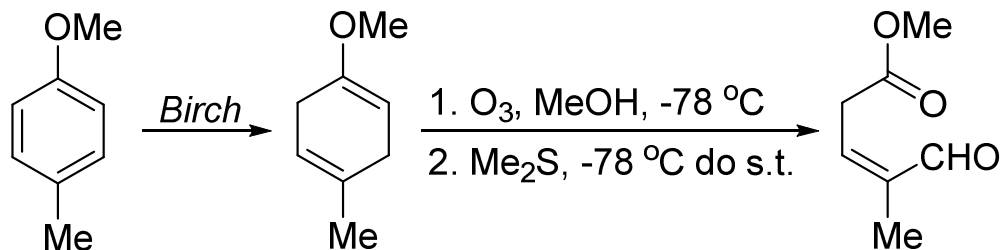
7.1. Fragmentacije C=C veze

7.1.3. Ozonoliza alkena

Reakcija se eksperimentalno izvodi tako što se struja kiseonika obogaćena ozonom (3-5%), dobijenim tihim električnim pražnjenjem unutar ozonizatora, provodi kroz ohlađeni (-78 °C) rastvor supstrata, sve dok rastvor ne poprimi svetlo-plavu boju – indikacija viška ozona, odnosno završetka reakcije.

Ukoliko u molekulu postoji više dvostrukih veza, pažljivim radom se ponekad može ostvariti selektivnost: brže se ozonolizuje el. bogatija C=C veza.

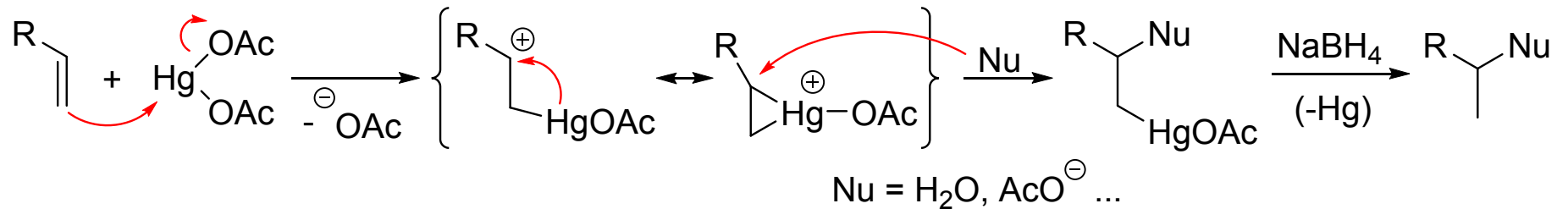

Oksidacije

7. Oksidacije alkena

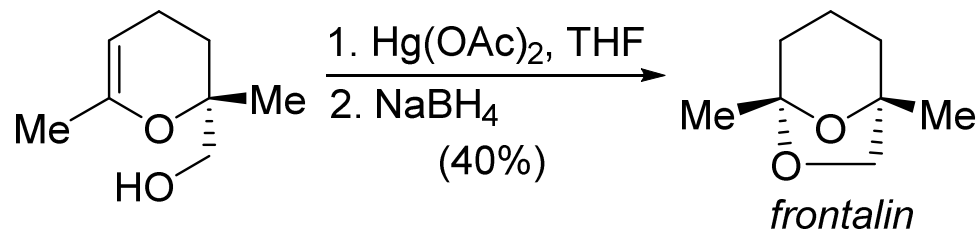
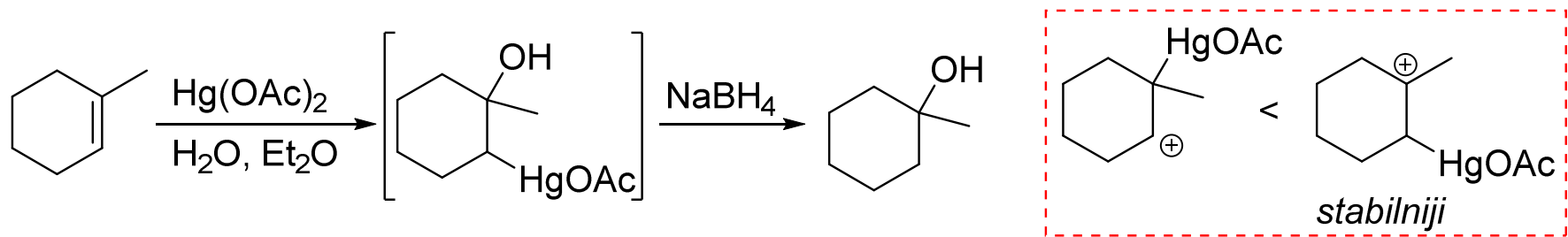
7.1. Hidroksilacije C=C veze

7.1.4. Oksimerkurovanje alkena

Izvori elektrofilne Hg: Hg(OAc)_2 , $\text{Hg(O}_2\text{CCF}_3)_2$, $\text{Hg(NO}_3)_2$, Hg(OTf)_2

- Regioselektivnost

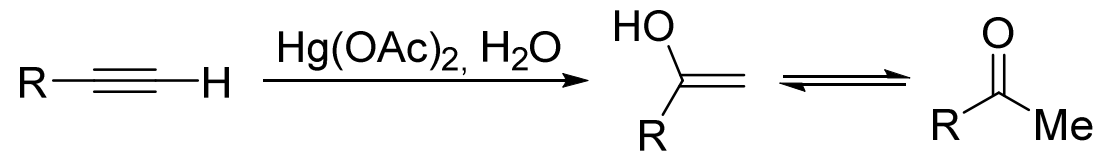
Oksidacije

7. Oksidacije alkena

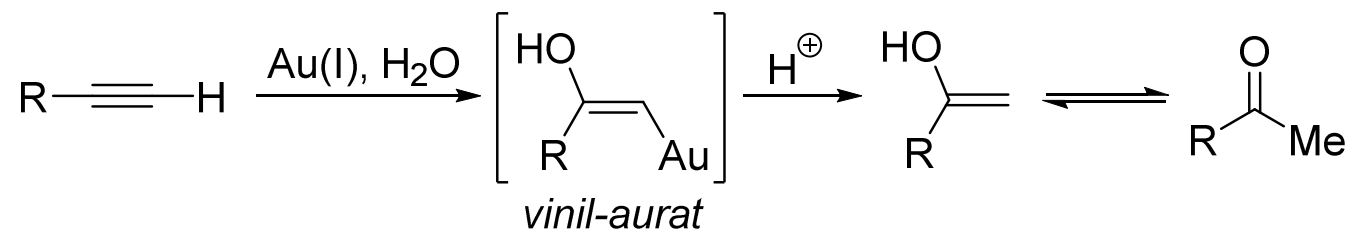
7.1. Hidroksilacije C=C veze

7.1.4b. Oksimerkurovanje alkina i slične reakcije

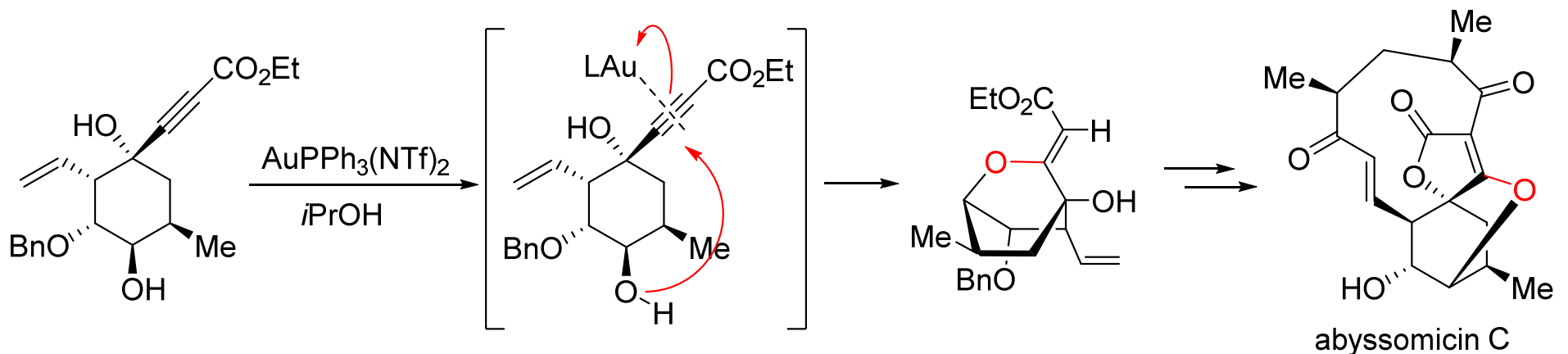
Terminalni alkini daju metil-ketone

Ekološki prihvatljivija (ali skuplja) verzija; koriste se kat. kol [Au]

Izrazito blagi reakcioni uslovi i mogućnost finog podešavanja reaktivnosti promenom liganada, čine ovu reakciju široko primenljivom u sintezi veoma kompleksnih molekula:

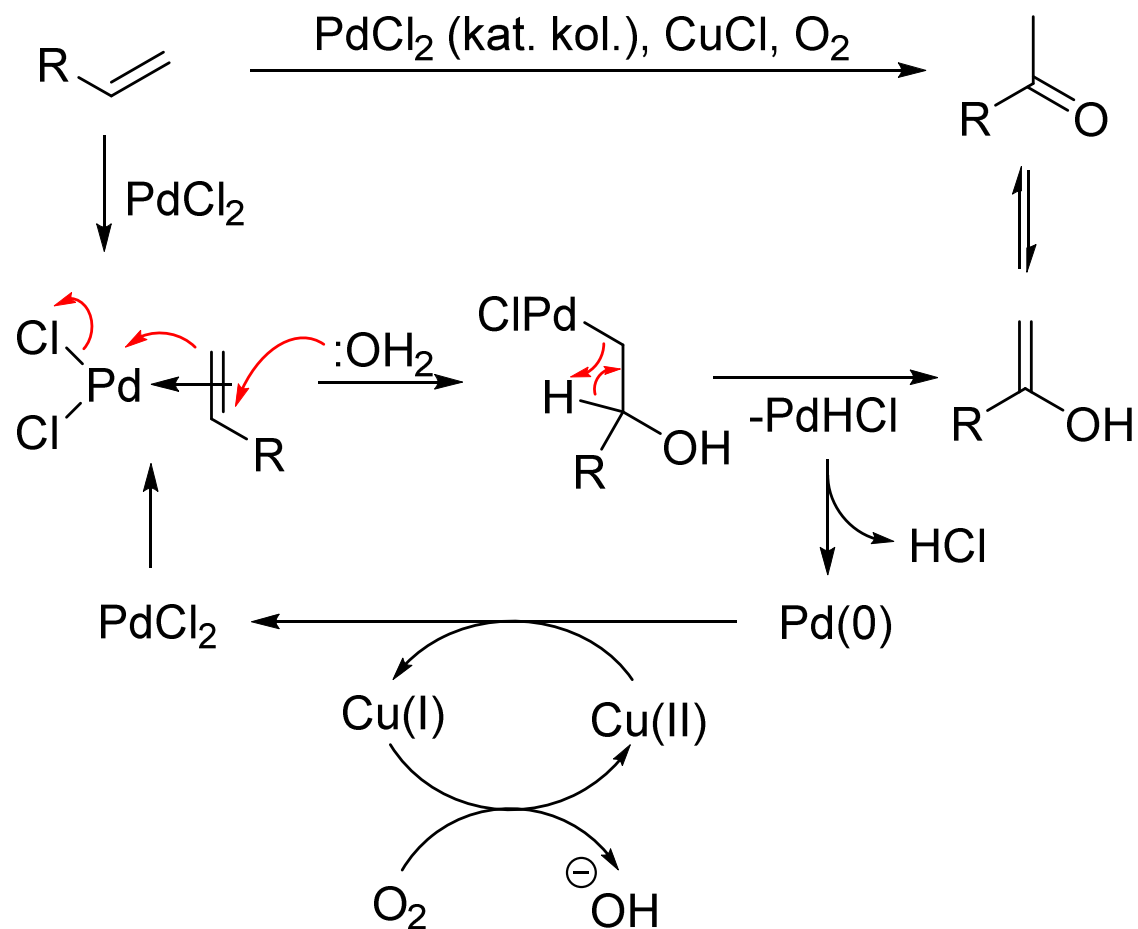

Oksidacije

7. Oksidacije alkena

7.1. Hidroksilacije C=C veze

7.1.5. Wacker-ova oksidacija alkena

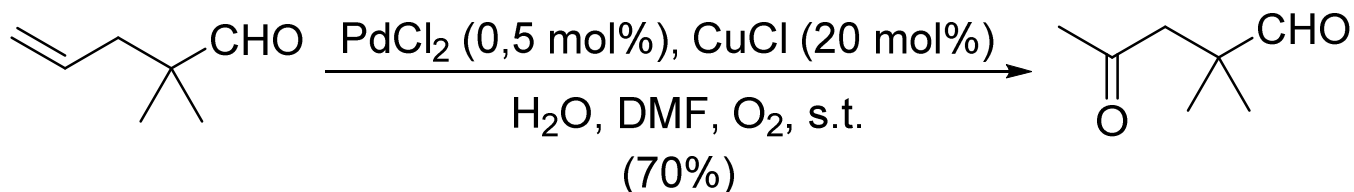

Oksidacije

7. Oksidacije alkena

7.1. Hidroksilacije C=C veze

7.1.5. Wacker-ova oksidacija alkena

Reakcija visoko selektivna: reaguju samo terminalne dvostruke veze

